

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Role dechové hudby v českém nacionálním hnutí v druhé polovině 19. století na
příkladu Kolína

Bakalářská práce

2022

Radek Šedina

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Radek Šedina**
Osobní číslo: **H18059**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny**
Téma práce: **Proměny kulturních a sociálních funkcí dechové hudby v 19. a 20. století na příkladu Kolínska**
Zadávající katedra: **Ústav historických věd**

Zásady pro vypracování

Práce představuje analýzu proměny funkcí, kterou zastávala dechová hudba v kontextu dějin českých zemí. Cílem je zachytit proměny funkce hudby z hlediska nacionální, sociální a funkční reprezentace hodnot dobové společnosti. Za daným cílem bude provedena mikrohistorická sonda do pramenů svázaných s historií Kolínska (osobní pozůstalost Františka Kmocha v regionálním muzeu v Kolíně, archivní fondy jednotlivých těles) a reakcí na jejich činnost v místních periodikách a pramenech úřední povahy.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Philip V. BOHLMAN, *Music, nationalism and the making of modern Europe*, Oxford 2002.
Philip V. BOHLMAN, *Focus: Music, nationalism, and the making of the new Europe*, New York 2011.
- Ludmila HODÁČOVÁ, *Tak žil a hrál nám Kmoch*, Praha 1954.
Karel K. CHVALOVSKÝ, *100 let městské hudby Františka Kmocha v Kolíně*, Praha 1974.
Karel K. CHVALOVSKÝ, *František Kmoch*, Praha 1971.
Jan KAPUSTA, *Dechové kapely, pochod a František Kmoch*, Praha 1974.
František KMOCH, *František Kmoch kapelník 1848 až 1912*, Kolín 1977.
Jaroslav KRONUS, *Historie města Kolína ve fotografiích a kresbách -9. díl. František Kmoch a jeho odkaz*, Kolín 2004.
Robert MAREK, *Šedesát let městské hudby kolínské*, Kolín 1932.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Vladan Hanulík, Ph.D.**
Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. března 2020**
Termín odevzdání bakalářské práce: **15. června 2022**

---

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

---

doc. Mgr. Pavel Marek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2020

Prohlášení autora

Prohlašuji:

Práci s názvem Role dechové hudby v českém nacionálním hnutí v druhé polovině 19. století na příkladu Kolína jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložil, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

Pardubice dne 8. 6. 2022

Radek Šedina

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Vladanu Hanulíkovi, Ph.D. za cenné rady a pomoc při realizaci práce. Dále bych chtěl poděkovat svému nejlepšímu kamarádovi Aleši Otavovi za velkou psychickou podporu a pomoc v průběhu realizace celé práce. Chtěl bych poděkovat svému strýci Mgr. Zdeňku Štefancovi za pomoc s korekturou práce. Na závěr bych chtěl poděkovat své rodině, která mi byla oporou po celou dobu, kdy jsem psal práci.

ANOTACE

Bakalářská práce se zaměřuje na role dechové hudby v českém nacionálním hnutí v druhé polovině 19. století. První část práce je věnována vývoji dechových souborů v rámci Čech v období 19. století. Hlavní část je zaměřena na sokolskou kapelu z Kolína, jejímž kapelníkem byl František Kmoch. Jsou zde rozebírány hlavní akce Sokola, kterých se dechový soubor účastnil, z hlediska národních snah, kulturního konfliktu mezi Čechy a rakouskými Němci. To vše je ukazováno na příkladu výletu na vrchol hory Sněžky, výletu do Brna a zájezdu do Nižného Novgorodu. Stejně tak je zde analyzován program a konkrétní písně, které kapela hrála.

KLÍČOVÁ SLOVA

dechová hudba, sokolské kapely, Kolín, 19. století, František Kmoch, pochody

TITLE

The role of brass music in the Czech national movement in the second half of the 19th century on the example of Kolín

ANNOTATION

The bachelor thesis focuses on the role of wind music in the Czech national movement in the second half of the 19th century. The first part of the work is devoted to the development of wind ensembles in Bohemia in the 19th century. The main part is focused on the Sokol band from Kolín, whose band was František Kmoch. The main events of Sokol, in which the brass ensemble participated, in terms of national efforts, the cultural conflict between the Czechs and the Austrian Germans, are discussed here. All this is shown on the example of a trip to the top of Sněžka Mountain, a trip to Brno and a trip to Nižný Novgorod. The program and specific songs that the band played are also analyzed here.

KEYWORDS

brass music, Sokol bands, Kolín, 19th century, František Kmoch, marches

OBSAH

Úvod	8
1 Vývoj dechové hudby v českém prostředí v rámci 19. století	10
1.1 Vývoj v první polovině 19. století.....	10
1.2 Revoluční roky 1848-1849, měšťanské gardy a jejich kapely.....	15
1.3 Období Bachova absolutismu	18
2 Základní typy dechových souborů	20
2.1 Vojenské kapely a zrod moderní dechové hudby	20
2.2 Hornické kapely.....	25
2.3 Spolkové kapely.....	26
2.3.1 Hasičské kapely	27
2.3.2 Kapely ostrostřeleckých spolků.....	28
3. Sokol	29
3.1 Sokolské kapely	30
3.2 Sokolské písně	31
3.3 Vznik sokolské kapely v Kolíně	34
4 Sokolské výlety, akce, repertoár a jejich kontext v oblastech s velkým počtem německého obyvatelstva	37
4.1 Výlet do Krkonoš	37
4.2 Důvody výletu kolínského Sokola do Krkonoš	51
4.3 Výlet do Brna.....	54
4.4 Sokolské výlety na významná historická a geografická místa Čech	60
4.5 Výlety do Prahy	60
4.7 Další zajímavé výlety	62
4.8 Tábory lidu a jejich historie, cíle a podobnost se sokolskými výlety.....	63
5. Zájezdy do zahraničí na příkladu výletu do Nižního Novgorodu	68
5.1 Působení kapely, průběh výstavy a její hlavní problémy	68
5.2 Kontext zájezdu	74
Závěr	76
Seznam použitých zdrojů	78

Úvod

Má práce se zaměřuje na proměny sociálních a kulturních funkcí dechové hudby v 19. a 20. století na příkladu Kolína. Svou práci bych chtěl rozdělit na primárně na pět částí.

První část bych chtěl věnovat vývoji dechové hudby. Tato část by byla zaměřena hlavně na české země a na vývoj dechových souborů primárně v rámci 19. století. A bude zakončena obdobím, kdy dochází po skončeném Bachově absolutismu k obnově spolků a spolkové činnosti. V této době pak roku 1862 vzniká Sokol. Hlavní zdroje k této části textu budou především dvě knihy. První od Josefa Kotka *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1) 19. 20. století (do roku 1918)*¹ a kniha od Milan Koukala *Dechovka*.²

Následně bych v rámci další části přiblížil hlavní typy dechových souborů a případně stručně charakterizoval jejich historii. Konkrétně zde budu zmiňovat na prvním místě vojenské dechové hudby, které stojí u zrodu čistě dechových souborů. Vojenské kapely velmi často mohly být z hlediska složení nástrojů, struktury i z hlediska repertoáru inspirací pro další typy kapel. Navíc ve vojenském prostředí se začaly budovat vůbec první zárodky dechových kapel vůbec. Je sice pravda, že se objevují různé typy dechových kapel i mimo vojenské prostředí, ovšem to je otázka spíše až pozdější doby. Existovaly samozřejmě mnohé zámecké kapely, jejichž provoz a účinkování zastřešovali a platili příslušníci šlechtického stavu, ale ty do určité doby měly podobu spíše smíšených souborů. Kromě toho vojenské prostředí hodně inspirovalo, jak jsem již uváděl, a ona inspirace poté došla i do šlechtického prostředí. Mluvím zde o takzvaných dechových harmoniích, které přišly právě z prostředí vojenského, ovšem postupně se prosadily i do jiných prostředí, mimo jiné i do zmíněných šlechtických prostor. V rámci textu k vojenským dechovým souborům a jejich vývoji chci čerpat ze dvou knih. Jedná se o knihu Evy Vičarové *Rakouská vojenská hudba 19. století a Olomouc*³ a o knihu Jitky Bajgarové *Vojenská hudba v kultuře a historii českých zemí*.⁴ Dalším typem dechových souborů, o kterém se budu zmiňovat, jsou kapely hornické.

---

¹ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5.

² KOUKAL, Milan. *Dechovka: historie a současnost naší dechové hudby*. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-909-2.

³ VIČAROVÁ, Eva. *Rakouská vojenská hudba 19. století a Olomouc*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0401-X.

Samostatnou kapitolou budou následně různé spolkové dechové kapely. Kam patří kapely hasičských spolků, ostrostřelecké kapely, případně soubory vojenských vysloužilců.

Na závěr jsem záměrně nechal dechové soubory a kapely Sokola, neboť tento úsek je podstatný pro hlavní část práce. V té se budu věnovat konkrétně kolínské sokolské kapele, kterou vedl František Kmoch.

Tato podkapitola začne stručnou historií Sokola, ve které budou uvedeni hlavní zakladatelé a důvody vzniku spolku, jeho hlavní cíle a snahy. Budou zde obsaženy i informace o vzniku prvních sokolských kapel. Následně zde přiblížím významné sokolské písně a podrobím jejich text analýze, v rámci které budu hledat prvky s národními motivy.

Poté bude následovat stěžejní část textu, ve které se budu přímo věnovat kolínské sokolské kapele pod vedením Františka Kmocha. Na základě literatury a pramenů v krátkosti přiblížím okolnosti vzniku orchestru a také, jak kapela současně fungovala jako celek.

Následně se budu věnovat hledání nacionálního kontextu v rámci působení Kmochovy sokolské kolínské kapely. Zde budu hledat a zkoumat podobnosti sokolských výletů a zájezdů s táborovým hnutím. Budu se zaměřovat na konkrétní zájezdy a výlety sokolské hudby na základě především pramenů a částečně také literatury. Zde se budu snažit přiblížit to, jak takové výlety probíhaly, jaké písně se na nich hrály a budu hledat nacionální kontext v rámci těchto zájezdů. Primárním pramenem pro tuto část jsou vzpomínky na výlet kolínského Sokola do Krkonoš na vrchol Sněžky roku 1873 a také na první výlet Sokolů do Brna. Budu se snažit ukázat, co bylo záměrem těchto výletů a o co se Sokolové snažili. Tato fakta pomohou přiblížit funkce dechové hudby v rámci tohoto období. Písně, které hrála kapela v rámci výletů a zájezdů, budou podrobeny analýze z hlediska textu a významu.

Poslední část textu bude věnována tomu, jak probíhaly delší zájezdy u Kmochovy kapely. Jako příklad uvedu zájezd do Nižného Novgorodu v Rusku, který proběhl v roce 1896, kde kolínská kapela hrála po několik měsíců na Všeruské výstavě. V této části bude popsána každodennost souboru při zájezdech a dojde ke stejné interpretaci kontextu jako v předcházející části. Hlavním pramenem pro tuto závěrečnou část bude ručně psaný deník, který psal v průběhu celého zájezdu jeden z členů kapely, a také kniha *Cesta do Ruska* Viléma Mrštíka, který výstavu v témže roce navštívil.⁵

---

⁴ BAJGAROVÁ, Jitka, ed. *Vojenská hudba v kultuře a historii českých zemí*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, v. v. i. – Kabinet hudební historie, 2007. ISBN 978-80-87112-00-7.

⁵ MRŠTÍK, Vilém. *Cesta do Ruska: Listy z Nižního Novgorodu 1896*. Praha: Arkýř, 1992. ISBN 80-85400-01-4.

1 Vývoj dechové hudby v českém prostředí v rámci 19. století

1.1 Vývoj v první polovině 19. století

Důležitou částí v rámci rozvoje dechové hudby jsou dechové harmonie. Tyto harmonie jsou v rámci svého vzniku v úzké souvislosti s vojenským prostředím. Vznik prvních vyloženě dechových harmonií spadá do období druhé poloviny 18. století. Dechové harmonie poté nabíraly na oblíbenosti a vznikalo jich velké množství jak ve vojenském prostředí, tak na šlechtických panstvích, ale i v městském prostředí. Tyto tzv. hudební dechové harmonie se v této době skládaly především z dřevěných dechových nástrojů, jejichž tónový rozsah byl značný.⁶ Dechové harmonie lze pokládat za přímé předchůdce současných dechových souborů.⁷ Hudební harmonie se soustředily na náročný klasický program a repertoár. Soubory se skládaly většinou z jednoho fagotu a dvou hobojů v tom nejmenším složení, případně se mohly skládat z jednoho lesního rohu, fagotu a hoboje. Následně se od počátku 19. století v rámci harmonií začínají objevovat například anglické rohy a klarinety⁸ a v některých případech i flétna nebo trumpeta.⁹ Dechové harmonie v civilním prostředí vystupovaly velmi často v rámci zámeckých prostorů, zámeckých zahrad atd.¹⁰ Lze říci, že právě ve šlechtickém zámeckém prostředí harmonie hojně vznikaly a byly velmi populární.¹¹ Je ovšem nutné podotknout, že šlechtické harmonie se velmi inspirovaly u vojenských hudeb, kde dechové harmonie v trochu rozdílné nástrojové podobě fungovaly již dříve.¹² Důvodem pro vznik a rozvoj harmonií v druhé polovině 18. století a v první části 19. století, byla patrně snaha řady šlechticů omezit počet hudebníků ve svých zámeckých kapelách, poněvadž velké a rozsáhlé orchestry byly velmi nákladné na provoz. Lze tedy říci, že za vznikem dechových harmonií ve

---

⁶ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5. s. 76

⁷ KOUKAL, Milan. *Dechovka: historie a současnost naší dechové hudby*. Praha: Sloart, 2007. ISBN 978-80-7209-909-2. s. 20.

⁸ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5. s. 76.

⁹ KOUKAL, Milan. *Dechovka: historie a současnost naší dechové hudby*. Praha: Sloart, 2007. ISBN 978-80-7209-909-2. s. 20.

¹⁰ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5. s. 76.

¹¹ KOUKAL, Milan. *Dechovka: historie a současnost naší dechové hudby*. Praha: Sloart, 2007. ISBN 978-80-7209-909-2. s. 20.

¹² KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5. s. 76.

šlechtickém prostředí stály peníze, ovšem je nutné podotknout, že postupem času se vznik harmonií dostal do módy a peněžní důvody přestaly hrát roli.¹³

Dechové harmonie velmi často koncertovaly v zahradách zámků v noci během teplého léta. V nočních letních hodinách bylo typické provádění oblíbených nokturen¹⁴ a serenád,¹⁵ které měly svou specifickou atmosféru.¹⁶ Mimo nočního hraní v zahradách účinkovaly harmonie při hostinách, zámeckých tanečních zábavách nebo při různých panských reprezentativních akcích. Velmi často se jejich produkce uskutečňovala v přírodě. Kromě těchto událostí se na zámcích konaly ještě další kratochvilné akce, kde byla také důležitá přítomnost dechové hudby. Velmi často se pořádaly různé hostiny, hony, plesy, popřípadě různé slavnostní ohňostroje.¹⁷

V některých případech se mohly harmonie dostat i do lidového nebo městského prostředí. V rámci vystupování v městském a lidovém prostředí docházelo k úpravě repertoáru, aby odpovídal požadavkům daného prostředí.¹⁸

V městském prostředí lidé většinou dechovou hudbu znali v podobě trubačů, kteří ve službách města troubili na radniční věži, při církevních procesích, slavnostech, které byly pořádány z popudu některého z městských cechů, při různých průvodech městem nebo v rámci pořádání akcí k různým důležitým státním událostem.¹⁹ Ale jak jsem uváděl výše, v městském prostředí se začínají objevovat postupně i samostatné městské harmonie nebo kapely. O hudebních souborech, které vystupovaly v rámci města lze říci, že hrály v mnohem skromnějším prostředí, na rozdíl od souborů, které vystupovaly v zámeckém prostředí. Dle

---

¹³ KOUKAL, Milan. *Dechovka: historie a současnost naší dechové hudby*. Praha: Sloart, 2007. ISBN 978-80-7209-909-2. s. 20.

¹⁴ Nokturno je určitou hudební formou, která je zásadně inspirována nocí, což je evidentní již ze samotného názvu, protože originální francouzské slovo nocturne doslova znamená noční. Tento název se objevoval již prakticky od pozdního 18. století a bylo to označení pro vícevěté písně, které měly být hrány v noci a venku. Původní jejich užití bylo pro komorní orchestr. Později v 19. století jsou takto označovány lyrické skladby pro klavír. (Wikipedie. Otevřená encyklopedie. *Nokturno* [online]. [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Nokturno>).

¹⁵ Serenáda je píseň nebo skladba lehčího charakteru, která se většinou hrála ve večerních nebo nočních hodinách ve venkovních prostorech pod širým nebem. Počátky vzniku serenády spadají do období středověku, kde měla trochu jinou formu než v námi aktuálně sledovaném období. V období středověku se spíše jednalo o hudební vzkaz a pozdrav milé, příteli nebo případně nějaké vážené osobě. (Wikipedie. Otevřená encyklopedie. *Serenáda* [online]. [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Seren%C3%A1da>)

¹⁶ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5. s. 76.

¹⁷ KOUKAL, Milan. *Dechovka: historie a současnost naší dechové hudby*. Praha: Sloart, 2007. ISBN 978-80-7209-909-2. s. 20.

¹⁸ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5. s. 76.

¹⁹ KOUKAL, Milan. *Dechovka: historie a současnost naší dechové hudby*. Praha: Sloart, 2007. ISBN 978-80-7209-909-2. s. 20.

jistých zpráv lze usoudit, že už někdy zhruba v roce 1800 existoval měšťanský soubor v Litomyšli, ovšem jedná se pouze o neurčité zprávy.²⁰ Za to s určitostí lze říci, že po roce 1818 již měšťanské kapely vznikaly. V tomto zmíněném roce působila například kapela v Sadské u Nymburka.²¹ Orchestrů ve městech v této době neustále přibývalo.

V této době, tedy téměř na začátku 19. století, vznikla i instituce, která se soustředovala na to, aby hudebníci byli lépe a kvalitněji připraveni k hraní.²² Touto „institucí“ byla Jednota pro zvelebení hudby v Čechách a byla založena roku 1810 v Praze.²³

Objevovaly se i menší soubory hráčů na hornu čili na lesní roh. Tato malá hudební uskupení plnila stejně jako výše zmíněná dechová tělesa při ostrostřeleckých sborech ve velké míře také funkci reprezentační. Malé hudební skupinky hráčů na lesní roh zřizovala většinou bohatá zámožná šlechta, která tyto hudebníky využívala při svých četných honech. Tyto skupiny mohly při některých speciálních příležitostech čítat i deset a více muzikantů. Do jejich programu či repertoáru se řadily jak klasické písně a hudební dílka, která souvisela plně s využitím těchto souborů, jako například různé fanfáry či lovecké signály, tak i případně jednodušší varianty pochodů nebo dokonce i rozmanité poslechové skladby.²⁴

Předtím než zde budu mluvit o dechových harmoniích ve vojenském prostředí, je třeba odpovědět na zásadní otázku v rámci fungování těchto malých kapel. Kdo byli oni muzikanti, kteří v těchto souborech hráli a z jakých společenských vrstev pocházeli? Často to byly osoby z učitelského prostředí, tedy kantoři, řemeslníci, hudebníci z oblasti panské čeledi, kteří byli hudebně proškoleni a někdy také obyčejní měšťané.²⁵

V rámci vojenského prostředí se harmonie složené z dechových nástrojů formují již za vlády Marie Terezie. Jejich složení z hlediska nástrojů bylo velmi podobné jak v civilním, tak vojenském prostředí. Jediným rozdílem byl fakt, že v rámci vojenského prostředí do harmonií přibýval většinou ještě malý i velký buben a také jedna trumpeta. Později se do těchto souborů ve vojenském prostředí dostávají další hudební nástroje, například trubkové klariny,

---

²⁰ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5. s. 76.

²¹ Tamtéž, s. 77.

²² KOUKAL, Milan. *Dechovka: historie a současnost naší dechové hudby*. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-909-2. s. 20.

²³ Wikipedie. Otevřená encyklopedie. *Jednota pro zvelebení hudby v Čechách* [online]. [cit. 28. 3. 2022].

Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Jednota_pro_zveleben%C3%AD_hudby_v_%C4%8Cech%C3%A1ch.

²⁴ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5. s. 77.

²⁵ KOUKAL, Milan. *Dechovka: historie a současnost naší dechové hudby*. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-909-2. s. 20.

flétny, basový serpent, pikoly atd. Stále lze mluvit o tom, že vojenské hudby potažmo vojenské dechové harmonie byly určitým vzorem pro oblast městskou i šlechtickou.²⁶ Mohlo to dojít až do bodu, kdy si lidé z vyšší šlechty sami na svých vlastních panstvích nechali zakládat vlastní vojenské pluky, které měly také svůj vlastní dechový soubor.²⁷

Od třicátých let 19. století začínají do domácích otázek společenských a ekonomických mluvit mladí zástupci českého měšťanstva, kteří se postupně stávají dominantními subjekty v těchto otázkách. S postupným prosazováním českého měšťanstva souvisí různé snahy o to, aby se dostávalo mimo převahu především německých kulturních a jazykových tradic. Hudba v Evropě si ještě v první polovině 19. století stále uchovávala své dané zvyklosti. Mezi ně patřil jednotný typ interpretace a také jednotnost vyjadřovacího jazyka. Pro lid, který se v této době národně probouzel, byla hudba, na rozdíl od chápání šlechty, která většinou hudbu „objednávala“, mnohem více otázkou konkrétních sociálních funkcí, než pouze uměleckou a estetickou hodnotou, za kterou ji šlechta považovala. Hudba se postupně více dostává z prostorů uzavřených částí společnosti do veřejných prostranství. Také se častěji objevuje v nových specifických oblastech v rámci nižších i vyšších vrstev společnosti. Objevuje se stále více například i na měšťanských plesech a nebo je ji možné vidět na velkých dynastických oslavách, slavení venkovských svátků, církevních oslav. Později i všechny různé reuniony,²⁸ akademie a merendy, které Josef Kajetán Tyl nazval v této době²⁹ tzv. „*besedami*“.³⁰

V této době dochází k rozdělování hudby podle jejích směrodatných kulturních a sociálních vazeb, a také podle její užitnosti. Hudba se postupně více a více přizpůsobuje potřebám a prakticky také sociální objednávce měšťanské společnosti, která se v této době po novu začíná formovat.

V této době jsou nejvíce typické smyčcové a smíšené soubory. Kromě nich jsou také velmi populární komorní orchestry. V rámci smíšených (neboli také kantorských) kapel ovšem nebyly dechové nástroje až tak důležité a spíše byly jakýmsi doplňkem a sekundární záležitostí. V této době (první polovina 19. století) se vykytují i plně dechové soubory a

---

²⁶ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5. s. 76.

²⁷ KOUKAL, Milan. *Dechovka: historie a současnost naší dechové hudby*. Praha: Sloart, 2007. ISBN 978-80-7209-909-2. s. 20.

²⁸

²⁹ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5. s. 72.

³⁰

orchestry, pro něž je typický vzor ve vojenském prostředí. Vojenské kapely byly vzorem nejen z hlediska organizace celého souboru, ale také z hlediska programů a repertoárů.³¹

V rámci spíše smyčcových kapel, které byly vedeny většinou učitelem houslistou, se postupně od přelomu 18. a 19. století, více objevují především dechové nástroje dřevěné.³²

Z dřevěných dechových nástrojů se velmi prosazuje jedna novinka, a to klarinet.³³ Tyto typy kapel měly repertoár relativně dosti rozmanitý, a proto zde najdeme jak skladby jednoduššího charakteru, tak skladby složitější. Tudiž hráli jak relativně jednoduché taneční písně, ale i náročnější úpravy skladeb symfonických, komorních a operních, a nebo z tohoto výčtu patrně nejnáročnější chrámové hudby, která zastávala slavnostnější část skladeb.³⁴ Kapely většinou působily v relativně malých počtech. Většinou měly stabilněji okolo deseti hráčů. Hlavní část těchto smíšených kapel tvořily, jak jsem uváděl výše, smyčcové nástroje. Když se ale zaměříme na tu menší část, tedy na nástroje dechové, uvidíme, jaké byly využívány více. Tyto orchestry většinou měly minimálně klarinet a trumpetu, někdy byla k vidění i flétna, případně fagot. Smíšené soubory se začínají uplatňovat v prostoru lázní a tvoří lázeňské kapely. V této době měl v rámci těchto lázeňských kapel hlavní jméno karlovarský ansámbl pod vedením Josefa Labitzky.³⁵ Labitzkova kapela čítala pouze 14 hráčů. Z hlediska počtu hráčů v orchestru či souboru to nebylo slavné v této době ani v samotné Praze, kde také prakticky nebyl podobný typ kapely, ve kterém by byl stabilněji větší počet hudebníků. Hudební doprovod na klasických akcích mohla zastávat buď smyčcová sexteta nebo kvarteta, která byla někdy ještě doplněna dřevěnými hudebními nástroji, flétnou nebo klarinetem, nebo i vojenské dechové kapely. Jeden ze známých úspěšných pokusů o sestavení většího hudebního smíšeného tělesa je spojen s osobou Karla Komzáka staršího. Jemu se povedlo sestavit v Praze roku 1854 hudební smíšený soubor, který čítal stabilně třicet hudebníků, a ten se mu podařilo po několik let v tomto počtu udržovat.

Prakticky již od počátku 19. století počínají smyčcovým souborům postupně více konkurovat dechové ansámby, které se od této doby začínají více prosazovat a jejich počet

---

³¹ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5. s. 73.

³² Tamtéž, s. 74.

³³ Tamtéž, s. 75.

³⁴ Tamtéž, s. 74.

³⁵ Hlavním programem kapely byly různé známé skladby, které byly jím upraveny k potřebám jeho převážně smyčcového orchestru. Některé jeho úpravy a směsi písní se dostali i do prostoru vojenského, kde byly převzaty. Orchester a jeho program měl velký úspěch u posluchačů, jak doma, tak i na různých hudebních zájezdech. (KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5. s. 75.)

začíná v tomto období vzrůstat. Tradice a počátky vzniku těchto dechových souborů do období 18. století.³⁶

V období 18. století byly velmi v oblibě slavnostní fanfáry, které se většinou hrály při různých slavnostech spojených s církví. V rámci těchto slavnostních fanfár se uplatňovaly především nástroje žesťové, které byly doprovázeny údery kotlů.³⁷

1.2 Revoluční roky 1848-1849, měšťanské gardy a jejich kapely

Postupně se rozvíjely vlastenecké aktivity, které poté vyvrcholily rokem 1848. Navíc se přiblížila doba národního obrození, jehož špice je kladena do 40. a 50. let 19. století. Díla hudebníků se v této době stávala určitou formou agitace především ve skupině mladých členů české buržoazie, která postupem času získávala stále více na vlivu. Nová naděje byla v rukách české inteligence, především studentů. V rámci vlasteneckého snažení se pořádaly různé plesy, bály, výlety, které mířily na významná místa českých národních dějin, dále také různé besedy a na některých místech nechyběly ani soubory, které hrály na různých lodích, které pluly po českých řekách. Typickým příkladem posledního řečeného bodu jsou lodě plující na Vltavě v Praze. Jedním z významných lidí, kteří velkou měrou podporovali a propagovali tzv. české besedy, byl například Josef Kajetán Tyl. Samozřejmě, že neexistují pouze „české besedy“, ale existují i moravské besedy, případně slovácké, hanácké slezské.

Do tohoto období také spadá vznik českého národního tance, tedy české polky, která měla být v podstatě jako náhrada nebo konkurence proti klasickému vídeňskému valčíku. Výborným inspiračním zdrojem a pramenem k obrozenecké písňové tvorbě a vzniku prvních umělých písní v rámci této tvorby, byly již tradiční rolnické či lidové písně. Mezi těmito písněmi byly například *Moravo, Moravo, Moravičko milá* nebo *Bývali Čechové*. Hudba se v této době ve značné míře dostává více na veřejná prostranství a tím pádem není již primární záležitostí zámeckých prostor a salonů. To vše se děje pod vlivem postupných sociálních a hospodářských změn. Hudba se tedy začala objevovat jak na venkově, tak ve městech, tedy na zábavách, plesech a při různých církevních akcích a slavnostech. Na venkově byla pestrost lidové hudby opravdu veliká. Typickou ukázkou pestrosti lidové hudby ve venkovských

---

³⁶ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5. s. 75.

³⁷ Tamtéž, s. 76.

oblastech byla především posvícení, na kterých se objevovaly různé typy hudebních nástrojů.³⁸

Když se vrátíme k otázce přímo revolučních let 1848-1849, tak uvidíme, že v této době vznikající revoluční národní městské gardy sami většinou budovaly své vlastní hudební soubory, které svou velikostí mohli být různě velké.³⁹ U národních revolučních gard vznikaly prakticky dva typy souborů, jednalo se buď o pouhou skupinu trubačů a nebo o dechový orchestr, v němž již byla nástrojová rozmanitost větší.⁴⁰ Na některých místech se prakticky rozsahem mohlo jednat jen o několik málo bubeníků nebo trubačů, ale existovaly i výjimky, kdy hudební těleso mohlo v daném místě tvořit i klidně několik desítek hudebníků.⁴¹

Je nutné si také ukázat podobnosti a rozdílnosti mezi měšťanskými národními gardami a sbory ostrostřelců. Přestože se jedná o podobné typy souborů byly mezi nimi v určitých ohledech dost zásadní rozdíly. To je například možné ukázat na příkladu toho, že se právě v měšťanských národních gardách více probouzely snahy a volání po demokracii a také se zde více probouzelo k životu české vlastenectví. U sborů ostrostřelců je naopak velmi často vidět jejich prakticky bezmezná loajalita k vedení státu a jde také vyloučit v těchto sborech jakákoliv podpora demokratizačních snah. Vše prakticky vyplývá i z toho pod koho tyto dva subjekty spadaly a k čemu přesně měli sloužit. Měšťanské národní gardy v rámci svých služebních povinností vycházely především z cílů a různých potřeb samotných měšťanů, kdežto ostrostřelecké spolky byly výhradně podřízeny císařské pravomoci. To znamená, že spadaly pod pravomoc a velení představených místních vojenských posádek. V době války, kdy vojenské posádky odtáhly do boje, ostrostřelecké sbory je nahrazovaly a sloužily k udržení bezpečnosti a k dohledu.⁴²

Když se zaměříme na samostatný repertoár kapel u měšťanských gard uvidíme, že v předcházejícím odstavci zmíněné demokratizační a české vlastenecké snahy se promítly i do programu kapel a do nových skladeb, které byly skládány pro tyto soubory. Autorsky do

---

³⁸ KOUKAL, Milan. *Dechovka: historie a současnost naší dechové hudby*. Praha: Sloart, 2007. ISBN 978-80-7209-909-2. s. 21-22.

³⁹ Tamtéž, s. 22.

⁴⁰ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5. s. 80.

⁴¹ KOUKAL, Milan. *Dechovka: historie a současnost naší dechové hudby*. Praha: Sloart, 2007. ISBN 978-80-7209-909-2. s. 22.

⁴² KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5. s. 80.

vínku kapel u měšťanských gard přispěl i v této době mladý Bedřich Smetana. Jedná se o dvě skladby, a to *Pochod Národní gardy* a *Pochod studentské legie*.⁴³

Když se ovšem zaměříme na otázku, jak dlouho tyto hudební soubory při městských revolučních gardách vznikaly a působily, dozvíme se, že se jednalo pouze o velmi krátké období.⁴⁴ Vše souvisí s určitým odlivem revoluční vlny a s návratem k absolutistické vládě a centralismu. Protože městské revoluční gardy musely z nařízení úřední moci v roce 1849 zaniknout, společně s nimi nejprve omezují činnost a poté následně zanikají i jejich hudební soubory. Hudebníci z dechových kapel zaniklých měšťanských národních gard se poté uplatňují v samostatných kapelách nebo se dostávají třeba do městských kapel některých bohatších a zámožnějších měst.⁴⁵

Veškeré naděje na změny revolučního rázu plnou měrou utnulo období následující po těchto revolučních letech, tedy období od roku 1849 do roku 1859, které vešlo ve známost jako tzv. Bachův absolutismus.⁴⁶ Toto období i přes nedosažení dalších zásadních změn znamenalo určitý předěl. V tomto období vzrůstá oblíbenost dechových kapel u některých částí obyvatelstva jejichž vkus teprve jak se říká dozrával. V této době se ale také objevují skupiny obyvatel, které zase naopak z dechové hudby a dechových orchestrů příliš nadšení nebyly.⁴⁷ Dále byla v roce 1848 zrušena robota, což vyvolalo velký příliv lidí z venkova do měst. Některé části měšťanstva v této době začínají postupně dosti bohatnout a snaží se svůj vzestup prezentovat všem ostatním. K tomuto účelu jim sloužil fenomén salonů, který je měšťany přebírán z úrovně v této době již postupně upadající šlechty. Protože salony měly být středem či centrem kulturního a společenského dění, tak se samozřejmě i zde vyskytuje určitá forma hudby a zpěvu.⁴⁸

---

⁴³ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5. s. 80.

⁴⁴ KOUKAL, Milan. *Dechovka: historie a současnost naší dechové hudby*. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-909-2. s. 22.

⁴⁵ Nejpozději svou činnost musely ukončit k srpnu 1851. (KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5. s. 80.)

⁴⁶ Alexandr Bach, který se narodil roku 1813, byl rakouským politikem a jedním z hlavních strůjců potlačení revoluce z roku 1848. Mezi lety 1848-1849 byl rakouským ministrem spravedlnosti. Nechvalně proslulí je pro svojí roli po konci revoluce, kdy dostal funkci ministra vnitra, kterou zastával od roku 1849 do roku 1859. Toto období z počátku vlády Františka Josefa I. je nazýváno Bachovým absolutismem, který fakticky znamenal konec demokratizačních snah ve společnosti a opětovný nástup absolutistické politiky. Zemřel roku 1893. (Wikipedie. Otevřená encyklopedie. *Alexander Bach* [online]. [cit. 27. 3. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Alexander_Bach.)

⁴⁷ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5. s. 80.

⁴⁸ KOUKAL, Milan. *Dechovka: historie a současnost naší dechové hudby*. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-909-2. s. 22.

1.3 Období Bachova absolutismu

Bachův absolutismus s sebou přinesl především velmi tvrdé zákroky proti všem českým národním snahám. Velké podpory se proto v této době začalo dostávat armádním složkám a vojsku v rámci rakouské monarchie. Armáda se nejen dala považovat za vítěze nad revolucí z roku 1848, ale také zajišťovala záruky vykonávání a zajišťování císařských nařízení a moci. Právě z těchto důvodů dochází v této době k velké podpoře armády a vojska shora od vedoucích představitelů státu a dochází k jejímu velkému rozvoji. Na základě těchto informací je patrné, že s postupným dalším rozvojem armády dochází i k většímu využívání vojenských dechových kapel, které se také velkou měrou sami rozvíjejí. Mezi náplň vojenských kapel v tomto období stále více patří různé parády a defilé.⁴⁹ Hlavním úkolem koncertování a působení vojenských dechových souborů v této době byla snaha „obyčejný lid“⁵⁰ odtrhnout od řešení stále ve společnosti rezonujících a stále nevyřešených různých sociálních a politických problémů z nich některé vznikly v předcházejícím revolučním období.⁵¹

Prakticky po celou dobu trvání Bachova absolutismu provází prakticky všechny různé části, jak kulturního, tak i politického dění dlouhodobá stagnace.⁵² Toto období stagnace platilo i samozřejmě pro oblast hudby. V této době působí především vojenské a některé spolkové kapely.⁵³ Úroveň těchto spolkových kapel nebyla příliš vysoká, a proto ani v nejmenším nemohly konkurovat vojenským kapelám, které svou úrovní a repertoárem stály na špici. Situace, jak jsem ji zde nastínil, byla prakticky stejná ať už se jednalo o větší či menší města anebo o venkovskou oblast. A byly hned dva hlavní faktory, proč se prakticky žádné jiné kulturní a společenské, hudební iniciativě nepovedlo prosadit se. Jednalo se

---

⁴⁹ V tomto ohledu prakticky tou nejvýznamnější akcí, do které velkou měrou zasáhly právě vojenské kapely, byl velký monstrokonzert více než 30 vojenských souborů spojených do jednoho velkého tělesa. Tento koncert se konal v Olomouci při císařských manévrech v září roku 1853. Celá akce se konala za účasti velmi významných hostů z těch nejvíce privilegovaných řad. (KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5. s. 80.)

⁵⁰ Myšleno především lidové a městské vrstvy.

⁵¹ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5. s. 80.

⁵² Bachův absolutismus omezoval kulturní a politické části prakticky po celé desetiletí 50. let 19. století.

⁵³ Jedná se především o dechové soubory městské pěchoty, granátníků a ostrostřelců. (KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5. s. 81.)

především o prakticky neustálý a silný policejní dohled, který byl pro celá 50. léta 19. století běžnou součástí života. Jako druhý bod lze uvést hospodářská slabost českého obyvatelstva.⁵⁴

---

⁵⁴ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5. s. 81.

2 Základní typy dechových souborů

2.1 Vojenské kapely a zrod moderní dechové hudby

Samozřejmě nelze říci, že by vojenská hudba dříve neexistovala, jen se objevovala v trochu jiné podobě a čekal ji opravdu dlouhý vývoj. Vojenská hudba je na tomto světě prakticky stejně dlouho, jako jsou boje, vojenství a válečné umění.⁵⁵

Od dávných dob zastávaly hudební nástroje především funkci signální, dorozumivací a neméně důležitou povzbuzovací funkci. Již tehdy hudební nástroje signalizovaly blížící se nebezpečí, útok nebo přesuny nepřátel. Zvuk z nástrojů měl také značně povzbudit bojovou morálku vojáků, stejně tak měl vojáky v bitevní vřavě nabudit k vojenské protiakci vůči nepřátelským jednotkám a na závěr měl pomoci psychicky nabourat morálku soupeřů a zastrašit je. Zároveň byly nástroje stěžejní ke zlepšení komunikace v rámci vojska, protože byly pro komunikaci a dorozumívání armády efektivnější než třeba bojové pokřiky nebo jen normální lidský hlas.

Měněním tempa, intenzity a hlasitosti bubnování bylo možné odlišit, zda se jedná o nástup nebo o vojenskou pohotovost. K bubnům se postupně přidávají další nástroje, jakými byly především rohy, píšťaly a trumpety, které svou značně větší zvukovou intenzitou hraní zlepšovaly slyšitelnost jednotlivých signálů. Tyto nástroje, díky své větší zásobě tónů, v klidných dobách přinášely celé armádě a všem vojákům zábavu, obveselení a také udržovaly dobrou náladu napříč vším mužstvem.⁵⁶

V období středověku fungovala vojenská hudba obdobným způsobem. Stěžejní byli dva hráči, z nichž jeden hrál na buben a druhý na píšťalu, obstarávali signály. V období rytířské éry⁵⁷ začínali hrát vojáci, kteří měli na starosti vojenskou signalizaci, na tympány a trumpetu.

Je důležité si položit otázku, proč došlo v této době k výběru zrovna těchto dvou nástrojů pro vojenskou signalizaci? Odpověď není vůbec složitá, jak se může zdát. Poněvadž se rytířská armáda pohybovala po bojišti na koních, bylo důležité při volbě nástrojů klást důraz především na praktické hledisko. Protože byli vojáci – signalisté v rytířské armádě na

---

⁵⁵ VIČAROVÁ, Eva. *Rakouská vojenská hudba 19. století a Olomouc*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0401-X. s. 16.

⁵⁶ Tamtéž

⁵⁷ Konkrétně v období od 11. do 15. století.

koních, potřebovali nástroj, se kterým by mohli bez problému manipulovat za použití pouze jedné ruky, a proto padl výběr na tyto dva nástroje.

Tyto nástroje se o dané signály a povely dělily. Konkrétně tedy trubení mělo většinou na starosti povel k útoku, kdežto bubnování znamenalo konec akce nebo konec pronásledování nepřítele.

U středověké vojenské hudby je třeba se zastavit u velmi důležitého bodu, který plnil dosti zajímavou a specifickou funkci na bitevních polích, byl to válečný zpěv.⁵⁸

V souvislosti s válečným zpěvem a popěvkou by se nás mělo napadnout především období husitství. Tím pádem dává relativně smysl, že když husité mají válečné písně a pokřiky, na klasické hudební nástroje si nepotrpí. Husité výrazně odmítali veškeré instrumentální nástroje, k čemuž dopomohl i vojenský řád Jana Žižky z Trocnova, který zakazoval hraní trubačů, pištců, hudeců a na závěr také bubeníků. Čím více ovšem odmítali hudební nástroje, tím více se upínali k výše zmíněnému válečnému zpěvu, který jim velmi pomáhal v mnoha stránkách. Husité využívali všech funkcí svých zpěvů a chorálů z hlediska mobilizačního a také ideologického.⁵⁹

Postupně se v průběhu 16. století začíná klást důraz čím dál více na pěší armádní jednotky. Podobně jako v předchozích epochách se využívalo v signalizaci stále bubeníka, ale také i pištce.⁶⁰

Z bicích nástrojů se konkrétně nejvíce prosadily tzv. velké kotle.⁶¹ V souvislosti s bubeníky a samotným hraním na bubny je v tomto období třeba zmínit to, že v druhé půlce 16. století začínají být známé již konkrétní bubenické rytmy. Tyto bubenické rytmy ovšem v této době sloužily pouze k vydání rozkazu o zahájení pochodu a také při samotném pochodování mužstva, aby se pochodovalo do rytmu.⁶²

Ohledně využívání dechových nástrojů můžeme říci, že postupně ubývá užívání fléten, jejichž zvuk nebyl příliš hlasitý ani výrazný. Z tohoto důvodu se přechází především na

---

⁵⁸ VIČAROVÁ, Eva. *Rakouská vojenská hudba 19. století a Olomouc*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0401-X. s. 16.

⁵⁹ Jejich slavné chorál Ktož jsou boží bojovníci a řada jejich dalších písní a chorálů, nám dodnes ukazují, že ač jsou husitské činy někdy velmi rozporuplné, nelze jim upřít odvahu a sílu se prosadit v boji s jinak lépe vyzbrojenými a početně často silnějšími nepřáteli, kterou ony slavné chorály velmi umocňovaly.

⁶⁰ V případě pištců a bubeníků se můžeme velmi často setkat s případem, že hru na oba tyto nástroje ovládal jeden a týž voják.

⁶¹ VIČAROVÁ, Eva. *Rakouská vojenská hudba 19. století a Olomouc*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0401-X. s. 16.

⁶² BAJGAROVÁ, Jitka, ed. *Vojenská hudba v kultuře a historii českých zemí*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, v. v. i. – Kabinet hudební historie, 2007. ISBN 978-80-87112-00-7. s. 12.

nástroje s výraznějším, hlasitějším a dominantnějším tónem. Konkrétně se prosazují bomharty⁶³ a dulciány.⁶⁴

Začátek moderního vývoje dechové hudby a dechových kapel je spjat na samotném počátku s vojenským prostředím. K počátkům nového a moderního pojetí vojenské hudby je třeba se vrátit do období raného novověku, tedy konkrétně do doby, kdy prakticky v celé Evropě zuřila třicetiletá válka. V tomto období došlo, a nejen v oblasti vojenské hudby, k zásadním změnám. Za zásadní lze považovat především nové úpravy, které následně zařídily postupnou změnu hlavně v chodu a organizaci prakticky všech armád bojujících v tomto konfliktu a nejen zde. Dříve dominantní složky všech armád, které bývaly naprosto nepostradatelné pro téměř jakýkoliv boj, se postupně dostávají spíše do pozadí. Mluvím zde především o jízdních jednotkách, které byly po staletí prakticky nejdůležitější složkou většiny armád a ve velkém počtu případů bitvy rozhodovaly. Jak jsem již zmiňoval jezdecké jednotky přestávají být nepostradatelné pro taktiku a způsob boje. Na jejich pozici se právě v období třicetileté války dostávají pěchotní jednotky, které mohou výrazně zasáhnout do bojů proti nepříteli v uzavřených formacích.

V tomto období se stěžejním typem útvaru stává pluk, který je vždy složen z dvanácti praporů. Vzhledem k tomu, že jeden prapor má mít 400 vojáků, tudíž pluk, by měl mít zhruba 4800 vojáků. Poněvadž pluky měly pod sebou opravdu velikou masu vojáků, bylo potřeba toto množství lidí správně koordinovat. K tomuto účelu sloužili vojenští signalisté neboli pištcí, ale také i bubeníci. Oba tyto typy vojáků vlastně působily až do této doby samostatně u jednotlivých praporů.⁶⁵ Z důvodu, aby byli bubeníci i pištcí dobře slyšet, začali se postupně shlukovat dohromady. Tím pádem u pluků vznikaly skupiny pištců a bubeníků o síle 24 mužů. A právě tyto skupinky vojenských signalistů a bubeníků se později staly základem pro budoucí vojenské orchestry.⁶⁶

---

⁶³ O tomto nástroji se mi příliš informací nepodařilo dohledat. Mělo se údajně jednat hluboký nástroj na který se hraje s dvojitým plátkem, který byl vyrobený z jednoho kusu dřeva.

⁶⁴ Jedná se prakticky o hudební nástroj z období renesance, s dvojitým kónickým vývrtem a s dvojitým plátkem. Dulcian je ve své podstatě nástroj, který je přímým předchůdcem dnešního fagotu. Dulcian měl vyvrtané dva souběžné vývrty, které jsou poté spojeny kanálkem neboli zvukovou trubicí. Jsou zde také hmatové otvory. Dvojitý plátek je pak nasazen do mosazného esa.

Největší popularity tento nástroj dosahoval od poloviny 16. století do konce 17. století. Při hraní na dulcian drží hráč dvojitý plátek mezi rty, čímž hudebník může značně ovlivnit intonaci, zvuk a jeho sílu. Díky těmto vlastnostem byl využíván, jak ve světském prostředí, tak v církevním nebo chrámovém. Tím pádem se dotýká i vojenského prostředí.

⁶⁵ Každý prapor měl dříve svého vlastního pištce a bubeníka, ale z několika důvodů došlo i v těchto vojenských skupinách ke změně organizace.

⁶⁶ VIČAROVÁ, Eva. *Rakouská vojenská hudba 19. století a Olomouc*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0401-X. s. 15.

Bubny bubeníků bylo možné v období 17. století slyšet nejen při vojenských akcích nebo ve vojenských táborech, ale také i v době, kdy se verbovali vojáci do jednotlivých armádních sborů. Bubeník, jako jeden z nejdůležitějších hudebníků v armádě, měl na starosti typickým bubnováním předávat mužstvu povely velících důstojníků a také udával různým útvarům tempo vojenského pochodu. Právě kvůli předávání rozkazů jednotkám se musel neustále vyskytovat nejen v blízkosti plukovního praporu, ale také musel mít velmi silný fond, aby poté mohl vojákům svým hlasem opakovat rozkazy velících důstojníků.

Od bubeníků se očekávalo, že budou umět psát, ale i číst.⁶⁷ Dalším předpokladem pro bubeníka byla naprostá spolehlivost. Spolehlivost byla podstatná především tehdy, když byl bubeník vyslán do nepřátelského území jako posel⁶⁸ s vojenskými depešemi.⁶⁹

Dále bych se rád zmínil o pištcích neboli signalistech. Pištcí hráli především na jeden typ příčné flétny, která měla šest hmatových dírek. Díky přispění pištců, kteří se spojovali do skupin s bubeníky, se z pouhého prostého bubnování postupně stává určitý druh hudby.⁷⁰ Pištcí nebyli vždy nuceni hrát konkrétní noty, často se v jejich případě užívalo i improvizace.⁷¹

Z hlediska podoby hudební stránky signálů a signalizací je v rakouské armádě patrný, vliv francouzský. Francie z hlediska podoby signálů dlouhou dobu udávala směr.⁷²

S postupem 17. století hudební nástroje, které se využívaly v armádách, začaly značným způsobem proměňovat v jednotlivých částech Evropy i v konkrétních státech. Když se zaměříme na středoevropskou část Evropy, zjistíme, že velmi důležitou roli na organizaci armádních hráčů a na obsazení konkrétních typů nástrojů v rámci hráčské komunity měly především švédský národ a stát. Právě Švédové se mohli již v této době prakticky pochlubit

---

⁶⁷ Právě pravděpodobně kvůli tomu, že se u nich předpokládala nebo spíše téměř vyžadovala znalost čtení a psaní, dostávali dvojnásobně větší mzdu nebo žold než ostatní vojáci. (BAJGAROVÁ, Jitka, ed. *Vojenská hudba v kultuře a historii českých zemí*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, v. v. i. – Kabinet hudební historie, 2007. ISBN 978-80-87112-00-7. s. 12.)

⁶⁸ Zde uvedené informace se týkají především českých zemí, a proto je možné, že se postavení a povinnosti bubeníků v jednotlivých armádách v Evropě, mohli lišit.

⁶⁹ K vyslání bubeníků s depešemi docházelo dosti často, ale nejsou vysíláni jen oni, ale také třeba jiní hráči na hudební nástroje například trubači. (BAJGAROVÁ, Jitka, ed. *Vojenská hudba v kultuře a historii českých zemí*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, v. v. i. – Kabinet hudební historie, 2007. ISBN 978-80-87112-00-7. s. 12.)

⁷⁰ Stejně jako v případě bubeníků i pištcí dostávali větší žold než většina normálních vojáků. (BAJGAROVÁ, Jitka, ed. *Vojenská hudba v kultuře a historii českých zemí*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, v. v. i. – Kabinet hudební historie, 2007. ISBN 978-80-87112-00-7. s. 13)

⁷¹ BAJGAROVÁ, Jitka, ed. *Vojenská hudba v kultuře a historii českých zemí*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, v. v. i. – Kabinet hudební historie, 2007. ISBN 978-80-87112-00-7. s. 12-14.

⁷² VIČAROVÁ, Eva. *Rakouská vojenská hudba 19. století a Olomouc*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0401-X. s. 16.

armádními kapelami, které měly více než dvacet hráčů, což byl opravdu veliký rozdíl oproti jiným evropským armádám. V řadě dalších evropských vojenských uskupeních byla tato vojenská hudební sdružení stále ještě velmi málo rozvinutá oproti již zmíněnému Švédsku.

V Evropě dochází tedy k postupnému vývoji prakticky prvních vojenských hudebních uskupení, která neustále začínají přibírat nejen větší počet hudebníků, ale také rozšiřovat spektrum nástrojů, které v nich hrají, a také definitivně vyřazovat nástroje, které byly již zastaralé anebo za ně existovala adekvátní náhrada. Z praxe bych uvedl konkrétní ukázky vyřazování a obměňování hudebních nástrojů. Jedním z typických příkladů je výměna zobcových fléten⁷³ za příčné flétny.⁷⁴

Minimálně v oblasti českých zemí v této době stále ještě nelze mluvit o vojenské hudbě v té podobě, jak ji známe v dnešní době. V tomto období vojenští hudebníci stále sloužili k signalizaci, předávání některých konkrétních vojenských rozkazů, zpravodajské službě nebo k určování, v jakém tempu bude vojsko pochodovat. Za vojenskou hudbu nelze považovat ani tu hudbu, kterou při různých příležitostech, například při tanečních zábavách nebo důstojnických hostinách, produkovali najatí hudebníci z měst nebo z církevního prostředí.⁷⁵

V případě, že se zaměříme na otázku jezdeckých jednotek a kavalérií, lze již v 16. století říci, že v jezdectvu jsou mnohonásobně větší možnosti, co se týče hudby, než u jakýchkoliv pěších vojsk. V této oblasti to ovšem není otázka pouze raného novověku, ale právě také otázka středověku, poněvadž jízdní jednotky využívaly hudebníky⁷⁶ k již mnohokrát výše zmíněným signálním účelům, ale také jako posly a kurýry s různými poštovními zásilkami, které si bylo nutné v rámci jednotlivých vojenských uskupení předávat. Tudíž tito hudebníci měli opravdu dlouho se rozvíjející tradici a touto svou tradicí dosáhli na určitý respekt a postavení v rámci celých vojenských jednotek, tak i mezi dalšími hudebníky.

Nyní bych krátce pohovořil o trubačích jako osobách a o jejich postavení v rámci armády a v rámci skupiny hudebnické. Armádními jezdeckými trubači se většinou stávali svobodní lidé, kteří byli vázáni smlouvou u jednotlivých vojenských útvarů⁷⁷ nebo u konkrétních šlechticů, pánů nebo u jiných privilegovaných osob, které buď samy disponovaly

---

⁷³ Zobcové flétny se u vojenských hudebníků neobjevovali vždy, ale tu a tam se u nich vyskytovaly.

⁷⁴ VIČAROVÁ, Eva. *Rakouská vojenská hudba 19. století a Olomouc*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0401-X. s. 15-17.

⁷⁵ BAJGAROVÁ, Jitka, ed. *Vojenská hudba v kultuře a historii českých zemí*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, v. v. i. – Kabinet hudební historie, 2007. ISBN 978-80-87112-00-7. s. 11.

⁷⁶ Konkrétně trubače

⁷⁷ V tomto případě u jednotlivých vojenských pluků.

vojskem nebo spravovaly někomu výše postavenému armádu nebo vojenskou jednotku. Tato smlouva byla uzavírána mezi vojenskými pány a trubači na omezenou dobu.

Když se podíváme na to, jak byli trubači pro vojenské jednotky důležití,⁷⁸ nebude pro nás příliš velkým překvapením, že se trubači těšili prakticky největší oblibě ze všech hudebníků vůbec. Tato fakta také doplňuje jejich postavení v armádě,⁷⁹ co se týče vojenských hodnotí.⁸⁰

2.2 Hornické kapely

Horníci z různých těžařských oblastí vystupovali již v 1. polovině 19. století jako svébytná společenská vrstva se zvláštním postavením. Své zvláštní postavení se horníci snažili demonstrovat například pořádáním různých okázalých akcí a slavností. Jako příklad lze uvést slavnosti, které se konaly u příležitosti významných dnů, které byly zasvěceny patronům a ochráncům hornického zaměstnání. Mezi takové významné dny patřil svátek zasvěcený sv. Janu Křtiteli, sv. Prokopu a sv. Barboře, kteří byli nejdůležitějšími patrony horníků. Při těchto příležitostech docházelo k uspořádání velmi slavnostních hornických parád, při nichž byli všichni horníci ustrojeni všichni v jednotných krojích. Následně se seřadili do čet a nad jejich hlavami se rozvinuly prapory, které obsahovaly hlavní insignie horníků. Slavnosti měly všechny podobný průběh. Pod vedením nejvyššího úředníka byla vykonána slavnostní přehlídka nastoupených útvarů, po které následoval průvod daným městem. Do čela průvodu se většinou postavili důlní úředníci, kteří se v čele průvodu pohybovali na koňském hřbetě. Průvod skončil většinou u kostela, kde se konala sváteční slavnostní mše.

Důležitou částí těchto klasických hornických parád a slavností byly samozřejmě jejich dechové soubory, které svou účastí na těchto akcích značně pozvedávaly jejich úroveň a dodávaly jim patřičný punc. Klasické hornické parády dechové kapely vždy zahajovaly a byly svou hudbou přítomny po celou dobu jejich konání. Zahájení hornické parády a přehlídky je vždy spjato s přehlídkovým pochodem a jejich hymnou. Hra hornického dechového souboru neustávala ani v průběhu průvodu městem, při němž také ukazoval svůj hudební um.⁸¹

---

⁷⁸ Ať již z hlediska signálního a signalizačního, tak z hlediska jejich důležitosti v případě doručování poštovních zásilek rozkazů a nařízení v rámci jednotlivých skupin jednotek armády.

⁷⁹ Vojenští trubači dosahovali většinou na poddůstojnické hodnosti, což také umocňovalo jejich vážnost v hudebnickém spektru armády.

⁸⁰ BAJGAROVÁ, Jitka, ed. *Vojenská hudba v kultuře a historii českých zemí*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, v. v. i. – Kabinet hudební historie, 2007. ISBN 978-80-87112-00-7. s. 14.

⁸¹ KAPUSTA, Jan. *Dechové kapely pochod a František Kmoch*. Praha: Supraphon, 1974. s. 45-51.

Hornické parády samozřejmě nebyly jediným typem akce, kde by se mohly hornické dechové soubory uplatnit. Existovaly i další významné události, které mohou ukázat nejen významnost horníků jako společenské skupiny, ale také představit další činnosti, při kterých mohly dechové kapely ukázat své dovednosti. Mezi další významné akce patřila účast horníků a jejich dechových souborů na různých církevních událostech. Horníci při těchto církevních slavnostech zaujímali významnější postavení ve srovnání s jinými jinak významnými organizacemi a korporacemi.

Dechové soubory hornické vznikaly v některých určitých hornických městech a při určitých příležitostech hrály důležitou a významnou roli. Dle konkrétních svědectví ohledně korunovačních slavností při korunovaci Ferdinanda V. českým králem v Praze zastávaly významnou úlohu hornické dechové kapely z Příbrami, Smečna u Kladna, Cínovce.⁸² Mimo těchto uvedených konkrétních příkladů hornické soubory vznikaly například při uhelných oblastech Ostravska, Rosicko-Oslavanska či Kladenska.

Ke stěžejnímu rozmachu hornických kapel docházelo spíše až v průběhu druhé poloviny 19. století. V tomto období již vznikaly za pomoci a podpory jednotlivých báňských společností. Dříve tyto hornické soubory vznikaly spíše spontánně než, že by měly nějakou cílenou podporu. Jejich úkolem bylo udržet soudržnost horníků právě za pomoci hudby. Z hlediska akcí tyto kapely hrály většinou v daných uhelných regionech na různých hornických pohřbech, slavnostech a zábavách, jak jsem již zmiňoval výše.⁸³

2.3 Spolkové kapely

Po konci období Bachova absolutismu tedy roku 1860⁸⁴ započal velký rozvoj české kultury. Především mohly vznikat různé druhy spolků a na některé z nich je poté navázána působnost dechových hudebních souborů. Jeden z prvních spolků, který na našem území vznikl byla tělovýchovná jednota Sokol, u které se postupně formuje velké množství dechových kapel, a proto je velmi důležitá v rámci této práce. Mimo sokolských kapel budou pro tuto část textu důležité především ostrostřelecké⁸⁵ a hasičské spolky, kde se také

---

⁸² KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5. s. 77.

⁸³ Tamtéž, s. 79.

⁸⁴ V tomto roce došlo k vydání Říjnového diplomu. Říjnový diplom prakticky umožnil zakládat různé typy spolků. (KOUKAL, Milan. *Dechovka: historie a současnost naší dechové hudby*. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-909-2. s. 25.)

⁸⁵ Ostrostřelecké spolky jsou z hlediska své organizace a z hlediska činnosti, kterou zastávají, někde na poloviční cestě.

dechových kapel vyskytuje velké množství. Dechové kapely byly zakládány i vojenskými vysloužilci, kteří také mohli pracovat na úrovni spolků, ovšem v rámci všech jiných zde uváděných příkladů se jedná spíše o výjimku.

Repertoár spolků a spolkových kapel odpovídal dobovému zájmu. Velmi úspěšnými se staly různé zlidovělé skladby sokolské a také vlastenecké. Nezůstalo to vždy pouze u místních zlidovělých písní, ale objevovaly se i jiné lidové písně především z jiných slovanských zemí. Mezi nejoblíbenější vlastenecké písně v této době patřily kupříkladu *Spi, Havličku, Hranice vzplála na břehu Rýna, Kde domov můj*, případně *Hej Slované* anebo ze sokolských písniček třeba *Hej, sokolici, mužně vpřed!*⁸⁶

2.3.1 Hasičské kapely

Hasičské soubory na rozdíl od sokolských dechových kapel měly spíše více lokálnější význam. Byly zakládány pod křídly hasičských jednot, které prakticky téměř vždy vznikaly v oblasti venkova, případně na malých městečkách, čímž je samozřejmě vysvětlen více lokální význam těchto kapel. Dá se také říci, že jejich počet je rozhodně nižší než počty kapel Sokolů.⁸⁷ Cílem hasičských jednot byla samozřejmě ochrana proti požárům a boj s nimi. Tyto jednoty vznikaly již od roku 1864. Částečně je u hasičských spolků a jejich kapel vidět určitá podobnost s náplní jiných spolků zejména Sokola. Náplň činnosti je podobná především v otázkách cvičení a určitého tělesného výcviku členů. Ovšem na rozdíl od Sokola nelze říci, že by hasičské spolky byly příliš aktivní v politických hlediscích. Ovšem i přes to je zde provázanost těchto dvou spolků vidět.⁸⁸

Jak již bylo nastíněno běžně je možné se s těmito spolky a jejich kapelami setkat na vsích, případně na malých městech. Bylo tomu tak většinou i z toho důvodu, že v těchto malých obcích neexistovaly žádné „krojované složky“, které se typicky ve větších sídlech objevovaly v podobě Sokola, hornických organizací, ostrostřeleckých spolků a dalších. Vzhledem k tomu, že působily v oblasti s menšími počty obyvatel, i počet členů tomuto faktu odpovídal.⁸⁹

---

⁸⁶ KOUKAL, Milan. *Dechovka: historie a současnost naší dechové hudby*. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-909-2. s. 25-26.

⁸⁷ KAPUSTA, Jan. *Dechové kapely pochod a František Kmoch*. Praha: Supraphon, 1974. s. 62-63.

⁸⁸ Tyto dva typy spolků jsou opravdu určitým způsobem propojeny. Někteří členové hasičských spolků se angažovali i v rámci Sokola. (KAPUSTA, Jan. *Dechové kapely pochod a František Kmoch*. Praha: Supraphon, 1974. s. 62.)

⁸⁹ Počet členů podobných spolků se pohyboval zhruba okolo dvanácti osob. (KAPUSTA, Jan. *Dechové kapely pochod a František Kmoch*. Praha: Supraphon, 1974. s. 62-63.)

Hasičské dechové soubory hrály při příležitostných průvodech, hasičských slavnostech a také při cvičeních. Hrály také na různých plesech a zábavách k tanci. Většina podobných souborů v žádném zásadním směru nevyvíkala a dle získaných informací lze jejich produkci označit jako „užitkovou“. Jejich uplatnění nebylo příliš široké.⁹⁰

2.3.2 Kapely ostrostřeleckých spolků

Od určité doby začaly ve velkém vznikat ostrostřelecké městské sbory. Velká část těchto ostrostřeleckých sborů užívala ke svému fungování také dechových těles, která byla podstatná i pro reprezentaci ostrostřeleckého spolku na veřejnosti.⁹¹ I pro tyto vznikající kapely byly vzorem vojenské dechové kapely, stejně jako pro další stavovské a spolkové hudby. Postavení těchto sborů ostrostřelců bylo velmi specifické, jednalo se v podstatě o občanskou městskou milici, která v případě války měla nahradit vojáky z vojenských posádek, kteří odešli bojovat. Jejich práce poté nahrazovala takřka plně činnost vojáků v otázkách zajištění vnitřní bezpečnosti. Vzhledem k tomu, že počet těchto ostrostřeleckých skupin především ve 30. až 40. letech 19. století velmi stoupá, vzrůstá i počet zmíněných dechových kapel, které pod záštitou ostrostřelců vznikaly. Pro názornost, v Čechách roku 1847 působilo 75 dechových souborů při ostrostřeleckých skupinách. Je ovšem třeba zmínit, že ostrostřelecké spolky se vyznačovaly naprosto striktní loajalitou ke státu i církevní a světské vrchnosti. Právě to je pravděpodobně jeden z důvodů, proč prakticky více než dvě třetiny z toho počtu ostrostřeleckých souborů vznikaly především v místech, kde byla v převaze jazykově německá část obyvatelstva, tedy například v příhraničních oblastech. V rámci území a měst s převahou českého měšťanstva působí tedy méně jak třetina ostrostřeleckých skupin a kapel. Z hlediska repertoáru ostrostřelecké kapely předváděly spíše hudebně jednodušší skladby, které ovšem i tak byly u široké veřejnosti pozitivně přijímány.⁹²

---

⁹⁰ KAPUSTA, Jan. *Dechové kapely pochod a František Kmoch*. Praha: Supraphon, 1974. s. 62-63.

⁹¹ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5. s. 77.

⁹²Tamtéž, s. 79.

3. Sokol

Sokol byl založen Miroslavem Tyršem a Jindřichem Fügnerem roku 1862 v Praze jako Tělocvičná jednota pražská.⁹³ Cílem Sokola bylo starat se a pečovat o duši, tělo a také o národ.⁹⁴ Konkrétně dle vlastních stanov Sokola mělo docházet k tomu, že celý spolek se bude věnovat tělocviku a péči o tělo na společných cvičeních členů spolku, dále na svých společných výletech. Kromě toho měl být tělocvik pěstován šermem, ale i zpěvem. Společenské hledisko mělo být dle stanov zastoupeno různými rozpravami a přednáškami, které se měly týkat tělocvičných otázek a také různými společenskými zábavami. Ovšem hlavním cílem Sokola jako spolku se staly otázky národní, propojené s politickým hlediskem. Tudíž je naprosto pochopitelné, že se spolek k těmto snahám v rámci svých stanov nepřihlásil, protože kvůli těmto národně politickým cílům by nemusel být povolen.

Právě kvůli těmto národně politickým otázkám došlo k určitému střetnutí dvou proudů. Jeden z proudů podporoval prakticky pouze tělovýchovný charakter spolku, přesně jak bylo uvedeno ve stanovách, ovšem druhý proud podporoval to, aby spolek jako takový podporoval národně politické cíle. Z těchto uvedených proudů zvítězil ten druhý proud. Ona tělovýchova a věci s ní spojené, které dle stanov měly být tou hlavní náplní činnosti spolku se nakonec staly určitým prostředkem národní výchovy lidí. Těmito věcmi se postupně spolek snažil popostrčit a burcovat lidi z různých vrstev českého národa k jakémusi aktivnějšímu národnímu životu a také k určité formě odporu proti Rakousku. Zde je vidět velký rozdíl mezi Sokolem a jinými významnými spolky, například ostrostřeleckými spolky. Ostrostřelecké spolky totiž byly prakticky plně loajální Rakousku, což je dané i faktem, že v rámci ostrostřeleckých spolků Čechů nebylo až takové množství.⁹⁵

V období 60. let nabírají v rámci Sokola hlavní slovo Mladočeši, pod jejichž vlivem dochází k posilování politického charakteru Sokola, a tím pádem k ještě větší podpoře národního hnutí. Období konce 60. let je také proto dobou ostřejších národnostních rozporů.⁹⁶

Právě aktivity a činnosti ohledně národního uvědomění a politiky, byly po určitou dobu problematické pro policii. Z tohoto důvodu docházelo k jisté formě kontroly činnosti Sokola. Například v druhé polovině 19. století, kdy byly velmi běžné tábory lidu a různé

---

⁹³ KAPUSTA, Jan. *Dechové kapely pochod a František Kmoch*. Praha: Supraphon, 1974. s. 51.

⁹⁴ KOUKAL, Milan. *Dechovka: historie a současnost naší dechové hudby*. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-909-2. s. 28.

⁹⁵ KAPUSTA, Jan. *Dechové kapely pochod a František Kmoch*. Praha: Supraphon, 1974. s. 51-52.

⁹⁶ Tamtéž, s. 52.

demonstrace, mohly být zakazovány trubky a prapory, ale nemuselo zůstat pouze u těchto zásahů. V nelibosti bylo také zpočátku nesené, když se nějaký státní zaměstnanec do působení Sokola zapojil a stal se jeho členem. Od takových činností byli státní zaměstnanci různými způsoby odrazováni. Velká část akcí a slavností pořádaných Sokolem musela být samozřejmě hlášena a schvalována, a tudíž mohlo dojít i pochopitelně k zamítnutí⁹⁷ pořádání akce.⁹⁸

Tyto různé demonstrace a tábory lidu, o kterých se zde v této části zmiňuji, byly opravdu zajímavé, a protože dále s nimi budu pracovat, bylo by dobré si je v této části přiblížit. Minimálně také proto, že se Sokolové táborů lidu hojně účastnili.

3.1 Sokolské kapely

Z iniciativy Jindřicha Fügnera vzniklo hned prakticky vzápětí po založení Sokola první hudební těleso.⁹⁹ Právě on, jako první starosta pražské sokolské jednoty, založil roku 1862 kapelu. Nejprve se vybraly peníze na základní provoz souboru a velká většina z této vybrané částky šla hned na nákup nástrojů pro všechny hudebníky v kapele. V této prvotní fázi měl hudební soubor 32 členů. Zřízením kapely byl pověřen jeden z absolventů studia na konzervatoři jménem František Sakař. Sakař měl poté za svou činnost v rámci zřízení a spravování kapely schválen měsíční plat v hodnotě 40 zlatých. Peníze byly také určitým způsobem kompenzovány i ostatním běžným hudebníkům, protože jim byly vypláceny peníze za zkoušku a za vystoupení. Poté následně došlo, z iniciativy v této době kapelníka městské hudby v Trutnově Čenka Vinaře, k velké reorganizaci kapely, která vznikla za účelem směřování kapely k více uměleckým výkonům. Došlo k větším investicím do nových hudebních nástrojů a také do odměn jak pro hudebníky, tak i pro kapelníka. Zároveň také k tomu, že na některé akce vyrážela celá kapela, zatímco na jiné pouze její část.¹⁰⁰ Během celých 60. let 19. století jsou zakládány další pobočky Sokola, ale i další sokolské kapely.

I přes zmíněné překážky, které působení Sokola v jeho počátcích mohly určitým způsobem ovlivnit, staly se činnosti tohoto spolku nejvýraznějšími podporovateli národního uvědomění. Právě k tomu velkou měrou dopomohly i sokolské kapely, které hrály na všemožných sokolských akcích, výletech, svěcení praporů, koncertech, různých masopustních

---

⁹⁷ Ono zakázání pořádání postihlo dokonce i všesokolský slet na jaře roku 1868. (KOUKAL, Milan. *Dechovka: historie a současnost naší dechové hudby*. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-909-2. s. 28.)

⁹⁸ KOUKAL, Milan. *Dechovka: historie a současnost naší dechové hudby*. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-909-2. s. 28.

⁹⁹ Tamtéž, s. 29.

¹⁰⁰ Na akce typu sokolských výletů jezdila většinou pouze dechová část kapely.

a jiných plesech atd. Další velmi významnou náplní práce Sokola a především sokolských dechových souborů byly, mimo zmíněných akcí, také zájezdy. Především ty, které mířily do míst, kde žila česká menšina.¹⁰¹

3.2 Sokolské písně

Dalším velmi důležitým fenoménem v rámci sokolských dechových kapel byly sokolské písně. Hlavní složku sokolských písní tvořily pochody a pochodové písně, z nichž zvláště v některých je možné sledovat odhodlání bojovat za národní práva, a do jisté míry i radikálnost Sokola v rámci národních otázek. Mezi takové sokolské pochodové písně patří například *Hej, sokolici, mužně vpřed, Šestého července na strahovských hradbách*,¹⁰² *Lví silou* či *Za sokolským praporem*. Na tomto místě bych chtěl ukázat texty některých významných sokolských písní, které jsem uváděl a podrobím je analýze z hlediska textu. Budu zde hledat především národní motivy a to, jak celá skladba působí.

Lví silou

„Lví silou vzletem sokolím kupředu kráčeje. A drahé vlasti v oběti své síly snášeje. A byť i cesta daleká ta sokolika neleká jen mužně statně kupředu vždyť vlast drahá čeká.

Vlast máti až nás zavolá co věrné dítky své. Tu pozná paže sokola. Zlé škůdce v souboj zve. Tož blahá bude naše slast. Za oběť svůj i život klást. To svaté heslo Sokola. Za národ drahou vlast.

*Jen, bratři, silou hrdinnou svou hajme Vlast i řeč. To chloubou buď nám jedinou a pro ni/ně spějme v seč. A potom teprv v spásný den nám vzejde krásný, zlatý sen. Pak sluncem jasným bude plát nám povždy volnost jen!*¹⁰³

Většina pochodů obsahuje plno národních motivů a snaží se burcovat proti nepříteli. Již v prvních slovech sokolského pochodu je spousta takových prvků vidět. První dvě slova jsou toho důkazem. *Lví silou* v tomto případě může být myšlen český lev, který je symbolem Čech. V případě, že tato slova skutečně ukazují na symbol českých zemí, mohlo by se jednat o snahu ukázat sílu Čech potažmo všech českých zemí i s jejich obyvatelstvem. Mohlo by jít vzhledem k dalšímu kontextu o jakési burcování, kde je využito lva jako určitého symbolu

---

¹⁰¹ KOUKAL, Milan. *Dechovka: historie a současnost naší dechové hudby*. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-909-2. s. 29.

¹⁰² Tamtéž, s. 26.

¹⁰³ Wikipedie. Otevřená encyklopedie. *Lví silou* [online]. [cit. 6. 5. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Lv%C3%AD_silou.

pro odhodlání, sílu a bojovnost obecně. Následně se zde patrně myslí samotný spolek Sokol, který bude pod svými křídly shromažďovat obyvatele Čech nebo Čechy jako národ a povede je silou bojovností vpřed proti překážkám, které mohou zemi postihnout. Je pravděpodobné, že je zde myšlena obrana proti nepřátelům, kteří se budou snažit zemi podrobit bojem a válkou a budou se snažit utiskovat místní lid všemi možnými způsoby. Uváděn je zde obdiv k zemi, pro níž jsou lidé schopni udělat vše, a to i přinést určitou oběť, snahu a úsilí k pomoci zemi před vetřelci či útočníky. Soupeři, či protivníci mohou být opravdu zákešní a velmi nebezpeční a utkání s nimi bude dlouhé. Ničeho z těchto uvedených věcí se členové Sokola nezaleknou a svou snahou, pílí, tělesnou zdatností a disciplínou se jim podaří zdárně čelit vetřelcům a soupeřům. Členové Sokola, jsou zde situováni do role zdatných, odhodlaných lidí, kteří dokážou čelit téměř veškerým problémům, které se mohou objevit. Tohle vše v souvislosti s předcházejícími částmi nám říká, že hlavním mottem Sokola je boj za národ a za vlast. Jedná se o další silně nacionální motiv v tomto pochodu.

Poukazuje se zde na zdatnost Sokolů, na kterou bylo myšleno již v samotných stanovách Sokola, kde se píše, že spolek se bude „starat o tělo, duši“. Cvičení a utužování těla bylo jednou z hlavních náplní činnosti Sokola. V otázkách tělesné zdatnosti dělal tento spolek opravdu hodně. Cvičeními, kterými členové zocelovali své tělo byla celá řada. Mezi nejčastější typy patří cvičení na náradí, pořadová cvičení a prostná cvičení. Kromě toho se také věnovali cvičení a disciplínám úpolovým. Z úpolových sportů se v případě Sokola jednalo hlavně o vrh břemenem, zápas, šerm a také i vzpírání.¹⁰⁴

Již po první sloce tohoto pochodu je zřejmé, že vlastenectví, patriotismus, podpora českého národa, je v této písni prakticky všudypřítomná. Velmi často se zde také objevuje

---

¹⁰⁴ Ovšem ani tento výčet fyzických činností a příprav není ani zcela konečný. V rámci vnitřního sportování v rámci Sokoloven lze přidat také různé atletické přípravy, konkrétně tedy různé typy a délky běhů a také i skoků. Konkrétně cvičení běhu je také velmi důležité pro zdokonalování fyzické zdatnosti členů, kteří tímto způsobem pravděpodobně získávali velikou výdrž. Všechny aktivity byly z hlediska svého charakteru typické v tom, že se konaly a pořádaly ve vnitřních prostorách a ne venku. Sokol se ovšem nevyhýbal ani venkovním aktivitám. Objevovale se řada sportů, které jsou spojeny z vodou či ledem. Mluvím zde především o plavání, které mohlo velkou měrou přispívat k otužování cvičenců a tím pádem přispět i ke zdravému tělu Sokolů, dále zde mluvím o veslování, které je zase spíše spojené s posilováním a zlepšováním fyzické kondice, a nakonec je zde potřeba zmínit i bruslení, které je vhodné pro koordinaci a cvičení udržování rovnováhy. Mezi venkovní aktivity, kterým se sokolští cvičenci někdy také věnovali patří i jezdeckví, na kterém se dá také cvičit rovnováha a do jisté míry i celková fyzická zdatnost. Možná jednou z nejčastějších venkovních fyzických aktivit, kterým se oddávali členové Sokola byly opravdu velmi často se konající výlety, o kterých zde ještě více bude řeč, protože se nejednalo pouze o cvičení těla a výdrže na výletech a výslapech, ale mělo to také určitý přesah do jiných odvětví a záležitostí, na které jsem narazil již v rámci rozboru první sloky tohoto pochodu. Myslím tím podporu země, národu a snaha ukázat velikost národu v různých stránkách. (Tělocvičná jednota Sokol Červené Janovice. *Historie Sokola v ČR* [online]. [cit. 9. 5. 2022]. Dostupné z: <https://www.sokolcervenejanovice.cz/o-nas/historie-sokola-cr/?msclkid=01119d21cfa211ecb6dee2a3db4f103f>).

burcování, aby lidé šli vlasti na pomoc, a že nejlepší v rámci tohoto poslání je dát se k Sokolům. Tato fakta vyplývají z těch pasáží, kde se mluví o tom, že Sokoly „neleká ta cesta daleká“ nebo již v úvodu, kde je určitá symbolika k tomu, že pod křídly Sokola, možné se dostat dále, že Sokol bude tím článkem, který dá lidi dohromady a spojí je k obraně vlasti, boji proti nepříteli, boji za práva českého národa a za jeho správné a právoplatné důležité postavení v rámci celého Rakouska. Všechny tyto motivy jsou v rámci první sloky dominantní. Jsou také patrně hlavními tématy a s největší pravděpodobností budou i v rámci dvou dalších následujících slok nejvíce rozvíjeny a umocňovány.

Druhá sloka nám nabídla určitou postupnou gradaci v rámci textu. Zásadní motivy, o kterých se zmiňuji v závěru rozboru první sloky, přecházejí v této části od náznaků k ukázce činů. První sloka ukazuje, že Sokolové jsou silní a odhodlaní, že mají předpoklady pro to vést národ na daleké a dlouhé cestě. Jsou tam určité náznaky toho, proti čemu by mohli národ vést, ale naplno jsou jmenovány až ve druhé sloce, kde je vyjádřeno, jak jsou Sokolové zdatní, že se nebojí za vlast a národ položit život. Říká se zde také, ať si soupeři zkusí cokoli, že se jich nebojí a že se jim s odhodláním postaví a budou bojovat. A všechny tyto myšlenky, že má celý spolek jako heslo. Objevuje se zde také velké množství vlasteneckých a nacionálních motivů, které jsou představovány pasážemi, kde se mluví o odporu proti cizákům a škůdcům.

Třetí sloka je již prakticky pouze výzvou směrem ke všem členům Sokola, poněvadž je zde uvedeno označení „bratře“, kterým se oslovovali všichni členové.¹⁰⁵

Za Sokolským praporem

„Spějme dál, statně dál, za sokolským praporem! Dokud boj neustal, v poutech úpí rodná zem. Dokud bouř kolem zní každý na svém místě bud! A kdo se odrodí čepel vem tu zrádnou hrud’!

Bratři výš, stále výš, silným letem slunci vstříc. S nadšením k cíli blíž spěje borců na tisíc: Silou lví každý z nás v boji obrněný stůj! Věrnou stráž, vlasti máš, Sokol třímá prapor tvůj!

---

¹⁰⁵ Toto oslovení vymyslel a prosadil jeden z jeho zakladatelů Jindřich Fügner. K tomuto oslovení se pak přidalo hlavní heslo Sokola „Tužme se!“, který prosazoval patrně ten nejdůležitější ze zakladatelů spolku, a to Miroslav Tyrš. A na závěr se přidal samotný pozdrav členů „Nazdar!“, který prosadil další významný člověk, který stál u založení tedy Josef Barák. (Česká obec Sokolská. *Historie Sokola* [online]. [cit. 10. 5. 2022]. Dostupné z: <https://www.sokol.eu/historie-sokola-pamatky?msclkid=d581fdc9d07011ec89204828eb2ad3bc>.)

Josef Barák se narodil roku 1833 v Praze a jeho hlavní činností byla novinářská práce, ovšem byl znám také jako spisovatel. Roku 1858 stál u zrodu almanachu Máj. Po konci období Bachova absolutismu byl jedním z předních organizátorů českého národního života. Pořádal české besedy a stál u zrodu Sokola. Zemřel roku 1883. (Wikipedie. Otevřená encyklopedie. *Josef Barák* [online]. [cit. 2. 6. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_Bar%C3%A1k.)

*Paže tuž! Vlasti služ!“ zní nám v pochod řadu let. My jsme tím nadšeni řítíme se mužně vpřed. Vezmi zbraň, v boku zář v žilách otců vřelou krev, Nad námi prapor vlá-v rudém poli bílý lev“!*¹⁰⁶

První sloka písně ukazuje na to, že Sokol pod svým praporem bude shromažďovat obyvatele k obraně země proti cizím vetřelcům, kteří se jí snaží zabrat a ovládnout a že se mají třást všichni, kdo by chtěli národ zradit a pomáhat nepříteli. Následně v další sloce se slova z předchozí sloky ještě umocňují. Mluví se zde o veliké síle Sokolů, která je přirovnávána k síle lva, což je velmi pravděpodobně spojitost s českým znakem, ve kterém je lev. Lev se dá také považovat za symbol odhodlání a velké fyzické i duševní síly obyvatel Čech. Sokolové jsou v této písni bráni jako ti, co stráží zemi a její obyvatele v případě, že propukne jakékoliv nebezpečí a bude potřeba vlast bránit. Sokolové mají být těmito strážci země pro své odhodlání, fyzickou a duševní sílu, která má být pro ně typickou. Motiv obrany země je evidentně přítomen i ve třetí sloce, kde se vyzývá k obraně země bude-li to někdy potřeba. Na konci je opět zmínka směrem k českému znaku, který bude vlát nad hlavami Sokolů až budou vlast bránit před různými škůdci.

3.3 Vznik sokolské kapely v Kolíně

Nejprve bych chtěl uvést několik základních informací o osobě Františka Kmocha. František Kmoch se narodil 1. srpna 1848 v Zásmukách u Kolína jako nejstarší z pěti synů Jakuba a Kateřiny Kmochových. Jeho otec Jakub byl krejčím, ovšem po celý život velmi tíhl k hudbě a naučil se hrát na klarinet. Tudíž to byl patrně on, který svého syna přivedl k hudbě. Kromě otce ho k hudbě podporoval jeho učitel ze zásmucké obecné školy Václav Plaček, který ho učil hře na housle. Poté, co mladý František vychodil obecnou školu ve svém rodišti, dali ho rodiče studovat na reálku do Kolína, kterou absolvoval ve školním roce 1867-1868. V hudbě se neustále zdokonaloval, z čehož měl radost především jeho otec. Po skončení studia na místní reálce bylo rozhodnuto o tom, že bude pokračovat na učitelský ústav, který znamenal další rok studia. Navíc toto studium zahrnovalo i velmi důkladnou hudební přípravu. Tento učitelský ústav absolvoval v letech 1868-1869 na Ústavu pro vzdělání při c. k. české vzorní hlavní škole v Praze. V rámci své učitelské kariéry působil nejprve od roku

---

¹⁰⁶ Spolek Vlastenci. Vlast. *Spějme dál za sokolským praporem* [online]. [cit. 6. 5. 2022]. Dostupné z: <https://vlast.cz/spejme-dal-za-sokolskym-praporem/>.

1869 v Suchdole u Kolína a poté v období od školního roku 1870-1871 v Červených Pečkách, kde působil dva roky.¹⁰⁷

Na počátku svého učitelského působení docházel Kmoch ještě do Kolína, kde vyučoval hře na hudební nástroje děti z kolínských městských rodin a někdy vypomáhal některým kolínským kapelám¹⁰⁸ při jejich vystoupeních na různých veřejných akcích. Pravděpodobně během těchto výpomocí ho napadlo dát dohromady vlastní kapelu. Ta následně skutečně vznikla a začala vystupovat v rámci kolínského hudebního prostředí, postupně si získala značnou oblibu a bylo o ní dosti slyšet.¹⁰⁹

Počátek vzniku sokolské kapely je velmi provázaný právě s jeho vlastní kapelou, která byla založena dříve. Události ohledně počátku a vzniku kapely, která spadala pod Sokol, je nutné hledat v roce 1871. V této době právě kvůli tomu, že jeho vlastní kapela byla v rámci Kolína a okolí již docela dosti známá, došlo k oslovení Kmocha a členů jeho kapely ze strany výboru Spolku válečných vyloučených Alexandra Ditrichstein-Mensdorfa, aby se stali kapelou jejich spolku. Ona výzva směrem ke kapelníkovi byla podána předsedou spolku a je datována k 26. květnu 1871. V rámci tohoto návrhu byly stanoveny i podmínky, které by kapela musela plnit, když by se uvolila působit jako kapela tohoto spolku. Kapela se měla vždy dostavit minimálně čtyřikrát ročně na nějaké pravidelné akce spolku, dále měla mít na starosti hraní na pohřbu členů a také musela být k dispozici na vyžádání, některého z předních představitelů spolku. Zařízení uniforem, tedy stejnokroje kapely, mělo jít na vlastní útraty. Kapela měla dostávat služné, jehož výše nebyla pevně stanovena, respektive měla být závislá na počtu aktuálních členů spolku, s tím, že každý člen spolku pravidelně měl dávat každý měsíc pět krejcarů na fungování hudby. Zbytek podrobností se měl vyjednat až později na osobní schůzce a poté na výborové schůzi, na kterou měl dorazit Kmoch v doprovodu dvou dalších členů kapely. Není jisté zdali ona schůzka, na kterou měl přijít Kmoch se zástupci souboru, vůbec proběhla, ovšem s největší pravděpodobností k ní vůbec nedošlo. Tuto událost zde zmiňuji především proto, že možná právě toto oslovení Kmocha z řad jiného spolku bylo tím co popohnalo události v rámci Sokola.¹¹⁰

---

¹⁰⁷ CHVALOVSKÝ, K. Karel. *František Kmoch: Život českého muzikanta a vlastence*. Praha: Panton, 1971. s. 19-28.

¹⁰⁸ Mělo se například jednat o taneční kapelu Josefa Borčického. (CHVALOVSKÝ, K. Karel. *František Kmoch: Život českého muzikanta a vlastence*. Praha: Panton, 1971. s.31.)

¹⁰⁹ Regionální muzeum v Kolíně. Sběrka dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, MAREK, Robert, *Kmoch a jeho kapela*. s. 2.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 2-3.

Kmoch i se svou kapelou již v tomto období hrál prakticky na všech významnějších akcích a zábavách kolínského Sokola a neoficiálně již byla brána jako sokolská, ovšem prakticky tomu tak skutečně nebylo. Právě ona neúspěšná dohoda s výše zmíněným spolkem vysloužilců například donutila výbor kolínského Sokola, aby byly kapele pořízeny stejnokroje. Možná se to zdá jako nepodstatná záležitost, ovšem dá se to brát jako událost, která kapelu připoutá k Sokolu, a tedy k tomu, aby začala být plně vnímána jako čistě sokolská. Součástí tohoto stejnokroje měl být samotný kroj i s čepicí pro všechny členy kapely. Za tímto účelem byla uspořádána sbírka, v rámci níž se podařilo vybrat na stejnokroje či uniformy 116 zlatých a 65 krejcarů. Nejednalo se ovšem o částku, která by plně stačila na zhotovení kompletních stejnokrojů pro všechny členy souboru, a tak byla vypracována dohoda, že si všichni členové hudby svůj kroj doplatí. Tato dohoda byla následně stvrzena jak Kmochem, tak i hudebníky. V rámci této písemné dohody byly domluveny také další podmínky a požadavky Sokola na hudbu i kapelníka. Mezi hlavní požadavky patřilo, že kapela bude hrát na pravidelných akcích a zábavách kolínského Sokola, dále na pohřbech členů a bude také k dispozici vždy, když si ji Sokol vyžádá. Ovšem v tomto bodu jim náležela vždy přiměřená náhrada, která měla být stanovena výborem, a tudíž se mohla pokaždé lišit. Jedním z posledních požadavků byla ohleduplnost k novým stejnokrojům, které kapela mohla užívat pouze v rámci oficiálních akcí Sokola, ovšem byla zde alternativa v tom, že v případě, že stejnokroje chtěli užít i na jiné akci, bylo to podmíněno žádostí směrem k jednateli Sokola. Tato dohoda se dá prakticky považovat za oficiální vznik kolínského sokolského hudebního souboru, kde byli i signováni vlastně první členové, jejichž počet na základě podpisů činil 23. Jediným problémem tohoto dokumentu je, že bylo několik členů, kteří zde podepsáni nebyli, ovšem dle zpráv by se mělo jedna pouze o několik jedinců, tudíž celý hudební soubor mohl mít v začátku zhruba 25-27 členů.¹¹¹

---

¹¹¹ Tamtéž, s. 3.

4 Sokolské výlety, akce, repertoár a jejich kontext v oblastech s velkým počtem německého obyvatelstva

Hlavní náplní sokolské kapely byly především různé akce, sokolské výlety a zájezdy. Existovalo veliké množství akcí, kterých se kolínská sokolská kapela účastnila, proto v žádném případě nelze postihnout všechny. Cílem této části je zaměřit se na několik příkladných akcí a sokolských výletů a podrobit analýze jejich průběh a repertoár. Zde se budu snažit vysvětlit hlavní důvody konání sokolských výletů a vyhledávat části, které byly zaměřeny na podporu českého národa. Výsledkem by měl být výčet hlavních funkcí dechové hudby v 19. století a také důvody proč zastávala právě tyto funkce.

4.1 Výlet do Krkonoš

Jaký byl důvod výletu Sokolů do této oblasti? Protože se jednalo o výlet do příhraničí, kde v městech a obcích byla většina obyvatel z řad rakouských Němců oproti české menšině, mohlo jít o určité povzbuzení této menšiny Čechů, kteří pochopitelně byli vděční za jakoukoliv pomoc a za české písně, které se při podobných výletech hrály. Další možné důvody bude jistě možné vyčíst ze vzpomínek členů kapely, kde je důkladně rozebrán průběh celého několikadenního výletu do Krkonoš.

Tento výlet započal dne 15. srpna 1879 a zúčastnilo se ho 38 členů kolínského Sokola a 26 hudebníků kolínské sokolské kapely včetně samotného kapelníka Kmocha. Mimo tento počet se výletu ještě zúčastnilo minimálně dalších 60 lidí, kteří byli členy osmi jiných sokolských jednot.¹¹²

Dle uvedeného dokumentu se Kmoch i s celou kapelou, na všech zastávkách po cestě směrem do prvního cíle výletu, tedy do Trutnova, pustil do hraní písniček. Je patrné, že již během samotné cesty docházelo k hraní i koncertování. Na každé zastávce cesty do Trutnova mělo docházet k hraní pochodů a dalších písní, a jak se uvádí v těchto vzpomínkách, hrály jak písně taneční, tak písně národní. V první části zápisků ovšem nejsou žádné písně ani hudební skladby uváděny konkrétně, tudíž není přesně jasné jaké písně či pochody se mohly během cesty hrát.¹¹³

---

¹¹² Regionální muzeum v Kolíně. Sběrka dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, MAREK, Robert, *Kmoch a jeho kapela*, s.10.

¹¹³ Regionální muzeum v Kolíně. Sběrka dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 13, Fr. Kmoch vzpomínky na něho, Výlet do Krkonoš ve dnech 15.-17. srpna 1879 sokola Kolínského s hudbou Kmochovou. s. 2.

Zde je možné využít literatury, kde se mluví o tom, které písně a skladby byly oblíbené a Kmoch s kapelou je velmi často hrál. Správný výběr hraných písní a skladeb byl typický pro celou Kmochovu kariéru jako kapelníka. Repertoár byl stavěn na úpravách některých hudebních děl a poté také na jeho autorské skladatelské práci. Protože sám Kmoch začínal hrát na počátku svého působení s výhradně taneční kapelou, repertoár souboru se v prvních fázích působení opíral z velké části právě o skladby taneční. Sám Kmoch upravoval různé národní taneční písně právě pro potřebu kapely a později se začal věnovat i vlastní tvůrčí skladatelské práci v rámci tohoto odvětví. Zpočátku v zásadě neodmítal ani některé kvalitní skladby cizí, tedy ty, které nepocházely z českého prostředí. Jako příklad se v rámci literatury uvádí například různé valčíky Johanna Strausse. Bez těch, jak tvrdí kniha Karla Chvalovského *František Kmoch: Život českého muzikanta a vlastence* „se neobešel žádný větší ples, zvláště ve městech“.¹¹⁴ Postupně se, ale více snažil zakomponovat do repertoáru kapely výhradně taneční skladby české tvorby a těchto „cizích skladeb“ zařazoval méně.

Když se zaměříme na jeho vlastní taneční hudební počiny, nalezneme zde písně k různým druhům tance. Objevuje se zde veliké množství polek, kvapíků, mazurek, ale také třasáků, valčíků a občas také čtverylka. Jako příklad bych uvedl dva relativně známé valčíky *Pozdrav Jara a Na stříbropěnném Labi*.¹¹⁵

Velmi často se i během hraní tanečních kousků nebo během přestávky mezi tanci zařazovaly prý i některé národní písně, které měly satiricko-politický obsah. Jako příklad jsou zde uvedeny skladby jako *Počkejte vy páni, Pan derektor hodnej pán* nebo další známé vlastenecké písně jako *Spi Havlíčku a Bývali Čechové*. Po uvedení těchto skladeb se vždy hrálo a hlavně tančilo dále v ještě veselejší a uvolněnější náladě.¹¹⁶ Na tomto místě podrobím rozboru píseň *Spi Havlíčku*, u které budu sledovat různé národní a vlastenecké motivy jako u předchozích skladeb.

„Spi, Havlíčku, v tvém hrobečku, národ zpívá tvou věrnou písničku. Odpočívej v pokoji, odpočívej v pokoji.

Kdyby měl jsi z hrobu hledět, viděl by jsi národ pro tě želet. Odpočívej v pokoji, odpočívej v pokoji.

---

¹¹⁴ CHVALOVSKÝ, K. Karel. *František Kmoch: Život českého muzikanta a vlastence*. Praha: Panton, 1971. s. 119.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 206-207.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 120.

Tvoje tělo v hrobce hnije, ale duch tvůj posud v Čechách žije. Odpočívej v pokoji, odpočívej v pokoji.

Chtěl jsi vlasti blaho přát, za to musels na věčnost se brát. Odpočívej v pokoji, odpočívej v pokoji.

Hrom a peklo, blesky boží, cizota nás posud v Čechách moří. A nedá nám pokoje, a nedá nám pokoje.

Žes národ věrně miloval, život svůj jsi za něj obětoval. Odpočívej v pokoji, odpočívej v pokoji.

Ted' nás stihla krutá doba, však již chytla českého lva zloba. Ten nás pomstí za všechny, ten nás pomstí za všechny.

Nuže, bratři české vlasti, zazpívejme k Havlíčkově slasti! Odpočívej v pokoji, odpočívej v pokoji.

Naše staré ctěme práva, na zdar vlasti, Havlíčkovi sláva! Sláva buď mu na věky, sláva buď mu na věky. ¹¹⁷

Píseň *spi Havlíčku* je silná vlastenecká píseň, která zobrazuje Karla Havlíčka Borovského jako velkého národního mučedníka. Zařazování této písně do programu kapely je naprosto pochopitelné, protože byla nesmírně oblíbená mezi publikem. Navíc užívání silně vlasteneckých písní bylo na Kmochově koncertech naprosto běžnou záležitostí. V textu písně se vzpomíná na Havlíčka, který je brán jako velký vlastenec a podporovatel českého národa, a který za tuto svou snahu přišel o život. Je zde také odkazováno na to, že Čechy jsou pod silným cizím vlivem, který se snaží český národ zadusit. Ovšem má nastávat doba, kdy se český lev, jako symbol české státnosti a českého státu jako takového, snaží vzepřít proti tomuto cizímu útlaku, a že lidé, kteří nás utlačovali, za to s určitostí zaplatí a český národ bude tímto pomstěn.

Hlavní náplní působení Kmocha a jeho kapely byly pochopitelně pochody, kterých sám Kmoch za svého života upravil či složil značné množství. Velmi často vycházel z úprav klasických národních i umělých písní. Při výběru daných písní pro úpravu a zařazení do

---

¹¹⁷ Wikipedie. Otevřená encyklopedie. *Spi, Havlíčku* [online]. [cit. 4. 6. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Spi,_Havl%C3%AD%C4%8Dku.

repertoáru kapely přihlížel většinou k vlasteneckému a někdy i k revolučnímu znění písně, jak tvrdí Karel Chvalovský.¹¹⁸

V literatuře se mluví o několika konkrétních zájezdech do míst, kde byli většinou zastoupeni rakouští Němci. Hovoří se například o zájezdu do Litoměřic, kde místní česká menšina byla kolínským Sokolem podporována tím, že jí byly zajištěny prostory pro místní spolkový život a byla zřízena s jejich pomocí i knihovna.¹¹⁹ Zaznívaly zde klasické buď klasické taneční nebo národní písně. Na počátku této části textu si můžeme všimnout, že již samotné cesty, která směřovala v tomto případě do Krkonoš, bylo využíváno k určité formě agitace, protože byly hrány písně „*vážné národní*“, jak bylo zmíněno v dokumentu. Je zde nepochybně vidět podobnost s takzvanými tábory lidu. Prakticky se jednalo o velmi podobnou aktivitu, která v tomto případě byla v režii Sokola.

Do Trutnova výprava z kolínského Sokola dorazila asi okolo 15. hodiny odpolední. Na nádraží bylo kolínské procesí uvítáno výborem českého spolku Veleslavín. Kapela hned po příjezdu zahrála píseň *Kde domov můj* a započala pochod dále do města. Již dle začátku je naprosto jasné, že cílem výletu bylo nejen povzbudit českou menšinu proti většině českých Němců, ale také do jisté míry tuto většinu provokovat. To je vidět již podle první skladby, která byla dle vzpomínek zahrána při tomto výletu.¹²⁰ Píseň v této době nebyla ještě českou hymnou, ovšem rozhodně v sobě měla značnou dávku symboliky. Zaměříme-li se na obsah textu této písně, uvidíme jasné symboly, které při provedení této skladby v místě, kde není českých obyvatel není většina, mohou být chápány jako provokace. Pro názornost zde provedu rozbor textu.

„Kde domov můj, kde domov můj? Voda hučí po lučinách, bory šumí po skalínách, v sadě skví se jara květ, zemský ráj to na pohled! A to je ta krásná země, země česká, domov můj, země česká, domov můj!

---

¹¹⁸ CHVALOVSKÝ, K. Karel. *František Kmoch: Život českého muzikanta a vlastence*. Praha: Panton, 1971. s. 122-123.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 152-153.

¹²⁰ Regionální muzeum v Kolíně. Sbírká dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 13, Fr. Kmoch vzpomínky na něho, Výlet do Krkonoš ve dnech 15.-17. srpna 1879 sokola Kolínského s hudbou Kmochovou. s. 2.

*Kde domov můj, kde domov můj? V kraji znáš-li Bohu milém, duše útlé v těle čilém, mysl jasnou, vznik a zdar, a tu sílu vzdoru zmar? To je Čechů slavné plémě, mezi Čechy domov můj, mezi Čechy domov můj!*¹²¹

První sloka této písně ještě není tolik provokativní. Píseň začíná otázkou, kde domov můj? na kterou se prakticky v průběhu celé písně snaží autor najít odpověď. Z toho důvodu patrně zaznívá, jak na počátku první, ale i na začátku druhé sloky. První sloka se zaměřuje na to popsat krásu, přírodu a bohatství této země. Prakticky je tam řečeno, jak mohou být všichni Češi na svou zemi hrdí, že má velké množství řek, hor, lesů, sadů, luk apod. V přírodě je prakticky jedno z hlavních bohatství této země. Je zde silně patrný motiv vlastenectví, hrdosti na tuto zemi, na její krásu, je přirovnávána k „zemskému ráji“. Vladimír Macura to charakterizuje tak, že česká země je prakticky jakousi ideální krajinou, která se nachází někde za neproniknutelnou a zároveň neprůhlednou zdí, kterou obývá plemeno Čechů. Má se jednat prakticky o vlast ze snu, která počíná svou existenci právě v místě mezi Čechy.¹²²

Macura ovšem říká, že země česká je vnímána rozdílně v určité rovině českou i německou stranou. Dá se říci, že byla vnímána jinak českými patrioty, kteří ji z určitého vlasteneckého sentimentu vnímají jako vlast ukradenou. Proto ji prakticky posouvají z reálného na zemi na úroveň jakési ideologické práce, která má být v pozdější době dosažená. Jediným problémem je, že je tato práce již od samého počátku brána jako nedosažitelná. Ono počáteční zvolání dle něho není založeno na přirozeném spoutání či sepětí s rodnou zemí ani s její minulostí a přítomností na základě pevného vnímání lidí, ale je prakticky nositelem slzí a smutku.¹²³

Protože tato píseň je dle zápisků o výletu kolínské kapely a Sokola do Krkonoš jednou z těch nejhranějších, jak bude ukázáno níže, je možné říci, že lze vidět spojení mezi touto písní a výlety Sokola v tom smyslu, že ony zájezdy byly pořádány do míst, která byla důležitá v rámci celých Čech, buď z hlediska přírody nebo z hlediska kultury. Poněvadž byl tento výlet směřován na vrchol nejvyšší hory Čech, tedy na Sněžku, je dost pravděpodobné, že právě kvůli tomu byla na počátku celé cesty zahrána tato skladba, která ve svém úvodu velmi krásnými slovy popisuje přírodní a kulturní bohatství Čech. Samozřejmě to není jediný

---

¹²¹ Wikipedie. Otevřená encyklopedie. *Česká hymna* [online]. [cit. 3. 6. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%A1_hymna.

¹²² MACURA, Vladimír. Krajina hymny a krajina literatury. In: *Locus amoenus-místo líbezné: Symposium o české hymně 27. X. 1993*. Praha: Koniasch Latin Press, 1994, s. 45-49. ISBN 80-859117-00-9. s. 45.

¹²³ Tamtéž, s. 46.

důvod, je zde také přítomen onen určitý provokativní prvek této písně, ovšem ten se spíše nachází až ve druhé sloce písně.

Druhá sloka písně mohla být rozhodně chápána mnohem více jako provokativní. Zatímco v první části skladby je vyzdvihována země jako taková, druhá část obsahuje symboliku, která se týká obyvatel země, v tomto případě samozřejmě Čechů samotných. Je zde velmi silně vyzdvihována jejich tělesná síla, duše, zdraví, rozum a také síla vzdorovat různým útrapám. Vypadá to, jako by tato píseň říkala, že jsou Češi po všech stránkách zdatní a že by nebylo vůbec moudré pouštět se s nimi do nějakého sporu či pře. A když si vezmeme úplný závěr této skladby, je ten motiv ještě více jasnější. Je zde narážka na slavnou historii Čechů. V závěru, kde je konstatování „mezi Čechy domov můj“, je vidět veliká hrdost autora na to, že je Čechem.

Myslím, že zde bylo možné jistě vidět motivy a symboly, které v daném kontextu celého výletu mohly vyznít silně provokativně vůči českým Němcům. Jedná se zvláště o fakt, že v druhé sloce této písně je silně vyzdvihována síla, odhodlání, zdravý rozum Čechů a jejich schopnosti. Navíc celá píseň měla svůj hudební kontext, že stačilo, aby píseň kapela zahrála, aniž by ji někdo zpíval, a mělo to stejný efekt. A kontext celé písně, kde se v její v první části velebí celá země a v druhé jsou pochvalovány schopnosti Čechů a na úplný závěr, kde se zpívá „mezi Čechy domov můj“, je také naprosto jasný a jedná se možná o tu nejvíce provokativní část. Prakticky je zde řečeno, že Čechy patří výhradně Čechům, což bylo pro české Němce rozhodně velmi nepřijatelné. A právě to byl pravděpodobně ten důvod, proč byla tato skladba hrána tak často na různých možných akcích, nejen pouze sokolských. Ale právě na sokolských výletech a zájezdech je tato skutečnost velmi dobře vidět, když Sokolové přijeli do Trutnova a všem zahráli tuto písničku už na nádraží.

Když se dále zaměřím na zápisy jednoho člena doprovodu kapely, mohu se dozvědět, že byl podél cesty od nádraží na nohách prakticky celý Trutnov a lidé v davu se v podstatě nemohli vůbec nikam dostat, protože na místě probíhala opravdu veliká tlačenička.¹²⁴ Je velmi pravděpodobné, že to mohly být buď texty pochodů a písní, které kapela hrála, nebo hudební motiv písní, které přiměly obyvatele Trutnova se hned podívat, kdo tam hraje písně s ryze českými národními motivy.

---

¹²⁴ Regionální muzeum v Kolíně. Sbírká dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 13, Fr. Kmocho vzpomínky na něho, Výlet do Krkonoš ve dnech 15.-17. srpna 1879 sokola Kolínského s hudbou Kmochovou. s. 2.

Další zastávkou na cestě z nádraží, kde se celý průvod zastavil, byl dům trutnovského starosty,¹²⁵ Hoppera¹²⁶ jehož dům navštívil starosta kolínského Sokola Tumlíř a také náčelník Hájek. Během návštěvy zástupců kolínské výpravy u starosty venku Kmoch i s kapelou hráli několik písní, které nebyly žádným způsobem specifikovány v daném pramenu. Vzápětí na to vyšel ven před svůj dům trutnovský starosta a byl davem pozdraven sokolským pozdravem „Nazdar“. V dokumentu je také zmíněno, že starosta, ačkoliv byl Němec, sokolský pozdrav opětoval.¹²⁷ Celé počínání Sokolů je určitě možné brát jako silně provokativní směrem k místním obyvatelům města a k vedení města, ve kterém byli plně zastoupení rakouští Němci. Už jen to, že šli prakticky rovnou k domu trutnovského starosty a tam začali vyhrávat během toho, co oba vedoucí Sokola byli uvnitř domu s panem purkmistrem, svědčí o tom, že se snažili provokovat a ukázat tady, že v Čechách jsme doma my a ne vy. V tomto ohledu je škoda, že v pramenu nebyly uvedeny písně, které se v tuto chvíli hrály před domem pana starosty, protože to by nám pomohlo dokreslit celkový obraz situace. Je ale pravděpodobné, že se jednalo o písně se silnými českými nacionálními prvky. Takových skladeb rozhodně bylo v Kmochově repertoáru velké množství. Některé byly pro potřeby kapely upraveny na příklad do pochodu z již známých starších národních písní a některé autorsky vytvořil sám Kmoch.

Je patrné, že trutnovský starosta z návštěvy rozhodně nebyl nadšený, ovšem nakonec je přijal. Dost možná z toho důvodu, že mu moc jiných variant nezbývalo. Navíc když by Sokoly nepřijal, mohl být chápán, že mu není po chuti kultura, na které si jak Češi, tak i čeští Němci rozhodně velmi zakládali. Starostovi rozhodně také nebyl příjemný fakt, že ještě musel vyjít před svůj dům, kde byl velkým množstvím lidí pozdraven sokolským pozdravem „Nazdar“, který ho jistě také moc nepovzbudil ani nepotěšil. I toto počínání Sokolů je rozhodně možné brát jako cílenou provokaci a ukázat sílu a odhodlání Čechů. Navíc fakt, že byl takto pozdraven ve své podstatě pozdraven pozdravem Sokola, který je konkurencí pro podobné německé organizace, které se věnovaly sportu tělovýchově a podobným aktivitám

---

¹²⁵ V rámci celého pramene se uvádí místo starosty starší slovo purkmistr, ovšem myslím si, že pro dobu, kdy se tento výlet konal je slovo purkmistr dosti zastaralé a již se více užívalo slovo starosta.

¹²⁶ Regionální muzeum v Kolíně. Sběrka dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, MAREK, Robert, Kmoch a jeho kapela, s.10.

¹²⁷ Regionální muzeum v Kolíně. Sběrka dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 13, Fr. Kmoch vzpomínky na něho, Výlet do Krkonoš ve dnech 15.-17. srpna 1879 sokola Kolínského s hudbou Kmochovou. s. 2.

stejně jako Sokol. Co se týče podobných organizací z prostředí českých Němců je zde řeč především o takzvaných Turnvereinech.¹²⁸

Mezitím dle všeho na trutnovské nádraží měla dorazit výprava z královedvorského Sokola. Údajný počet účastníků se pohyboval okolo 120.¹²⁹

Poté následoval drobný odpočinek a občerstvení na hotelu a následně došlo k dalšímu pochodu směrem na trutnovskou střelnici. Na tomto místě se měl dle již naplánovaných skutečností konat koncert Kmocha a jeho sokolské kapely.¹³⁰ Opět zde máme koncertování na veřejném prostranství, které mohlo sloužit nejen jako propagace a povzbuzení místních českých obyvatel, ale znovu zde mohlo jít i o snahu předvést se před obyvateli z řad českých Němců a ukázat jim dominanci, prezentovat nacionálně laděné písně, které by ukázaly nároky Čechů v této oblasti.

V této chvíli se skupina kolínských výletníků rozdělila, část se vydala na koncert kapely a část si vyrazila prohlédnout město a jeho nejbližší okolí. Část lidí, která se vypravila na prohlídku města poté přicházela na střelnici, kde se koncert konal, postupně v jeho průběhu. Autor zápisků zde hovoří o tom, že vlastně ještě nikdy neviděl v jedné místnosti nebo v jednom místě shromážděné takové množství lidí jako právě na tomto koncertě sokolské kapely. Zápisky vyzdvihují podíl Kmocha na úspěchu prvního dne výletu, je zde

---

¹²⁸ Turnvereiny si prošli opravdu velmi složitým vývojem na rozdíl od jejich přímých konkurentů z české strany tedy Sokolů. V rámci českých zemí bylo spektrum turnerských spolků bylo opravdu velmi různorodé. Dá se říci, že i v rámci jednotlivých žup, v rámci, kterých se turnerské spolky organizovaly panovali mezi jednotlivými spolky značné rozdíly. Dalším faktorem, který ovlivnil rozvoj a vývoj Turnerského hnutí v prostředí českých zemí a znamenal další komplikaci pro onen rozvoj byl fakt, že v rámci Čech nemají turněři vlastně vůbec žádnou samostatnou a jednotnou organizaci, která by všechny jednoty tohoto spolku jak sjednocovala, tak i sdružovala. Zrovna v tomto bodě je možné vidět opravdu veliký rozdíl mezi Sokolem a Turnery. Sokol byl v tomto ohledu mnohem lépe organizovaný a měl svou vlastní jednotnou organizaci, která pomáhala sdružovat vlastně všechny Sokolské jednoty. Dá se říci, že již od počátku doprovázely vývoj Turnerských spolků značné spory, v rámci, kterých se většinou řešily problémy ohledně například již samotného poslání celé turnerské organizace, probíraly se zde záležitosti ohledně povolení nebo zakázání vstupu do těchto spolků určitým skupinám obyvatel a nebo se zde řešily různé spory o metodiku cvičení. Mezi skupiny obyvatel, kterým byl zakazován vstup patřili židé, kteří ale byli německé národnosti. (KLÍMOVÁ, Eliška. *Sokol Brno I a Brünnner Turnverein v letech 1933 až 1938*. Brno, 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Fakulta filozofická. Historický ústav. s. 9-10). Turnvereiny z prostoru českých zemí byly zaštitovány německou organizací Deutsche Turnerschaft neboli Německý turnerstvem. Tato organizace byla založena roku 1868. Tato organizace se skládala s 15 krajů a zastřešovala i turnery z českých zemí. Každý kraj se skládal z jednotlivých spolků, které byly sdružené do jednotlivých tělocvičných žup. (Wikipedie. Otevřená encyklopedie. *Deutscher Turnverband* [online]. [cit. 2. 6. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Deutscher_Turnverband.)

¹²⁹ Tento počet pravděpodobně zaznamenává dohromady počet členů výpravy jak kolínského tak královedvorského Sokola. Nezdá se moc pravděpodobné, aby se tento počet účastníků týkal pouze kolínského Sokola. (Regionální muzeum v Kolíně. Sběrka dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 13, Fr. Kmocho vzpomínky na něho, Výlet do Krkonoš ve dnech 15.-17. srpna 1879 sokola Kolínského s hudbou Kmochovou. s. 2.)

¹³⁰ Tento koncert byl skutečně naplánován se značným předstihem. (Regionální muzeum v Kolíně. Sběrka dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 13, Fr. Kmocho vzpomínky na něho, Výlet do Krkonoš ve dnech 15.-17. srpna 1879 sokola Kolínského s hudbou Kmochovou. s. 2.)

stylizován jako „hrdina dne“.¹³¹ Bylo tomu patrně z důvodu, že kapela byla opravdu velmi kvalitně sehrána, měla vynikající program, který se skládal ze silných nacionálních písní. Je bohužel opravdu velká škoda, že zde nebyl uveden přesný soupis skladeb, které zde kapela zahrála. Mohlo dojít k dokreslení celé konkrétní situace. Ona charakteristika Kmocha do podoby „hrdiny dne“ nám říká, že vlastně vše vyšlo toho dne podle plánu, veškeré cíle, které si Sokolové stanovili před samotným výletem či zájezdem toho dne vyšly a že na tom má velký podíl právě Kmoch, který dle velké části zdrojů uměl výborně sestavit repertoár kapely na koncertě. Dal dohromady vždy velmi úspěšný program, písně se hrály s určitou úrovní gradace. Publikum bylo postupně burcováno více a více. Právě tato schopnost se mu mohla hodit i zde. Určitá gradace v rámci programu fungovala jistě dobře jak na Čechy, kteří se nechali hudbou a hlavně nacionálně laděnými texty unášet, ale úplně stejně mohla působit i na české Němce, na něž gradace mohla také fungovat velmi dobře, ovšem v tom smyslu, že je přítomnost kapely a texty písní mohly značně dráždit. Níže se dostaneme k další záležitosti, se kterým mohli mít na veřejných vystoupeních čeští Němci problém.

Mluvím zde o tom, že velká část posluchačů byla v neustálém napětí, protože nechtěli, aby jim utekl byť jediný takt či tón z produkce. To poté vždy vrcholilo po doznění celé skladby, kdy bylo možné slyšet velký aplaus doprovázený různým voláním či slogany jako například bravo, sláva, případně zaznělo sokolské Nazdar. Velmi běžně se též stávalo, že po dohrání některých konkrétních skladeb si publikum velkým aplausem vymohlo opakování skladeb. Je zde uveden i konkrétní příklad takové skladby, která byla tak oblíbená, že se vyžadovalo její opakování. Jednalo se o Kmochovu skladbu „Cesta Evropou“.¹³² Vzhledem k tomu, že se mi úplně nepodařilo dohledat text této Kmochovy skladby, není možné říci, v čem byla pro publikum tak zajímavá nebo strhující, a proč si její opakování s takovou silou na kapele vymáhali. Jediné, co se ohledně této skladby dalo dohledat, byla prakticky pouze její existence, tedy že ji Kmoch napsal, ale dost patrně se nedochovala textově a možná ani notový zápis.

Jakmile koncert kapely skončil, byla již tma a rozhodlo se o návratu na hotel Union, kde byli lidé z kolínského Sokola a další účastníci výletu ubytováni. K hotelu je doprovodily velké zástupy obyvatel Trutnova, kteří zde prakticky utvořili procesí a zástupy. Velké množství lidí doprovázelo kolínské Sokoly až do hotelového sálu, a právě kvůli velkému

---

¹³¹ Regionální muzeum v Kolíně. Sběrka dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 13, Fr. Kmoch vzpomínky na něho, Výlet do Krkonoš ve dnech 15.-17. srpna 1879 sokola Kolínského s hudbou Kmochovou. s. 2-3.

¹³² Tamtéž, s. 3.

počtu lidí se tam nedostali ani zdaleka všichni, kdo tam chtěli. V sále poté hrála veselá hudba a všichni se po velkou dobu bavili ještě několik dalších hodin. Až poté se všichni zúčastnění začali rozcházet na své pokoje a do svých bytů, aby brzy ráno mohli svěží pokračovat dále v cestě.

Brzy ráno 16. srpna Sokolové i Kmoch s kapelou vyrazili opět na cestu. Během průchodu městem dále kapela opět hrála.¹³³ Vzhledem k tomu, že doba, kdy na cestu vyrazili, byla velmi časná, je nepochybné, že se jednalo o další snahu vyprovokovat místní německé obyvatele. Zkrátka kapela velmi brzy ráno vyrazí a začne z plna hrdla hrát za pochodu v ulicích města ještě s tím, že se pravděpodobně jednalo o skladby a písně čistě české národní.¹³⁴ Ze strany Sokolů a jejich kapely se jednalo dle mého o cílený a promyšlený tah, ono provokování rakouských Němců bylo patrně na podobných zájezdech a výletech Sokola velmi běžnou záležitostí.

Celé procesí se vlakem přesouvalo dále, až dorazilo do *Freiheitu*.¹³⁵ Právě v tomto místě vlak znovu zastavil a celé procesí včetně kapely toho značně využily. Kapela stejně jako na jiných zastávkách, které byly například již po cestě do Trutnova, začala nahlas hrát své pochody a další skladby. Obyvatelé této obce se v době, kdy na místní železniční zastávku dorazila skupina Sokolů v čele s Kmochem a dechovým orchestrem a začala velmi nahlas hrát své skladby, se teprve probouzeli, poněvadž bylo stále ještě dosti brzo ráno a byli přítomností kapely velmi překvapeni. Nikdo ze zde bydlících obyvatel, kteří byli patrně téměř všichni z řad rakouských Němců, nebyl na takové probuzení ani z daleka připraven. Kapela hned od začátku začala hrát své pochody, jako *Na prej*, pochod *Filipovičův*,¹³⁶ ale i různé další a hrála je tak hlasitě, že postupně všichni překvapení obyvatelé začali vykukávat z oken ještě

---

¹³³ Regionální muzeum v Kolíně. Sbírka dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 13, Fr. Kmoch vzpomínky na něho, Výlet do Krkonoš ve dnech 15.-17. srpna 1879 sokola Kolínského s hudbou Kmochovou. s. 3.

¹³⁴ Tamtéž

¹³⁵ Jedná se o dnešní Svobodu nad Úpou.

¹³⁶ Ano pod tímto názvem se skutečně pochod v rámci vzpomínek na výlet na Sněžku, uvádí. Patrně se zde tento pochod uvádí pod nějakou přezdívkou, zkrátka jak se pochodu tenkrát říkalo. Opravdu jsem nenašel, žádnou skladbu, která by se byť jen svým kouskem podobala názvu písně. Snažil jsem se například objevit zmínku o písních v jedné z knih, které byly o Františku Kmochovy napsány na jejímž konci je výčet skladeb různých žánrů, na kterých se Kmoch nějakým způsobem autorsky podílel, a ani zde nebyla jediná zmínka. Ale je třeba uvést fakta, která se právě zde na konci knihy uvádějí. Někdy se stávalo, že jeden pochod byl zmiňován pod dvěma jmény. Jedno jméno pochodu či jiné skladby bylo většinou uváděno pod svým oficiálním, vlastním jménem a druhý název mohl být odvozen od úvodních slov celého pochodu. Jako příklad zde byly uvedeny například tyto písně, píseň *Můj koníček*, což je její oficiální název byla uváděna také pod jménem *Jenom ty mě, můj koníčku*, nebo *Na letenské pláni*, což byl původní název byl uváděn také pod jménem *Hromy, líté blesky*. U některých skladeb se dokonce objevovali i tři různé názvy. To je příklad písně *Za praporem sokolským*, ale také pod jménem *Vítězný pochod*, což byl podtitul, a také zároveň pod jménem *Spějme dál*, což byl začátek textu tohoto pochodu. (CHVALOVSKÝ, K. Karel. *František Kmoch: Život českého muzikanta a vlastence*. Praha: Panton, 1971. s. 206)

v nočních košilích, aby se podívali, co se vůbec venku děje.¹³⁷ Opět je zde vidět příklad, toho, že obyvatelé *Freiheitu* byli stejně jako předtím obyvatelé Trutnova vystaveni velké provokaci z řad Sokolů. Opět obyvatelé většinově německé obce, což bylo poznat již podle toho, že v zápiscích ona obec byla uváděna pod svým německým jménem. Sokolové opět tahali české Němce ven z postelí, budili je a do toho jim hráli české národní písně, ale i slovanské písně. Ona zmiňovaná skladba *Na prej*, je vlastně slovinskou písní se silnými vlasteneckými motivy a její celé jméno je *Naprej zastava slave*, jejímž autorem by měl být skladatel Davorin Jenko. Kmoch i se svou kapelou měl tento pochod na svém repertoáru již roku 1876 a dle zpráv byla velmi hodně hrána právě kvůli jejímu vlasteneckému zápalu „který posluchače vždy elektrizoval“.¹³⁸

Jedná se o pokračování boje mezi těmito dvěma skupinami obyvatel v ideové rovině manifestované hudbou. Boj, který se patrně vedl také na úrovni spolkové, kde proti sobě stály národnostně české Sokolské jednoty a národnostně Německé Turnvereiny. Činnost těchto dvou typů spolků mohla být v některých bodech podobná. Například v tom, že oba spolky kladly důraz na bojovou nebo tedy spíše branou připravenost svých členů. Velmi častá byla v rámci obou spolků různá cvičení pro utužování těla fyzickou i psychickou zdatností členů spolku. Kromě toho oba dva spolky také prezentovaly svým působením svůj národ na veřejnosti, respektive ukazovaly bojovou, fyzickou zdatnost svých členů a také příslušníků národa, ale také předváděly úroveň kulturní. Velkou měrou přispěly oba spolky k polarizaci národního boje.¹³⁹

Z obce *Freiheit* všichni členové výpravy následně pěšky vyrazili směrem do Jánských Lázní. Do Jánských Lázní vstoupilo celé procesí v čele s kapelou a vysoce vlajícím sokolským praporem. Když se došlo až na lázeňskou kolonádu, soubor opět začal hrát. Hudba ke kolonádě přilákala velké množství lázeňských hostů.¹⁴⁰ Opět je možné vidět úplně stejný nebo velmi podobný přístup jako výše. Vysoce vlající sokolský prapor, který může být jedním ze symbolů síly a odhodlání českého národa.

---

¹³⁷ Regionální muzeum v Kolíně. Sbírká dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 13, Fr. Kmoch vzpomínky na něho, Výlet do Krkonoš ve dnech 15.-17. srpna 1879 sokola Kolínského s hudbou Kmochovou. s. 3.

¹³⁸ KAPUSTA, Jan. *Dechové kapely pochod a František Kmoch*. Praha: Supraphon, 1974. s. 87-88.

¹³⁹ KLÍMOVÁ, Eliška. *Sokol Brno I a Brünnner Turnverein v letech 1933 až 1938*. Brno, 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Fakulta filozofická. Historický ústav. s. 9-10.

¹⁴⁰ Regionální muzeum v Kolíně. Sbírká dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 13, Fr. Kmoch vzpomínky na něho, Výlet do Krkonoš ve dnech 15.-17. srpna 1879 sokola Kolínského s hudbou Kmochovou. s. 3.

Po krátkém odpočinku a posilnění se celé procesí vydalo na další etapu cesty hlubokým jehličnatým lesem směrem k Maršovu.¹⁴¹ Cestou pryč skupinu Sokolů a jejich kapelu doprovázela také svatoňovická kapela. Tato kapela byla v Jánských Lázních lázeňskou kapelou a doprovodila všechny až na okraj města. Celé procesí směřovalo k Maršovu, ke kterému uvedl autor zápisků, jak přesný je název obce. Obec je velmi dlouhá, a tudíž trvalo dlouhou dobu než jí skupina přešla. Během průchodu se pochopitelně hrálo a pochodovalo.¹⁴²

Pokračovali v cestě dále do obce Velká Úpa a dostali se již k úpatí Krkonoš a Peci pod Sněžkou. Tento úsek cesty z Maršova do Velké Úpy a do Pece pod Sněžkou trval asi tři hodiny a Sokolové i s doprovodem tam dorazili kolem jedné hodiny odpoledne, dle informací uvedených v poznámkách. Velkou měrou je zde popsán pohled na krásné horské oblasti, který se před všemi zúčastněnými objevil. Předtím než se všichni vydali směrem k vrcholům Krkonoš a hlavně k cíli celé této výpravy, tedy na vrchol Sněžky, kapela zahrála Kde domov můj a poté co byly dohrány všechny tóny této skladby, všichni se vypravili vstříc vrcholům a vlastně i finálnímu cíli cesty. Za asi hodinu a čtvrt skupina dorazila ke své první zastávce, o které se v dokumentech mluví německým pojmem Bergschmiede.¹⁴³ Je zde také uvedeno, že jim na cestě k dalšímu bodu cesty tedy k tzv. Obří boudě¹⁴⁴ nechal nadlesní v této oblasti Čech pan Forejt na cestu vypálit několik ran z děla. Tato část cesty mezi Bergschmiede (Horskou kovárnou) a Obří boudou byla pro všechny zúčastněné opravdu velmi náročná, dle zpráv trvalo dosti dlouhou dobu, než se všichni účastníci dostali na místo k Obří boudě a že

---

¹⁴¹ Tento zmíněný Maršov je dnes pravděpodobně Maršovem nad Úpicí

¹⁴² Regionální muzeum v Kolíně. Sběrka dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 13, Fr. Kmoch vzpomínky na něho, Výlet do Krkonoš ve dnech 15.-17. srpna 1879 sokola Kolínského s hudbou Kmochovou. s. 3-4.

¹⁴³ Toto označení znamená z překladu z němčiny horská kovárna a mělo se jednat o horskou boudu, která se jmenovala Kovárna. Ono označení Bergsmiede vychází z toho, že se původně nejednalo o klasickou horskou boudu, ale o horskou kovárnu, která byla dříve využívána pro potřeby důlní společnosti. Nová etapa v historii této kovárny se začala psát roku 1876, kdy byly důlní prostory uzavřeny. V této době se budova dostává do vlastnictví bývalého havíře Antona Mitlöhnera, který tuto budovu přestavěl na hostinec a pro tyto účely upravil i prostory v blízkosti budovy. Po Antonovi se v držbě této vystřídal několik generací jeho potomků. Mezi lety 1951-1959 byla budova opět využívána pro účely těžební, byli zde ubytováni horníci, kteří pracovali na průzkumech ohledně případné těžby wolframu a dalších využitelných rud. Později po ukončení prací byla budova převzata Krkonošským národním parkem a stále byla částečně využívána, ačkoliv poté co budovu opustili horníci, nebyla v dobrém stavu. Právě kvůli jejímu stavu a nedostatku financí na její nutnou rozsáhlou úpravu a udržování byla roku 1979 a již nikdy nedošlo k její obnově. Tato horská bouda byla umístěna na jihozápadním svahu hory Sněžky v oblasti Obřího Dolu. Ležela na cestě, která vedla z Pece pod Sněžkou až na vrchol Sněžky a nacházela se v nadmořské výšce 1 035 m. n. m. (Wikipedie. Otevřená encyklopedie. *Kovárna (horská bouda)* [online]. [cit. 4. 4. 2022]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Kov%C3%A1rna_\(horsk%C3%A1_bouda\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Kov%C3%A1rna_(horsk%C3%A1_bouda))

¹⁴⁴ Obří bouda stála na velmi důležitém místě na západním úpatí hory Sněžky, kde se křižovaly cesty. Tato bouda byla zbudována kupcem z Velké Úpy, který se jmenoval Stefan Mitlöhner. Povolení ke stavbě získal v dubnu roku 1847 a stavba byla dokončena roku 1848 a stála 1600 tolarů. Postupně se v rámci držby této boudy vystřídal velké množství majitelů. Bouda na tomto místě stála až do roku 1982. (Krkonošský národní park. *Historie Krkonošských bud* [online]. [cit. 2. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.krnapp.cz/krkonose-man-and-nature/>).

všichni byli značným způsobem po této části cesty unaveni. Autor zápisků uvádí, že jako poslední se k Obří boudě dostala část hudebníků, kteří s sebou táhli turecký buben,¹⁴⁵ který pro ně byl těžký a měli problém ho táhnout okolo srázů a přes kameny.¹⁴⁶

Obří bouda byla patrně posledním místem na cestě k vrcholu Sněžky, kde se skupina alespoň na chvíli zastavila. Celé procesí lidí dorazilo na vrchol Sněžky okolo čtvrté hodiny odpolední a všichni podléhali velké únavě. Na vrcholu Sněžky se všichni přítomní rozhlédli na vše strany jak směrem do Pruska, tak do Čech. Následně praporečník jménem Douša pomohl vztyčit sokolský prapor, na kterém byl vyobrazen i český lev.¹⁴⁷ Onen vztyčený prapor Sokola měl v rámci tohoto výletu velký význam, zvláště především i tím, že zde byl vyobrazen zmíněný český lev, tento symbol české státnosti. Prakticky po celou dobu konání výletu cesta procesí a kapely kopírovala místa, kde byla většina obyvatel z řad českých Němců. A jeho zakončení na nejvyšší hoře Čech s ryze českými písněmi, které vyzdvihují jak krásu české země, tak i sílu a odhodlání českého národa a vztyčeným praporem, kde byly i české národní symboly, je velkým vrcholem celého výletu, který dává vědět právě německému obyvatelstvu „*tato země není vaše*“.

Jakmile tento prapor zavlál nad hlavami všech přítomných účastníků výstupu na Sněžku, všichni se hrdě a sborově dali do zpěvu a kapela do hraní naší budoucí národní hymny *Kde domov můj*.¹⁴⁸ Všichni účastníci byli prostoupeni atmosférou tohoto významného okamžiku, který byl dle zápisků opravdu neopakovatelný a unikátní. Sokolská kapela s Kmochem poté zahrála ještě další skladby, po kterých následovalo drobné utišení a řeči se ujal starosta kolínského Sokola Tumlíř. Starosta Sokola ve své řeči dojat líčil velikost těchto okamžiků, kdy na vrcholu nejvyšší české hory zavlál prapor Sokola s českým lvem, který byl podle něho symbolem slávy, síly a moci českého národa. Samotnými účastníky tohoto výletu je potvrzen fakt, o kterém jsem mluvil výše a dokresluje to celkové vyznění výletu. Po skončení proslovu starosty kolínského Sokola zaznělo silné sokolské Nazdar, které se rozléhalo všude po okolí. Jeden z účastníků, údajně to byl pan Nedvídek, navrhl, aby byl

---

¹⁴⁵ Dnes se již označení Turecký buben nevyužívá. V dnešní době se pro něho užívá označení Velký buben.

¹⁴⁶ Regionální muzeum v Kolíně. Sbírka dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 13, Fr. Kmoch vzpomínky na něho, Výlet do Krkonoš ve dnech 15.-17. srpna 1879 sokola Kolínského s hudbou Kmochovou. s. 4.

¹⁴⁷ Tamtéž

¹⁴⁸ V těchto vzpomínkách je uváděna píseň *Kde domov můj* jako naše národní hymna, což v té dané době ještě nebyla. Je to způsobeno pravděpodobně tím, že tyto vzpomínky byly sepsány patrně až zpětně po velmi dlouhé době.

císaři do Vídně zaslán pozdravný telegram, nejspíše kvůli této události. Ovšem jeho návrh byl prakticky všemi přítomnými lidmi odmítnut a sešlo z něho.¹⁴⁹

Zde na tomto místě by mohl popis a rozbor tohoto výletu skončit, protože jsme vlastně již dostali odpovědi na hlavní otázky a motivy. Jen pro úplnost doplním zbytek informací, co se dělo dál na zpáteční cestě.

Po tomto významném okamžiku došlo k rozdělení této velké skupiny lidí na dvě části. První část zůstala na vrcholu Sněžky, poněvadž chtěla být u příležitosti této významné události svědkem jak západu, tak i východu slunce. Druhá část odešla v čele s dechovou hudbou směrem na Luční boudu, kde všichni přenocovali. Část lidí musela spát na seně, což nebylo příliš pohodlné a mnoho z nich včetně i některých hudebníků byli ještě po celý následující den rozladěni a unaveni.

Dle vzpomínky pana Baláka ta skupina, která nocovala na vrcholu Sněžky ráno zhlédla překrásný východ slunce, doliny se před ní rozvířaly, a jak se tam uvádělo jednou nohou v Prusku a jednou v Čechách poté byli nuceni pospíchat směrem na Luční boudu, aby co nejdříve dohnali druhou půlku výpravy s kapelou. Cestou směrem k Luční boudě si tato skupina stýskala na to, že jsou bez kapely, protože na vrcholcích, kterými procházeli, neviděli žádné zvíře ani jakýkoliv jiný živý tvor a že zde nezpíval ani žádný ptáček, aby nebylo úplné ticho. Ač pospíchali, nebylo jim to ovšem příliš platné, protože druhá část výpravy, kterou se snažili dohnat, byla již nějakou dobu na cestě pryč z Luční boudy.

Sestup od Luční boudy dále je účastníky popisován jako značně náročný, kvůli množství vratkých kamenů po cestě a pravděpodobně předcházející relativně veliké tělesné únavě. Po této úmorné cestě se podařilo členům této skupiny sestoupit k rovině, která vedla ke Svatému Petru. Když se do této oblasti blížili, konečně zaslechli zvuk kapely, který se v okolí rozléhal. Byli opravdu velmi rádi, že již došli zbytek výpravy a zasedli k zaslouženému odpočinku a posilnění v blízké Rottrově restauraci.¹⁵⁰

Poté, co si odpočinuli již plánovali další pokračování cesty, tentokrát směrem do Vrchlabí, strhl se prudký déšť. V této chvíli dostal jeden fotograf z Trutnova jménem Píček relativně dosti nešťastný nápad na vyfotografování výpravy. Nešťastné to bylo především kvůli dešti a také, že celá skupina byla po strání rozestá dosti neuspořádaně. Ona fotka poté

---

¹⁴⁹ Regionální muzeum v Kolíně. Sběrka dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 13, Fr. Kmochova vzpomínky na něho, Výlet do Krkonoš ve dnech 15.-17. srpna 1879 sokola Kolínského s hudbou Kmochovou. s. 5.

¹⁵⁰ Tamtéž.

skutečně nedopadla dle výpovědi nijak zdárně, dokonce si jeden člověk stěžoval, že „*Bůh milý, ale ví, co se stalo, že jsme na tom obrázku tak zbědovaní a tak hrůzně zfotografování*“.¹⁵¹

Poté co fotograf Pícek sdělil, že je s focením hotov, dala se celá skupina do pochodu směrem do Vrchlabí. Část lidí v tomto procesí, která se cítila již dosti unavená, si zaplatila povozy, které se s nimi vydaly do města. Ovšem hlavní a největší jádro celé výpravy pokračovalo po svých až do Vrchlabí, kde se zastavili u jednoho z hostinců na kraji města zhruba okolo 13. hodiny odpoledne. Poté co všichni členové výpravy dorazili do Vrchlabí, všichni se houfně vydali k domu místního starosty pana Vonky, kterého přišli pozdravit. Ten je poté poctil návštěvou společného obědu a koncertu kapely v hostinci U mouřenína.¹⁵²

Další popis se již v tomto dokumentu nevyskytuje. I když je zde určitý pravděpodobný scénář zpáteční cesty celé výpravy i kapely. Je možné, že celá akce byla zakončena brzy po oněch posledních vzpomínkách a se vydali všichni zpět vlakem.¹⁵³

4.2 Důvody výletu kolínského Sokola do Krkonoš

Celý tento podnik, který byl organizován kolínským Sokolem a kterého se zúčastnila i Kmochova kapela, byl velmi zajímavým počinem. Všichni organizátoři výletu na Sněžku mohli být se svým počínáním spokojeni, a to nejen kvůli příjemným a zajímavým zážitkům z cesty. Nejdůležitější byla podpora české menšiny v pohraničí, která byla jistě za takovou podporu a českou hudbu, kterou hrála kapela, velice vděčná a jistě je to povzbudilo.

Vlastně všechna města a obce, které byly v rámci vzpomínek zmiňovány jako zastávky výpravy z Kolína, byly také těmi, ve kterých byla většina obyvatel z řad rakouských Němců, a to bylo pravděpodobně jedním z důvodů, proč na toto místo vyrazili. I na základě zmínek v rámci literatury je možné se dozvědět, že sokolské výlety a zájezdy do míst, kde byla většina obyvatel spíše z řad rakouských Němců byly naprosto běžné a byly cílené. Stál za tím komplikovaný vývoj česko-německých vztahů, který měl pochopitelně vliv na spolkovou činnost. Vzestup a prosperita českých podnikatelů a postupné prosazování české inteligence, která se začala mnohem více dostávat dopředu v rámci státu, vzbuzovala u německé části obyvatelstva Čech značné obavy o to, aby se udržela na svých pozicích v rámci

---

¹⁵¹ Regionální muzeum v Kolíně. Sbírka dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 13, Fr. Kmochova vzpomínky na něho, Výlet do Krkonoš ve dnech 15.-17. srpna 1879 sokola Kolínského s hudbou Kmochovou. s. 6

¹⁵² Tamtéž

¹⁵³ Tamtéž, s. 6-7.

společnosti. Tohle vše problémy ještě prohlubovalo. Postupně vzrůstal nacionalismus jak na německé, tak i na české straně, což přinášelo velké množství konfliktů. Rok 1848 znamenal další stupňování problému mezi oběma národnostmi. V této době na sebe neustále narážely představy obou těchto národů, z nichž si německé obyvatelstvo vytvářelo představy o velkém jednotném Německu, do kterého by patřilo i Rakousko včetně Českých zemí a české obyvatelstvo se obávalo o to, jaké by zaujímalo v takovém státě postavení, když by byl vytvořen. Mezi oběma národy se začala postupně budovat určitá bariéra. Němci se začali o své postavení obávat ještě více v té chvíli, když Rakousko po své porážce začalo ztrácet vliv ve vznikajícím německém státě, a jejich převaha se zdála ještě více ohrožena.¹⁵⁴

V těchto především příhraničních oblastech existovalo například velké množství organizací českých Němců zaměřené na turistiku, ale i na kulturní a tělovýchovnou činnost, které byly brány jako konkurence podobných českých organizací. V rámci oblasti Krkonoš působily významné turistické spolky, které zakládali čeští Němci. Tyto německé spolky vznikaly dříve než jejich ryze české verze.

Německé turistické spolky působily většinou v Čechách se svými organizacemi na především lokální úrovni. Jejich činnost se vztahovala velmi často například k příhraničním horským oblastem. Existovalo i pár organizací, které byly většího než pouze regionálního rázu, ale bylo jich opravdu málo. Dále se po dlouhou dobu jednalo o organizace, které byly nezávislé.¹⁵⁵

Náplň jejich činnosti byla opravdu rozsáhlá a mohla zasahovat do velkého množství oblastí. Jednou z jejich základních povinností bylo spravování a udržování cest v dané oblasti působnosti. Velmi často byly tyto spolky také iniciátory různých výletů, které byly určeny i pro veřejnost, a ne pouze pro členy spolku. Prosazovaly se i v rámci kulturního života a organizovaly různé zábavy i plesy. Na pořádání těchto kulturních akcí dále spolupracovaly i se spolky, které měly jinou náplň činnosti, jako například tělocvičnými a okrašlovacími. Hlavní činníci spolků zastávali zároveň vysoké funkce v různých úřadech od obecní správy výše, a tím pádem mohli spolkům pomoci v rámci podpory investic a uskutečňování dalších

---

¹⁵⁴ KAŠPAR, Ladislav. Německé turistické spolky v českých zemích do roku 1918. In: WAIC, Marek. (ed.). *Německé tělovýchovné a sportovní spolky v českých zemích a Československu*. Praha: Karolinum, 2008, s. 128-149. ISBN 978-80-246-1489-2. s. 147.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 146.

zájmů.¹⁵⁶ Kromě toho spolky vydávaly velké množství periodik, knih a různých propagačních tiskovin.¹⁵⁷

Vzájemný vztah českých a německých turistických spolků procházel určitými výkyvy ovšem neexistovalo příliš mnoho závažných otevřených konfliktů mezi nimi, ovšem i tak se objevovaly.¹⁵⁸

V rámci zkoumané oblasti Krkonoš působil nejdříve například Rakouský krkonošský spolek, který byl založen roku 1880 ve Vrchlabí. Již o necelých devět let později se počet členů vyšplhal k 1523. Stěžejní náplní práce tohoto spolku bylo jak udržování, tak i zřizování cest, které se scházely ve Špindlerově Mlýně. Mezi významné oblasti, kde byl tento spolek opravdu velmi veliký a významný, patří jeho sekce v Janských Lázních a Lánově. Obě tyto sekce byly založeny roku 1885.¹⁵⁹

Jako druhý vznikl v oblasti Krkonoš Německý krkonošský spolek neboli Deutscher Riesengebirgsverein. Tento spolek byl založen o čtyři roky později než první zmiňovaný spolek, tedy konkrétně roku 1884 ve Vrchlabí.¹⁶⁰

Z předchozí části je myslím patrné, že vztahy mezi českými obyvateli a německými obyvateli nebyly úplně nejlepší a mezi oběma národy vzrůstala určitá forma vzájemné konkurence. Když se podíváme na fakt, že třeba různé německé tělocvičné a turistické spolky dávaly dohromady mnohdy podobnou činnost jako Sokol, bylo jasné, že se bude Sokol snažit v rámci svých výletů do těchto oblastí přijít a prosadit zde českou hudbu, českou kulturu atd. Výběr zrovna této oblasti pro konání sokolského výletu, opravdu není možné brát jako náhodný, což je zřejmé již z toho, že trasa vedla skrz výhradně německá města a obce, ve kterých se nacházela i důležitá centra německých spolkových organizací.

Dalším důležitým aspektem této akce byla jistě manifestace směrem k německým obyvatelům i starostům daných měst. Ta probíhala většinou velmi provokativním způsobem. Je to vidět na příkladu, že kapela se Sokoly záměrně procházela při své cestě na vrchol Sněžky městy a obcemi, které byly většinou německé a zde se za pomoci hudby a českých národních písní snažili ukázat odhodlání německé části obyvatelstva, že celá oblast Čech patří

---

¹⁵⁶ KAŠPAR, Ladislav. Německé turistické spolky v českých zemích do roku 1918. In: WAIC, Marek. (ed.). *Německé tělovýchovné a sportovní spolky v českých zemích a Československu*. Praha: Karolinum, 2008, s. 128-149. ISBN 978-80-246-1489-2. s. 146.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 145.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 148.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 139.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 140.

českému národu. Nerespektování a provokace Němců pokračovala v tom, že zástupci Sokola přišli za starosty těchto většinově německých obcí, starosta musel vedení Sokola přijmout, protože jinak by mohl být brán jako člověk nekulturní a kapela mezitím pod oknem hrála ryze české písničky. Během průchodu nějakou obcí se hrálo do pochodu a většinou se hrály české národní písně. Dalším stupněm těchto průvodů byla především ta část, kdy kapela vyrážela brzy ráno do dalšího bodu cesty a schválně budila svou hlasitou hrou německé obyvatele opět ryze českými skladbami, písněmi a pochody.

Písní, které se s jistotou hrály, je zde uvedeno ovšem pouze několik, konkrétně čtyři, z nichž ke třem z nich toho příliš nešlo dohledat. Prakticky jedinou skladbou, u které je znám text písně, je naše současná česká hymna *Kde domov můj*, která je v rámci textu zmiňována opravdu velmi často. Byla hrána při významných okamžicích tohoto výletu jako například po vystoupení na vrchol Sněžky a z hlediska svého textu, byla naprosto ideální písní pro tyto okamžiky. Tento moment zakončení výletu na vrcholu Sněžky pod rozvinutým praporem Sokola, na kterém se nacházel hlavní symbol české státnosti a síly národa, český lev, s velkým rozhledem do kraje českých zemí a s hudbou Kmocha a jeho dechové sokolské kapely, která hrála tuto významnou českou píseň, byl opravdu velmi významný a přinášel velké poselství. To říkalo, že tohle je naše země a nikoho jiného, my svou zemi nedáme za nic na světě.

4.3 Výlet do Brna

Dne 13.-14. srpna roku 1882 proběhla první větší akce Kmocha a kapely na Moravě. Jednalo se o výlet do Brna dále poté na Macochu a následně do Sloupských jeskyní. Stejně jako u dříve zmiňovaného výletu na Sněžku i tento výlet byl směřován do oblasti, kde byl velký počet německých obyvatel, a tudíž je velmi pravděpodobné, že se jednalo o podobný počín jako již zmiňovaný krkonošský výlet, který byl opravdu velmi hodně provokativní ať již v rámci repertoáru, tak i z hlediska událostí, které se během celého výletu staly.¹⁶¹

Celá výprava kolínského Sokola vyjela prvního dne okolo páté hodiny ráno. Celá cesta byla doprovázena hudbou sokolské kapely, což znamená, že kapela hrála i během jízdy vlaku. Hudební produkce poté určitým způsobem pokračovala v některých stanicích po cestě, kde

---

¹⁶¹ Regionální muzeum v Kolíně. Sbíрка dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53. MAREK, Robert. *Kmoch a jeho kapela*. s. 14.

kapelu nadšení lidé zdravili.¹⁶² Opět je zde vidět podobnost s dalšími výlety nejen s výletem do Krkonoš. Na základě pramenů, literatury i vzpomínek členů je vidět, že podobný průběh byl typický takřka pro skoro všechny sokolské výlety, které započínaly již hudebním příchodem na kolínské nádraží a poté dochází k hudební prezentaci kapely i během jízdy, a také v zastávkách ve stanicích. Vzhledem k tomu, že se tento fakt ve vícero pramenech i zdrojích opakuje, je tedy dost pravděpodobné, že k tomu opravdu nějakým způsobem docházelo. Jednou z možností je, že hudebníci vlak vůbec neopustili a hráli z vlaku nebo mohli mít vystrojený vlak čistě pro své, účely ovšem to je velmi nepravděpodobné.

Vlak i s celou výpravou měl údajně dorazit do Brna okolo jedné odpoledne. Již zhruba půl hodiny před příjezdem se shromažďovalo okolo nádraží veliké množství českých lidí, studentů a podobně, kteří se na kolínskou kapelu přišli podívat. Uvádí se, že zde bylo i dosti značné množství Němců, kteří dle vzpomínek jednoho z účastníků „*přišli jako vždy pouze provokovat, ovšem postupně jim sklaplo*“.¹⁶³ Už zde na tomto místě je vidět, že to v této době mezi tamními komunitami Čechů a rakouských Němců vřelo a patrně se dosti provokovali navzájem. Příjezd Sokolů a v té chvíli domlouvaný průvod městem jistě německé obyvatele nepotěšil. Kromě samotného průvodu bylo patrné, že by Sokolové začali se svými národními a vlasteneckými písničkami, z nichž některé by jistě mohly být brány minimálně jako kontroverzní, ale spíše by se zdály provokativními.¹⁶⁴

Ještě před tím, než celá výprava měla dorazit, kdy už se začali na nádraží shromažďovat lidé, kteří chtěli kapelu přivítat, se pořadatelé této akce ze stran místních špiček kulturních i politických¹⁶⁵ snažili dohodnout s policejními úředníky, aby bylo možné po příjezdu uspořádat průvod městem. Onen dialog nebyl úplně jednoduchý, ovšem nakonec došlo ke vzájemné dohodě mezi jednou i druhou stranou. Pořadatelé zájezdu měli přivítat kapelu pouze na peronu na nádraží. Pořádání průvodu bylo povoleno, ovšem průvod nesměl být veden hlavními ulicemi města, ale měl vytyčenou náhradní trasu v podobě cesty přes Zelný trh, Starobrněnskou ulici a přes Eliščinu třídu. Další podmínkou stanovenou v rámci dohody bylo, aby se kapela vyvarovala hraní některých konkrétních písní a zároveň všichni účastníci tohoto průvodu nesměli hudbu vůbec doprovázet svým zpěvem. Což rozhodně

---

¹⁶² Regionální muzeum v Kolíně. Sběrka dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53. MAREK, Robert. *Kmoch a jeho kapela*. s. 14.

¹⁶³ Regionální muzeum v Kolíně. Sběrka dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53. MAREK, Robert. (red.). *60 let městské hudby kolínské. Almanach k jubileu let 1872-1932*. Kolín: Nákladem Městské hudby kolínské, 1932. s. 32.

¹⁶⁴ Tamtéž.

¹⁶⁵ Zmiňováni jsou konkrétně profesor Ruprecht a profesor Janáček.

dotváří dojem, že ne všechny skladby byly žádoucí a mohly být vnímány především německými obyvateli silně negativně stejně jako hlasitý zpěv českých písniček na veřejnosti v rámci průvodu. Z tohoto je dosti patrné, že přítomnost kolínské kapely vzbuzovala v řadách českých Němců minimálně pocit, že budou nepříjemnosti, zvláště protože pravděpodobně již slyšeli o počínání kolínské kapely na jiných výletech, které se neslo ve znamení určitého soupeření mezi těmito dvěma národy. Když se ovšem vrátíme k oněm nepovoleným skladbám, je zde především zmiňována píseň *Hej Slované*.¹⁶⁶ Zde si rozebereme její text, abychom viděli, v čem mohla být tak problematická.

„Hej, Slované, ještě naše slovanská řeč žije, pokud naše věrné srdce pro náš národ bije. Žije, žije duch slovanský, bude žít na věky. Hrom a peklo, marné vaše, proti nám jsou vzteky.

Jazyka dar svěřil nám Bůh, Bůh náš hromovládny. Nesmí nám ho tedy vyrvat na tom světě žádný. I nechat' je tolik lidí, kolik čertů v světě. Bůh je s námi, kdo proti nám, toho Perun smete.

*I nechat' se též nad námi, hrozná bouře vznese. Skála puká, dub se láme. Země at' se třese! My stojíme stále pevně, jako stěny hradné. Černá zem pohltí toho, kdo odstoupí zrádně“.*¹⁶⁷

V této písni je velmi vidět podpora Slovanství. Slované jsou zde bráni jako jeden národ. Už tato první část by mohla být teoreticky problematická, protože to symbolizuje jakési spojení všech slovanských národů do jednoho jediného. Spojení slovanských národů a dále možná i do jednoho státu byla rozhodně myšlenka, která by v daném kontextu mohla být silně kontroverzní. Objevuje se zde myšlenka na záchranu řeči, kterou všichni budou bránit až do své smrti, že se nepřátelé mohou snažit, jak chtějí, ale všechno bude marné a nic se jim nepodaří. Není zde samozřejmě uveden konkrétní nepřítel, ovšem je možné, si tam snadno nějakého nepřítele domyslet. Oním nepřítelem byl pravděpodobně německý živel a německé obyvatelstvo. Již jen fakt, že se reálně uvažovalo, že by tato skladba byla zahrána během produkce v Brně, jasně na tohoto „nepřítele“ ukazuje. I druhá sloka se nese v podobném znění jako ta první, stále se zde mluví o podpoře jazyka slovanského. Naráží se zde i na slovanskou mytologii a na boha Peruna, který má slovanské národy podpořit a prakticky

---

¹⁶⁶ Regionální muzeum v Kolíně. Sběrka dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53. MAREK, Robert. (red.). *60 let městské hudby kolínské. Almanach k jubileu let 1872-1932*. Kolín: Nákladem Městské hudby kolínské, 1932. s. 32.

¹⁶⁷ Wikipedie. Otevřená encyklopedie. *Hej, Slované* [online]. [cit. 3. 6. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Hej,_Slované

zničit jejich nepřátele. V rámci poslední sloky se odkazuje na silného ducha Slovanů, který jim pomůže ustát všechny překážky a v pomyslné bouři bude tento duch stát stále na místě jako skála.

Již na nádraží byla sokolská výprava z Kolína přivítána několika sokolskými jednotami z Moravy, jejichž počet ovšem nebyl přesně uveden.¹⁶⁸ Poté co soubor i s ostatními členy výpravy přišel do prostoru před nádražím, byla pozdravena mocným zvoláním „*Sláva*“. Vítání kapely bylo dle vzpomínek jednoho z účastníků narušeno nevybíravými projevy německé části obyvatelstva, ovšem tyto projevy byly přehlušeny ostatními lidmi, kteří přišli kapelu přivítat.¹⁶⁹ Z této části textu vyplývá především to, že podobné negativní projevy byly patrně velmi běžné a vypadá to, jako by se s těmito negativními projevy rakouských Němců na každé podobné akci počítalo. Dokonce si troufnu říci, že vyprovokování těchto negativních protireakcí z řad německé části obyvatelstva, bylo jedním z hlavních cílů těchto výletů. Protože tyto protireakce byly často doprovázeny různými slovními pokřiky a někdy také i fyzickými projevy této skupiny obyvatel, mohlo jim to poté dělat špatné jméno. Následně se mohlo kupříkladu napsat do tisku, že kolínská kapela přijela a chtěla jen předvést určitou hudební produkci, ale byla přerušena slovními zásahy německé části obyvatelstva, které poté mohlo být vykresleno jako nekulturní, silně provokativní a někdy i násilnické. Samozřejmě že to nebyl ani zdaleka jediný cíl, ale mohl tam hrát značně velkou roli.

U prostoru nádraží se také postupně vytvořil průvod, o kterém se předtím vedly dohady a v jehož čele vykročila kapela s kapelníkem Kmochem a začala hrát své pochody. Tento velký průvod směřoval do Besedního domu.¹⁷⁰ Zde byla přednesena vlastenecká řeč, kterou byli všichni účastníci výpravy přivítáni. Autorem oné řeči byl poslanec Bedřich Hoppe.¹⁷¹

Když zde v této části rozeberu první část výletu, je vidět podobnost s ostatními podobnými akcemi Sokola. Přivítání na nádraží a následné vykročení ve velkém procesí přes město se opakuje při mnoha výletech Sokola. Jako by zde byla snaha ukázat německým

---

¹⁶⁸ Regionální muzeum v Kolíně. Sbíрка dokumentů Františka Kmocho (1848 - 1912). 1/53. MAREK, Robert. *Kmoch a jeho kapela*. s. 14.

¹⁶⁹ Regionální muzeum v Kolíně. Sbíрка dokumentů Františka Kmocho (1848 - 1912). 1/53. MAREK, Robert. (red.). *60 let městské hudby kolínské. Almanach k jubileu let 1872-1932*. Kolín: Nákladem Městské hudby kolínské, 1932. s. 32.

¹⁷⁰ Regionální muzeum v Kolíně. Sbíрка dokumentů Františka Kmocho (1848 - 1912). 1/53. MAREK, Robert. (red.). *60 let městské hudby kolínské. Almanach k jubileu let 1872-1932*. Kolín: Nákladem Městské hudby kolínské, 1932. s. 32.

¹⁷¹ Regionální muzeum v Kolíně. Sbíрка dokumentů Františka Kmocho (1848 - 1912). 1/53. MAREK, Robert. *Kmoch a jeho kapela*. s. 14.

obyvatelům „*podívejte tady jsme a jdeme vám ukázat své hudební umění*“. Bohužel tu nebyly uvedeny písně, které se během tohoto průvodu hrály, aby se dalo říci, že se jednalo o provokativní skladby.

V rámci budovy Besedního domu měla kapela naplánované tři koncerty. První dva se měly konat tento první den, tedy 13. srpna, jeden od druhé hodiny odpolední, druhý od osmé hodiny večerní a třetí byl v plánu druhého dne opět o druhé hodině odpolední. Tento program ovšem nebyl kompletní, protože údajně se měl uskutečnit ještě prvního dne odpoledne velký koncert v Lužánkách, jehož se měly zúčastnit tři kapely, a jednou z nich byla právě kolínská kapela. Nejvíce zpráv hovoří především o prvním koncertě, který byl zahájen okolo druhé hodiny odpolední 13. srpna. Tento koncert byl zahájen skladbou *Moravo, Moravo*. Je dokonce uvedeno, že značnou část programu koncertu tvořily především národní písně, ale také vážné skladby. Dle informací byly všechny z oněch vážných skladeb od českých hudebních autorů. V přestávce tohoto koncertu vystoupil Leoš Janáček, který jako dirigent brněnské filharmonie a také sám hudební skladatel, poděkoval Kmochovi a celé kapele za úspěšné a umělecké ztvárnění českých národních písní. Na tato slova v sále vypukly veliké ovace. Kapela s kapelníkem jimi byla údajně překvapena a hned poté pokračovala další písní programem, jednalo se o *Českou muziku*.¹⁷²

„My Češi jsme muzikanti, nás zná celý svět, kdo nám chce brát, co nám patří, zahrajem mu hned. My svá práva ani jazyk vzít si nedáme. Kdo se na nás opováží, tomu zahráme.

Česká muzika. Ta vždy pěkně hrála. Žádných šumařů nikdy se nebála. Forte spustíme hned. Dosti všech těch béd. Jací jsme mi muzikanti ať zví celý svět.“

Když se na tento text podíváme důkladně, je zde hned několik částí, které jsou kontroverzní. Celý text se pohybuje v určité rovině symboliky. Jsou zde již v první větě textu evidentně vyzdvihovány schopnosti a zkušenosti Čechů v oblasti hudební. Tento výrok samozřejmě nelze ještě brát jako hraniční, ale je zde určitým způsobem nastíněno, jakým směrem se bude další text písně ubírat. V druhé půlce první věty textu je již užito výše zmíněné symboliky. Je zde naznačováno, že existuje nějaký nepřítel. Dále je tu zmíněno, že když by se nám někdo snažil škodit a brát nám naše práva, jazyk zkrátka se nad nás povyšovat, tak v žádném případě nepochodí. My se totiž za vše budeme prát a nenecháme si

---

¹⁷² Regionální muzeum v Kolíně. Sbírká dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53. MAREK, Robert. (red.). *60 let městské hudby kolínské. Almanach k jubileu let 1872-1932*. Kolín: Nákladem Městské hudby kolínské, 1932. s. 32-33.

vzít, co nám náleží. Vzhledem k tomu, že je zde kladen důraz na práva Čechů a na náš jazyk, je dle mého jasně řečeno, kdo je tím zmíněným nepřitelem. Je to namířeno proti těm, kteří neustále povyšovali němčinu nad češtinu nebo proti těm, kteří si mysleli, že by výuka na školách měla probíhat výhradně v němčině. I zbytek této písně se nese ve stejném duchu, jsou zde vyzdvihovány schopnosti všech Čechů a zejména českých hudebníků.

V rámci tohoto koncertu se jednalo o veškeré informace. K ostatním dvěma koncertům není v materiálech řečeno nic konkrétní, jen to že všechny koncerty byly plně zaplněny a byl vyzdvihován program koncertů, který kapela uváděla.

Vzpomíná se na národnostní problémy v období, kdy tady byla na výletě kolínská kapela. Je uváděno, že české akce a různé vlastenecké podniky byly v této době v oblasti Brna na velmi problematické úrovni a byly německou nadvládou ničeny. Právě z tohoto důvodu byl tento výlet kolínské kapely do Brna pro místní Čechy velikou vzpruhou a všechny značně povzbudil. Což byl také jedním z hlavních cílů tohoto výletu. Tento fakt je patrný už jen třeba ze samotného programu. Uvedení výše zmíněné *České muziky* v daném kontextu byla vlastně určitá provokace směrem k německému obyvatelstvu a zároveň text písně jednoznačně podporoval místní české obyvatele.¹⁷³

Na závěr je třeba doplnit fakt, že od tohoto prvního úspěšného výletu se do Brna Kmoch i s kapelou vypravovali relativně často. Ovšem ne vždy mělo koncertování v Brně takto relativně poklidnou atmosféru. Mluvil psal jsem sice o tom, že příjezd kapely byl narušován projevy německé části obyvatelstva Brna, ale kromě slovního popichování nedošlo k ničemu vážnějšímu. Dle vzpomínek jednoho z členů kapely Josefa Pospíšila však docházelo při dalších návštěvách kolínské kapely i k vážnějším konfliktům. Pospíšil vzpomíná, že na četných zájezdech a výletech směrem do Brna, docházelo pravidelně k rozmíškám s Němci a k bitkám s buršáky. To ukazuje, že v Brna bylo velké napětí mezi českým a německým národem, které se mohlo po příjezdu kapely, když hrála ryze české národní písně německým obyvatelům pod okny, ještě vystupňovat, že z něho vznikaly i bitky.¹⁷⁴

---

¹⁷³ Regionální muzeum v Kolíně. Sběrka dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53. MAREK, Robert. (red.). *60 let městské hudby kolínské. Almanach k jubileu let 1872-1932*. Kolín: Nákladem Městské hudby kolínské, 1932. s. 33.

¹⁷⁴ Regionální muzeum v Kolíně. Sběrka dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, Ze vzpomínek členů kolínské hudby, *Vzpomínky Josefa Pospíšila*. s. 5.

4.4 Sokolské výlety na významná historická a geografická místa Čech

Nedá se samozřejmě říci, že by výlety byly směřovány pouze do oblastí, kde byly velké počty německého obyvatelstva. Existovaly také výlety na místa, která byla vnímána jako velmi důležitá z pohledu geografie českých zemí, či z pohledu historického. Je pravda, že v některých případech se mohly tyto dva cíle, vzájemně prolínat v rámci některých konkrétních výletů. V již zmiňovaném výletu na vrchol Sněžky se prolínaly tyto dvě snahy. Na jednu stranu bylo toto místo vybráno, aby účinkováním kapely v oblasti, kterou obývali většinou němečtí obyvatelé, způsobili Sokolové rozruch a aby tyto obyvatele provokovali. Ovšem druhým bodem byl výstup na jeden z nejdůležitějších geografických bodů českých zemí, na nejvyšší horu Čech. Vráťím-li se k výletům na místa, kde byl hlavní důvod výletu jeho geografická či historická důležitost v rámci českých zemí, narazíme například na výlet ze dne 29. května 1892, kdy kolínský Sokol s kapelou vyrazil k pomníku bitvy u Lipan,¹⁷⁵ ale i na další významná místa, například do Prahy.

4.5 Výlety do Prahy

Když si uvedeme další významné destinace výletů Kmocha a kapely po českých zemích, dozvíme se, že tou hlavní, kam Kmoch zajížděl, byla Praha. Prvním zájezd do Prahy byl spojen s velkým koncertem, který znamenal pro celý soubor velký úspěch. První vystoupení v Praze se konalo dne 12. a 13. července 1873, kdy byl odhalen pomník Josefa Jungmanna¹⁷⁶ u příležitosti oslavy stého výročí jeho narození.¹⁷⁷ Zde kapela koncertovala na náměstí před nově zbudovaným pomníkem za velké účasti Čechů a za svůj výkon sklídila veliký aplaus a ovace údajně mnohatisícového davu posluchačů, které trvaly opravdu dlouho.¹⁷⁸ Tento úspěch jim vynesl umístění v čele velikého lampionového průvodu, který procházel Prahou.¹⁷⁹ Jednalo se o symbolické ocenění schopností orchestru, který si svým vystupováním získal velké množství podporovatelů na úkor některých jiných pražských

---

¹⁷⁵ Bitva u Lipan proběhla na tomto místě roku 1434 dne 30. května, tudíž Sokolové na místo vyrazili den před pravidelným výročím bitvy.

¹⁷⁶ Kapelník a hudební skladatel František Kmoch. *Český deník*. 1941, 30 (32), str. 3. ISSN 1801-2639.

¹⁷⁷ CHVALOVSKÝ, K. Karel. *František Kmoch: Život českého muzikanta a vlastence*. Praha: Panton, 1971. s. 147.

¹⁷⁸ CHVALOVSKÝ, K. Karel. *Sto let městské hudby Františka Kmocha v Kolině: almanach 1872-1972*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1974, s. 10.

¹⁷⁹ ŠMEJKAL, J. V.. Kmoch a jeho banda. *Polední list*. 1937, 11 (121), s. 24. ISSN 1804-8838.

kapel.¹⁸⁰ Velmi úspěšně vstoupili i do druhého dne, ve kterém se jim následně otevřela k účinkování síň Měšťanské besedy.¹⁸¹

Po prvním koncertě se kapela do Prahy neustála navracela. Ještě v tom samém roce proběhly další tři pražské koncerty. Kmoch s orchestrem od té doby navštěvoval Prahu často a množství koncertů s každým rokem neuvěřitelně narůstalo.¹⁸²

Nabízí se zde zajímavá výpověď jednoho z členů kapely, která přibližuje konání jednoho konkrétního koncertu v Praze. V rámci vzpomínky člena kapely Václava Šindeláře se dostáváme pravděpodobně do roku 1900.¹⁸³ Jednalo se o období, ve kterém Kmoch i s kapelou zajížděli pravidelně a prakticky skoro každý týden, na různé koncerty do Prahy. Vzpomínka se vztahuje k jedné červnové neděli zmíněného roku 1900, kdy jako pravidelně Kmoch a jeho kapela koncertovali v Praze. Konkrétně se jednalo o koncert na Střeleckém ostrově. Tohoto koncertu se účastnilo údajně několik tisíc lidí. Tento počet lidí přicházejících na koncert jistě vypovídá o značné popularitě Kmocha v Praze. Kapela měla vždy velký úspěch, její koncerty byly velmi oblíbené. Údajně stačilo jen vyvěsit plakáty o tom, že dirigent a kapelník Kmoch se svými muzikanty zavítal do Prahy, a velké davy a zástupy Pražanů se hrnuly na jejich hudební produkci.¹⁸⁴

V případě tohoto koncertu na pražském Střeleckém ostrově tomu dle zpráv nebylo jinak. Prakticky každý bod programu byl následován silným potleskem návštěvníků. Koncert vygradoval ve chvíli, kdy kapela hrála francouzskou *Marseillaisu* a jeden mladý muž z obecnstva začal společně s hudbou souboru zpívat tuto píseň v originálním znění, tedy ve francouzštině.¹⁸⁵ Na tomto místě je vidět, že se Kmoch snažil návštěvníky svých koncertů správně voleným repertoárem nabudit a postupně všechny koncerty gradoval. Zařazení francouzské hymny, tedy revoluční písně *Marseillaisy*, tento účel naprosto splnil. Dle informací byly tyto podobné revoluční písně zařazovány do programu koncertů velmi pravidelně a jejich zařazení mělo svůj důvod.

---

¹⁸⁰ CHVALOVSKÝ, K. Karel. *Sto let městské hudby Františka Kmocha v Kolíně: almanach 1872-1972*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1974, s. 10.

¹⁸¹ ŠMEJKAL, J. V.. Kmoch a jeho banda. *Polední list*. 1937, 11 (121), s. 24. ISSN 1804-8838.

¹⁸² CHVALOVSKÝ, K. Karel. *František Kmoch: Život českého muzikanta a vlastence*. Praha: Panton, 1971. s. 148.

¹⁸³ Dle vzpomínek není stoprocentně jasné, zda se skutečně jednalo o rok 1900, ale s největší pravděpodobností ano.

¹⁸⁴ Regionální muzeum v Kolíně. Sbirka dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, Ze vzpomínek členů kolínské hudby, Vzpomínky Václava Šindeláře. s. 2-3.

¹⁸⁵ Tamtéž

4.7 Další zajímavé výlety

Ovšem ani mimo území, kde byli dominantní skupinou obyvatel rakouští Němci, nešlo vždy koncertování příliš ideálně. Mluvílo se například o produkci v Týnci, kde se zpívala a hrála písnička jménem *Podlipanská*, z čehož následně měli „opletačky“ a museli to jít vysvětlit k soudu. Ovšem nikdy se jim nic nestalo, poněvadž u soudu seděli také Češi a ti jim pomohli.¹⁸⁶ Je třeba si říci, proč byla zrovna tato píseň tak problematická, že kvůli ní kapela musela až k soudu, a zdali takový důvod existuje.

Okolnosti vzniku této písně jsou velice zajímavé. Její vznik spadá patrně do období roku 1889 nebo krátce poté. V tomto roce byl vydán branný zákon, který měl zajistit a vylepšit množství věcí, modernizaci armády a její početní růst. Zároveň měl být také posílen německý ráz v důstojnických řadách. Vyžadovalo se, aby lidé, kteří chtěli úspěšně složit důstojnické zkoušky dokonale ovládali německý jazyk. Tento zákon s sebou nepřinesl ovšem pouze důraz na větší prosazování němčiny jako jazyka v rámci armády, ale také znamenal zvýšení daňových břemen. Ani jedna z těchto dvou věcí nebyla kladně přijata lidmi, ba naopak vyvolávala velmi silný odpor. Právě tato situace vyústila ve vznik určité opozice proti tomuto zákonu, v podobě některých odvážných vojáků, kteří se při vojenských kontrolních shromážděních hlásili místo standardního německého hier českým slovem zde, a kvůli tomu byli následně zavíráni. Na základě těchto událostí poté vznikla píseň *Podlipanská* jako autorské dílo dvou příslušníků Sokola během pravidelné každoroční pouti, která mířila na bojiště u Lipan. Autorem hudby je František Šubrt a text písně doplnil František Olmr. Kmocho tento pochod zařadil do repertoáru kapely patrně někdy během počátku 90. let 19. století a zasadil se častým hraním o jeho velkou popularitu.¹⁸⁷

Už jen tato fakta, která jsem o pochodu zmiňoval, nasvědčují tomu, že tato písnička byla oblíbená u české části společnosti, avšak mohla být trnem v oku německé části obyvatelstva. K tomu nám ovšem více řekne text tohoto pochodu.

„Ať nás třeba zavírají, ať nás v pouta svírají. Zde to naše české právo, český lid si uhájí. Ať nás třeba zavírají, ať nás v pouta svírají, zde to naše české právo, český lid si uhájí.

Zde budem vždy na své půdě českým volat jazykem, ke zradě nás nepřinutí vojskem ani četníkem.

---

¹⁸⁶ Regionální muzeum v Kolíně. Sbírková dokumentace Františka Kmocho (1848 - 1912). 1/53, Ze vzpomínek členů kolínské hudby, Vzpomínky Josefa Pospíšila. s. 5.

¹⁸⁷ KAPUSTA, Jan. *Dechové kapely pochod a František Kmocho*. Praha: Supraphon, 1974. s. 122.

Zde odvádím poslední groš na ty naše vojáky, zde poslední kabát svlékám na kanony, bodáky.

*Zde se bude stále vzdorně český hlahol ozývat, za ty naše miliony musí se nám česky hrát“.*¹⁸⁸

Ze slov této písně je jasné, že byla silně na hraně a rozhodně mohla být na některých místech považována za provokaci, kterou není možné jen tak přejít. Je zde vidět odhodlání bránit právo, které by nám zaručovalo se hlásit na vojně česky. I když by všechny nutili pod pohrůzkami vězení, stejně si Češi nenechají toto právo vzít, protože jsme v jejich zemi, kde by se tudíž mělo mluvit česky. Je zde určité upozornění, že když se s touto záležitostí nic neudělá, nikdo nebude chtít platit peníze na vojsko. Protože vojsko, když nemluví česky v Čechách není úplně české. Na konci je prakticky výzva ke vzdoru vůči danému zákonu, který byl z hlediska Čechů nespravedlivý, neboť musí platit na vojsko a musí v něm sloužit, ale nemohou se hlásit českým jazykem. Navíc již samotný název, kde je poukazováno na bojiště u Lipan, ukazuje naznačuje silný nacionální nádech skladby. Tato píseň je rozhodně zaměřená proti výše zmíněnému nařízení, a tudíž z pohledu jistých představitelů by se měla zakázat.

V rámci výletů do těchto významných míst lze najít určitou spojitost či podobnost s takzvaným táborovým hnutím neboli také s tábory lidu, které byly pořádány dříve a na které pravděpodobně Sokol ve svých výletech navazuje. Vzhledem k tomu, že se jedná o události, které byly podobné sokolským výletům, je třeba zde tábory lidu přiblížit, neboť Sokolové táborového hnutí také sami hojně účastnili.

4.8 Tábory lidu a jejich historie, cíle a podobnost se sokolskými výlety

Tábory lidu se vyznačovaly tím, že se většinou konaly na místech, které byly významně spojeny s českou historií (Říp) nebo se jednalo o oblasti, které byly přírodními dominantami českých zemí nebo se konaly při příležitostech a na místech spojených s novými významnými událostmi. Jednalo se především o oslavy různých výročí, výročí narození nebo úmrtí významných českých osobností, výročí významných událostí spojených s českými dějinami nebo se to zkrátka týkalo nových (jednorázových) událostí. Jako příklady zde lze uvést položení základního kamene českého Národního divadla v květnu 1868, poutě do Kostnice v červenci spojené s výročím upálení mistra Jana Husa, převoz korunovačních

---

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 122-123.

klenotů z Vídně do Prahy 28. srpna 1867 atd. Kromě těchto významných výročí se, jak jsem uvedl, tábory lidu konaly ve významných přírodních lokalitách spojených s českou historií, případně českými pověstmi. Zde se mohlo jednat o výstup na horu Říp, případně tábor konaný na hoře Blaník anebo tábor konaný na místě, kde došlo k bitvě u Lipan. Nakonec je třeba i uvést příklady památek, kde se tábory lidu konaly. Mohlo se jednat například o hrad Karlštejn.¹⁸⁹

Z tohoto prvního odstavce je vidět, že se v rámci táborového hnutí oživovaly tradice v podobě Husa a husitů, což je mimochodem vidět i v rámci Sokola. Sokolové se k husitské tradici hlásili prakticky již od svých počátků tedy od založení pražské jednoty. K podpoře husitů a Husa docházelo především kvůli tomu, že se jednalo o identitotvorný prvek národní tradice. Hus i Žižka byli Sokoly vnímáni jako veliké národní postavy, protože byli v 19. století chápáni jako symbol fyzické i duševní síly národa a ukazovali jeho sílu. Toto obdivování Husa a Žižky jako symbolů dřívější síly národa lze dokázat na několika příkladech z činnosti Sokola. Pod správou Sokola se dostává tzv. Žižkovo pole u Přibyslavi, kde Žižka zemřel, aby zde mohl roku 1874 vyrůst Žižkův pomník, který byl zbudován za přispění nejen řady sokolských jednot, ale i jiných spolků. Byl sestaven z různých kamenů, které pocházely z různých významných míst, jako například z významných hradů, z různých památných míst a také z významných bojišť. Roku 1868 se konala pouť do Kostnice, které se účastnilo veliké množství Sokolů.¹⁹⁰

Nejprve bych zde chtěl nastínit, čím se ono táborové hnutí zabývalo a jaké byly důvody jeho vzniku a kde se tábory lidu pořádaly. To bude podstatné pro porovnání táborů lidu s výlety kolínské sokolské jednoty. Oba tyto události měly řadu věcí společného. Táborové hnutí vznikalo především v první řadě kvůli otázce vyrovnání rakousko-uherského. V rámci rakousko-uherského vyrovnání byl Uhrám přiznán zvláštní statut, jedná se o počátek dualismu (Rakousko-Uhersko). Ovšem onoho zvláštního statutu dosáhly pouze Uhry a byly naprosto opomíjeny zásluhy a zájmy českých zemí. Táborové hnutí si dalo jako jeden z úkolů právě prosadit tento zvláštní statut v rámci rakouského soustátí také pro české země. K tomuto se snažili po celou dobu působení táborů lidu vládu donutit.¹⁹¹

---

¹⁸⁹ Wikipedie. Otevřená encyklopedie. *Táborové hnutí* [online]. [cit. 4. 4. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/T%C3%A1borov%C3%A9_hnut%C3%AD.

¹⁹⁰ V souvislosti s Kostnicí se také uvažovalo o zbudování Husova pomníku.

¹⁹¹ KUBÍČEK, Lubomír. *Tábory lidu v Čechách v 19. století*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta filozofická. Ústav sociálních a kulturních dějin. s. 30.

Tábory lidu se ovšem zabývaly i dalšími velmi důležitými záležitostmi. Zajímaly se také o daňovou zátěž českých zemí, která byla dle všech informací neúměrně vysoká. Cílem tedy bylo snížení daňové zátěže českých zemí. Dále se věnovaly například otázce zlepšení pracovních podmínek českých dělníků. Snažily se o prosazování všeobecného volebního (hlasovacího) práva, řešily specifické problémy oblastí, kde se konaly. Také řešily vzniku vyloženě českých středních škol.

Z hlediska politické reprezentace byly tábory lidu podporovány především mladočechy, kteří byli většinou i těmi, kteří podobné akce pořádali. V určité opozici proti snahám mladočechů byly staročesi. Mladočeši většinou prosazovali aktivnější přístup k prosazování změn a určitým způsobem také zastávali radikálnější postoje než právě staročesi.¹⁹² Tím se nedá říci, že by staročesi táborové hnutí vůbec nepodporovali, ale byli primárně zastánci jiných forem prosazování národních zájmů.¹⁹³

Mladočeši a staročesi ovšem nebyli jedinými politickými skupinami, které se angažovaly, ať již aktivněji, nebo pasivněji v rámci pořádání táborů lidu. Dalším významnými politiky, kteří se zasazovali o pořádání těchto akcí, byli zástupci především krajní levice, tedy zástupci dělníků. Tito silní podporovatelé levicové politiky poté pořádali tzv. dělnické tábory.

Tábory lidu byly pro svou náplň velmi často zakazovány nebo rušeny. Podobné formy perzekuce se netýkaly jen samotného táborového hnutí jako takového, dotýkaly se ve velké míře také zástupců některých médií, v tomto případně převážně redaktorů novin, případně majitelů novinových redakcí. Novináři i majitelé novinových redakcí, kteří podporovali táborové hnutí, byli ve velké míře pokutováni, někdy mohlo dojít i k trestu vězení. Některé noviny se vlivem soudních tahanic musely přejmenovat, aby alespoň pod jiným názvem mohly novinové výtisky vydávat.

Dá se říci, že za počátek táborového hnutí je považován rok 1868. Prakticky první akcí podobného ražení byla dne 10. května 1868 slavnost k příležitosti vyzdvižení základního kamene na vrcholu Řípu.¹⁹⁴ V rámci historicky prvního tábora lidu byla přijata určitá

---

¹⁹² Mladočeši ovšem museli své radikální postoje k řešení určitých zásadních otázek krotit, protože bylo potřeba, aby čeští politici vystupovali, pokud možno jednotně. (KUBÍČEK, Lubomír. *Tábory lidu v Čechách v 19. století*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta filozofická. Ústav sociálních a kulturních dějin. s. 30.)

¹⁹³ KUBÍČEK, Lubomír. *Tábory lidu v Čechách v 19. století*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta filozofická. Ústav sociálních a kulturních dějin. s. 30.

¹⁹⁴ Tohoto vlastně prvního tábora lidu se údajně na Řípu účastnilo až 20 000 osob. (KUBÍČEK, Lubomír. *Tábory lidu v Čechách v 19. století*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta filozofická. Ústav sociálních a kulturních dějin. s. 31.)

rezoluce, ve které byly sepsány požadavky celého hnutí. Tyto požadavky jsem částečně nastínil výše. Jednalo se především o vyhlášení všeobecného hlasovacího (volebního) práva, dále snížení částky daní vybíraných na území českých zemí, které byly dle různých informací neúměrně vysoké, následně také bylo žádáno o obnovení českého historického práva a na závěr zde byl požadavek, aby zákony, které se týkaly území Čech, vydával pouze český zemský sněm.¹⁹⁵

Po tomto prvním uskutečněném táboře lidu byly pořádány další prakticky každý týden. Většinou se jich konalo více než jeden. Tato silná kadence v otázce pořádání táborů lidu vydržela prakticky až do října roku 1868.¹⁹⁶ V rámci následujícího vývoje došlo k různým tendencím a kolísání počtu v závislosti na postupu jednání o nejdůležitějším důvodu, tedy o člancích, které by zajišťovaly vyrovnání mezi Rakouskem a Českými zeměmi, podobnému jako v případě Uher. Pro českou politickou reprezentaci byly nejdůležitější tři body. Prvním bodem byla již zmíněná státoprávní otázka, druhým ústavní otázka a třetím jazyková otázka.¹⁹⁷

Vývoj jednání mezi císařem a českou politickou reprezentací prošel v rámci několika následujících let různými obdobími výkyvů, v několika chvílích to vypadalo, že se dohoda s císařem v podobném duchu, jako byla dohoda s Uhrami, podaří prosadit. Ovšem v průběhu realizace se naráželo na různé problémy, a navíc se proti těmto návrhům Čechů budovala opozice, jejíž snahy vrcholily roku 1871, kde proti dohodě s Čechy vystoupili především Maďaři, čeští Němci a také Němci samotní. Těmto tlakům císař ustoupil, a tím byly snahy o vyrovnání pohřbeny.¹⁹⁸

Táborové hnutí poté zažívalo roku 1872 znatelný útlum a dá se říci, že se prakticky jednalo o předzvěst jeho pádu. Roku 1873 došlo ještě k jednomu poslednímu vzepření táborového hnutí z důvodu nesouhlasu s plánovanou volební reformou. Ovšem všechny plánované protestní akce byly zakázány a k přijetí zákona nakonec také došlo. A tento fakt znamená téměř úplný konec táborů lidu. Ačkoliv bylo táborové hnutí prakticky neúspěšné a nedošlo k vyrovnání, které by bylo podobné, jako v případě Uher, zanechalo ve společnosti

---

¹⁹⁵ KUBÍČEK, Lubomír. *Tábory lidu v Čechách v 19. století*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta filozofická. Ústav sociálních a kulturních dějin. s. 30-31.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 31.

¹⁹⁷ KUBÍČEK, Lubomír. *Tábory lidu v Čechách v 19. století*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta filozofická. Ústav sociálních a kulturních dějin. s. 38.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 42.

velký dojem. Tábory lidu staly důležitým ukazatelem především českého obyvatelstva v rámci českého státoprávního boje.¹⁹⁹

Když se vedle sebe podíváme na tábory lidu a sokolské výlety, uvidíme značnou podobnost mezi nimi. Je sice pravda, že tábory jako takové lze považovat za o něco více „*masovější*“ záležitost než výlety Sokola, ale v základu se jedná o velmi podobnou činnost. Oba dva typy akcí byly směřovány na místa, která byla významná v rámci historie českých zemí, či z hlediska geografie. Některé akce byly směřovány na podobná místa. Je patrné, že výlety Sokola se nechaly silně inspirovat právě táborovým hnutím. Další podobností je, že v rámci obou docházelo k určité manifestaci. Ovšem každá z nich byla rozdílná. U Sokola se jednalo o manifestaci směrem k rakouským Němcům a o boj v rámci především kultury a jazyka, u táborů lidu se jednalo o manifestaci směrem k císaři a vládě, protože jejich cílem bylo uznání důležitosti Čech v rámci státu a snaha, aby se české země dostaly na stejnou úroveň jako Uhry.

---

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 43-44.

5. Zájezdy do zahraničí na příkladu výletu do Nižního Novgorodu

5.1 Působení kapely, průběh výstavy a její hlavní problémy

Tato část referuje o zájezdu Kmochova orchestru do Ruska u příležitosti konání Všeruské výstavy v Nižním Novgorodě.

V rámci zápisků z této cesty, které psal jeden z členů kapely se na začátku dozvídáme, že původně bylo v plánu, aby se výstava v tento rok konala v Moskvě, tedy v hlavním městě carského Ruska, ale v průběhu realizace došlo ke změně. Poněvadž byla v Moskvě v této době plánována korunovace nového cara, kterým měl být Mikuláš II., bylo rozhodnuto pravděpodobně přímo jím, že ona výstava se nebude konat v Moskvě a bylo rozhodnuto o jejím přesunu, jak se uvádí „*na Volhu do Niž. Novgorodu*“.²⁰⁰ Otázka, v kterém místě se bude tato výstava konat, byla dosti ožehavým tématem o čemž mluví i Vilém Mrštík ve svých listech. On sám se této výstavy účastnil jako dopisovatel deníku staročeské strany Politik.²⁰¹ Ohledně přesunu místa konání výstavy měl trochu odlišnou představu než autor zmiňovaného deníku. V jistém základu platí, co bylo řečeno, ovšem ona korunovace se zdála být spíše jen záminkou k přesunu této výstavy z Moskvy do Nižního Novgorodu. Dle toho, co uvádí Mrštík, je vidět, že místem konání této výstavy měla být buď již zmíněná Moskva nebo Petrohrad. Ovšem v době před korunovací nového cara se prosadil k nelibosti Moskvy a Petrohradu přesun právě do Nižního Novgorodu, což znamenalo veliké rozmišky a obě hlavní města byla zásadně proti tomu. Nelibost těchto dvou hlavních měst ovšem prakticky znamenala nelibost velké části Ruska.²⁰²

Tento přesun znamenal pro pořadatele značné množství problémů, které museli vyřešit.²⁰³

Zápis deníku poté uvádí, že kraj, do kterého byl přesun výstavy plánován byl značně chudý a nevyhovoval požadavkům pro pořádání takové akce.²⁰⁴ Tento bod rozhodně není

---

²⁰⁰ Regionální muzeum v Kolíně. Sbíрка dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 6, *Cestopis do Nižního Novgorodu do Ruska v roce 1896*. s.1.

²⁰¹ VLADILAV, Jan. Vilém Mrštík a jeho zapomenutá cesta na Rus. In: MRŠTÍK, Vilém. *Cesta do Ruska: Listy z Nižního Novgorodu 1896*. Praha: Arkýř, 1992, s. 145-153. ISBN 80-85400-01-4.

²⁰² MRŠTÍK, Vilém. *Cesta do Ruska: Listy z Nižního Novgorodu 1896*. Praha: Arkýř, 1992. ISBN 80-85400-01-4. s.117

²⁰³ Regionální muzeum v Kolíně. Sbíрка dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 6, *Cestopis do Nižního Novgorodu do Ruska v roce 1896*. s. 1.

zcela přesný. Určitě zde šlo narazit na velké množství lidí, kteří na tom byli opravdu špatně a měli velmi málo peněz. Sám autor zápisků právě na takové případy na jednom místě textu ukazuje. Tato oblast se ovšem nedá úplně brát, jako chudá. Jedná se o místo, které bylo dlouhou dobu hojně využíváno pro obchod. Jednalo se o značně velkou obchodní tepnu, která byla předělem mezi Evropou a Asií z hlediska obchodu.²⁰⁵ Byla zde také například problematika ohledně tzv. „světových trhů“, které se pravidelně na počest výstavy v místě konání pořádají. Tyto trhy se v rámci dříve konaných výstav standartně odbyvaly po dobu tří měsíců tedy prakticky po celkovou dobu konání výstavy a bývaly značně veliké, protože se počítalo s vysokým množstvím návštěvníků z různých zemí.²⁰⁶ Ono automatické počítání s velkým počtem zahraničních návštěvníků poté znamenalo pro výstavu nepříjemné následky.

Ředitelem jednoho hotelu vybudovaného kvůli výstavě, který nesl jméno Hotel de Europa, se stal pan Bělohlávek, který byl dle vzpomínek původem Čech. Pro každý hotel bylo podstatné, aby měl k dispozici nějakou úspěšnou dechovou kapelu. Pan ředitel Bělohlávek patrně díky svému původu a znalosti českého kulturního prostředí začal vyjednávat právě s Kmochem a jeho kolínskou kapelou, aby se stala hudbou, která bude hrát v rámci hotelu. Protože jednání byla úspěšná a kapelník Kmoch souhlasil s účastí své kapely na této významné akci, došlo k podpisu smlouvy mezi ním a ruskou stranou. Samotná smlouva byla podepsána na celkovou dobu tří měsíců a bylo dohodnuto celkové zaopatření. Kromě toho byla dohodnuta pravidelná měsíční gáže, která náležela každému členovy kapely v hodnotě 75 rublů. Kromě této pravidelné měsíční gáže pro kapelu, kterou členové měly dostávat postupně, byla ruskou stranou poskytnuta částka v hodnotě 1500 rublů, která měla zaplatit kapele cestu vlakem do Ruska i zpět.²⁰⁷

Cesta kolínské kapely do Ruska započala 21. června 1896.²⁰⁸ Kapelník za sebe v Kolíně nechal zástupce a asi dvacet členů kapely, aby mohla fungovat i během jeho

---

²⁰⁴ Regionální muzeum v Kolíně. Sbírká dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 6, *Cestopis do Nižního Novgorodu do Ruska v roce 1896*. s. 1.

²⁰⁵ MRŠTÍK, Vilém. *Cesta do Ruska: Listy z Nižního Novgorodu 1896*. Praha: Arkýř, 1992. ISBN 80-85400-01-4. s. 117

²⁰⁶ Regionální muzeum v Kolíně. Sbírká dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 6, *Cestopis do Nižního Novgorodu do Ruska v roce 1896*. s. 1.

²⁰⁷ Tamtéž

²⁰⁸ Tamtéž, s. 2.

nepřítomnosti.²⁰⁹ Kapela vyrazila na svou dlouhou a dalekou cestu v sokolských hudebních krojích.

Jednoho dne k večeru dorazila celá velká skupina k hranicím. Tam jim odebrala ruská policie pasy ke kontrole. Kapelník poté nechal zahrát a náš i ruský personál pohromadě se hned mezi sebou přátelil. Poté byl zahrán ruský pochod *Alexandr*. Údajně kapelu všichni Rusové přijali velmi slušně a vlídně a kolínskému souboru vzdával plnou měrou úctu.²¹⁰ Ovšem později na výstavě, to již bylo trochu odlišné. Později důvody byly složitější a budu se jim věnovat níže.

Na následující část cesty dostala kapela přidělený celý jeden vůz v rámci vlaku a jednoho sluhu, který měl být k dispozici. V tomto přiděleném voze se dostali až do cíle cesty tedy Niž. Novgorodu.²¹¹

Nakonec celá skupina hudebníků dorazila do Moskvy. Zde se všichni dozvěděli, že jejich vlak a vůz míří sice přímo do Nižního Novgorodu, ale že bude vezen na druhé nádraží. Kromě toho zjistili, že bude pokračovat v cestě za zhruba tři hodiny tím pádem měli hodně času zařídit si v Moskvě vše co potřebovali. Část hudebníků šla s bratrem jednoho z nich, který přišel na nádraží skupině naproti. Ti z hudebníků, kteří byli vojáci a měli s sebou vojenské knížky chtěli vyrazit na konzulát pro razítko.²¹²

Všichni členové výpravy se postupně v různých skupinkách přesunuli na druhé nádraží odkud měli následně odjet vlakem dále. Před samotným odjezdem ještě zahráli jednu písničku, u které není známo jméno. Následně se již pokračovalo dále v cestě směrem do cíle cesty tedy do Nižního Novgorodu. Cesta trvala ještě asi den a noc, než celá skupina dorazila do cíle, dalšího dne ráno.²¹³

Když dorazili do města, naložili velké části věcí do vozu, a poté se pěšky vypravili směrem k výše zmíněnému hotelu, který byl postaven především pro účely výstavy kvůli ubytování návštěvníků. Kapelník Kmoch i ředitel hotelu chtěli vědět jak se v místě, tedy konkrétně v hudebním pavilonu, kde měla kapela po celou dobu konání výstavy hrát, jak se

---

²⁰⁹ Regionální muzeum v Kolíně. Sběrka dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 6, *Cestopis do Nižního Novgorodu do Ruska v roce 1896*. s. 17.

²¹⁰ Tamtéž, s. 2.

²¹¹ Tamtéž

²¹² Tamtéž, s. 5.

²¹³ Tamtéž, s. 6.

bude kapela v daném místě vyjímát a také chtěli znát akustiku daného místa. Kapela proto spustila a zahrála několik pochodů nazpaměť bez not.²¹⁴

Další zápis je již po nějakém čase, kdy autor deníku vzpomíná na to, co se dělo během celého prvního měsíce. První měsíc jejich působení nebyl úplně dobrý. Hlavní problém viděli v tom, že během tohoto období zde nebylo mnoho návštěvníků, kteří by si jejich pravidelná vystoupení a koncerty poslechli. Neměli skoro komu koncertovat, protože návštěvníků hotelu bylo velmi málo. Tento problém se netýkal pouze kolínské kapely, ale i dalších souborů, které vystupovaly v rámci dalších hotelů a míst v blízkosti výstavy.²¹⁵ Navíc dle dalších zmínek onen problém z návštěvností trval prakticky po celou dobu konání výstavy. Podobné informace uvádí i Vilém Mrštík. Říkal sice, že denní návštěva činila mezi 600-1000 lidmi, ovšem v rámci celé velké výstavy to opravdu nebylo mnoho. Všichni, kdo výstavu navštívili se rozprchli mezi jednotlivými pavilony a kvůli tomu výstava působila jako velmi mrtvá a nudná. Navíc řada lidí vlivem velké velikosti výstavy postupně začala odpadávat a šla si odpočinout do místních restaurací. Místní obyvatelé byli povětšinou k výstavě dosti apatičtí, program kapel je moc nezajímal, výstavu sice navštívili ovšem prakticky ničím speciálním je nezaujala, a tak se radši věnovali své práci či případně obchodu. Návštěvnost byla odkázána na návštěvníky, kteří dorazí na výstavu odjinud případně ze zahraničí, ale ani v tomto bodě nebyla výstava úspěšná.²¹⁶ Což je možné demonstrovat na předchozím výroku člena kapely, který říkal, že neměli prakticky komu hrát, protože tu nebylo návštěvníků. Tento fakt potvrzuje i Mrštík, který tvrdí, že „*kapely hrály prázdným zahradám*“.²¹⁷ Navíc tato fakta umocňují další informace, které zmiňuje. Rusko do této výstavy a do věcí okolo ní investovalo nemalé peníze a částka neustále rostla. Velké peníze byly investovány do samotných exponátů, do dosti rozsáhlé reklamní akce. Dále vlivem cílení na velké množství zahraničních návštěvníků, byla podporována doprava jak po vodě, tak po železnici, na které fungovala veliká síť okružních lístků, kterým říkali maršruty, pro něž byla cena snížena na minimální částku. Následovala velká investice do budov, především do stavby a provozu těch zmíněných sedmi hotelů, které se poté držely na úrovni krachu, ale i dalších budov například výstavních nebo restauračních. Také byl zaplacen nový most přes řeku Oku a byla postavena

---

²¹⁴ Regionální muzeum v Kolíně. Sběrka dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 6, *Cestopis do Nižního Novgorodu do Ruska v roce 1896*. s.6.

²¹⁵ Tamtéž, s. 7.

²¹⁶ MRŠTÍK, Vilém. *Cesta do Ruska: Listy z Nižního Novgorodu 1896*. Praha: Arkýř, 1992. ISBN 80-85400-01-4.s. 100

²¹⁷ Tamtéž, s. 101

elektrická tramvaj z výstaviště do města. Ovšem ani tyto velké investice neznamenaly nárůst návštěvnosti výstavy.²¹⁸

Následně je zde část, ve které se mluví o přípravách na příjezd samotného cara, který měl celou velkou výstavu také navštívit. Již nějakou dobu před carovým příjezdem se v ulicích prakticky nedalo hnout. Někjaký čas před příjezdem cara jednou po obědě kapelník Kmoch svolal všechny své hudebníky, aby jim řekl, že došlo k určité domluvě a že celá kapela bude hrát při příjezdu cara do města. Večer před jeho příjezdem to nešlo prakticky již vůbec. Velká část lidí seděla a ležela na chodnících, aby cara mohli druhého dne zahlédnout. Před zahájením se kapela přesunula k bráně a poté při samotném příjezdu měla zahrát ruskou hymnu. Následně se rozezněly všechny zvony a veliký průvod mířil do města.²¹⁹

Postupně se v průběhu výstavy začali scházet v místě konání výstavy různí Češi. Objevilo se zde několik pro kapelu známých osob. Konkrétně jsou zmiňováni například starosta sokola M. Pragr, který zde byl se svým bratrem, který měl konkrétně v Rusku továrnu, pan ředitel Pavec se svojí ženou z lučebné továrny, pan Sládek, který byl lahůdkářem a pan Brabec, který byl původem z Čáslavi. Právě z důvodu, že se zde u stolu sešlo hodně známých Čechů kapela prý zahrála *Kde domov můj*.²²⁰

Následuje záznam velmi zajímavého rozhovoru jednoho z místních Čechů pana Fáčky s lidmi z kapely. Jejich rozhovor je veden právě o výstavě a naráží se zde na důvody, proč bylo pořádání výstavy právě zde problematické a proč se zde neobjevuje tolik návštěvníků, jako si všichni představovali. Fáček jim sdělil, že si myslí, že celý projekt výstavy pohoří v základu již z toho důvodu, že do místa výstavy je opravdu špatné dopravní spojení. Bylo zmiňováno, že prakticky neexistuje žádné spojení cestou se Sibiří či Kavkazem a že je zde vlastně jediná možnost, a to doprava po vodě a také jedna kolej pro vlak. Ani toto ovšem neznamená, že doprava skrz vodu, lépe řečeno přes Volhu je ideální, protože na ní se velmi dlouho udržují ledy. Navíc zmiňuje, že zde v podstatě nebyl světový jarmark, u kterého bylo slibováno, že zde po tři měsíce bude. Navíc jeho zásobování mělo také dosti zásadní trhliny.²²¹ Světový jarmark byla prakticky nejhlavnější věc, která byla podporována ze strany státu. Soustředění se na trh bylo jisté už od chvíle, kdy se začínalo mluvit o tom, že výstava

---

²¹⁸ MRŠTÍK, Vilém. *Cesta do Ruska: Listy z Nižního Novgorodu 1896*. Praha: Arkýř, 1992. ISBN 80-85400-01-4. s. 98-101.

²¹⁹ Regionální muzeum v Kolíně. Sbirka dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 6, *Cestopis do Nižního Novgorodu do Ruska v roce 1896*. s. 7.

²²⁰ Tamtéž, s.9.

²²¹ Tamtéž, s. 11-12.

skutečně proběhne. Myšlenkou již zesnulého cara byla velká podpora zdejšího trhu, který byl jednou z nejdůležitějších obchodních tepen mezi Asií a Evropou. Ovšem tato tepna postupem času začala upadat a nebyla již tak úspěšná jako dříve. Myšlenku na vzkříšení místního trhu po smrti cara obnovil jeho nástupce car Mikuláš II. Nápad nového cara spočíval na tom, že tato velká výstava přiláká do této oblasti opět velké množství cizinců, a že toto místo opět začne vzkvétat. Ovšem jak poznamenává Vilém Mrštík „nelze zachránit to, co přirozenou cestou odumírá“.²²² Vlivem různých skutečností došlo k opravdu závažným změnám, které návrat k opětovné prosperitě tohoto místa plně vyloučily.

Mluvili spolu také o tom, že stavba budov potřebných pro výstavu byla nejen dosti nákladná, ale i náročná na výstavbu a objevují se zde problémy s vegetací konkrétně s květinami i s vodou. Problematická byla i stavba hotelu, který stál na ne zcela dobré pozici v nějakém dolíku.²²³ Navíc ne všechny lidi zajímá tato výstava a míří sem z jiných důvodů. Očekávali se asi velké finanční zisky, ale evidentně největších zisků dosahovali obchodníci z ciziny.

Výstava neměla až tolik zajímavých věcí. Zmiňuje se o tom, že byl vstup volný a že ve vnitřku jezdila elektrická dráha. Rozsahem byla výstava dle informací rozsahem záležitostí na celý den.²²⁴ Tento fakt potvrzují i zápisky Mrštíka, který říkal, že prakticky již během hodiny byl člověk vlivem velikosti výstavy, a také nevhodností terénu, totálně utmácen a poté si museli odpočinout buď na lavičkách nebo se přesunuli do některé z prázdných restaurací.²²⁵

Je zmiňován obecně repertoár koncertů kolínského souboru. Na jednom se prý hrály především srbské a chorvatské kusy. Ovšem dle všech obecných zpráv se jednalo o skladby slovanské. Kapela si pro tento zájezd kromě zmíněných srbských a chorvatských písní, cvičila různé ruské skladby a samozřejmě příležitostně se hráli i české písně či pochody. Kmocha se na v rámci tohoto zájezdu prosadil i v rámci tvůrčího směru. Jedno vystoupení inspirovalo a

---

²²² MRŠTÍK, Vilém. *Cesta do Ruska: Listy z Nižního Novgorodu 1896*. Praha: Arkýř, 1992. ISBN 80-85400-01-4. s. 117

²²³ Regionální muzeum v Kolíně. Sbírká dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 6, *Cestopis do Nižního Novgorodu do Ruska v roce 1896*. s.11.

²²⁴ Tamtéž, s.12.

²²⁵ MRŠTÍK, Vilém. *Cesta do Ruska: Listy z Nižního Novgorodu 1896*. Praha: Arkýř, 1992. ISBN 80-85400-01-4. s. 110

složil nějaké hudební dueto, které poté mělo název *Ruské pomněnky* a také během svého působení zde složil *Ruský pochod*.²²⁶

Zpáteční cesta nebyla nikterak moc rozebírána, jediné, co bylo z celé zpáteční cesty zmiňováno byla kontrola na hranicích, která ovšem proběhla v naprostém pořádku.

Po příjezdu se druhou neděli konal koncert, který se nesl v duchu skladeb, které byly hrány v průběhu ruského působení a také skladby, které zde vznikly a jednalo se o definitivní tečku za Všeruskou výstavou, která dle všech zpráv i přes velkou finanční podporu nedosáhla žádných velkých kvalit a cíle, které si pořadatelé vytyčili.²²⁷

5.2 Kontext zájezdu

Když si celý tento zájezd shrneme uvidíme, že kolínský dechový soubor sem přijel především kvůli tomu, že bude moci ukázat, jak je česká hudba i česká píseň na vysoké úrovni. Všichni členové očekávali, že zde bude velká návštěvnost a tisíce Rusů si je přijdou poslechnout, aby ocenili slovanského ducha hudby, kterou hrají. Ovšem dle všech zpráv je jasné, že se v tomto bodě naprosto mýlili. Prakticky žádného místního obyvatele hudba souboru nikterak nezajímala. Zahraničních návštěvníků zde bylo opravdu málo, a tak celá výstava prakticky zela prázdnotou. Dá se říct, že hlavními podporovateli kolínského ansámblu byli hlavně Češi, kteří buď v Rusku žili nebo se na výstavu vypravili z domova. Krajané zpříjemňovali souboru tento zájezd, který pro ně byl postupně čím dál větším zklamáním. Kolínská hudba zde byla na výstavu najatá jako, kterákoliv jiná kapela, která v místě konání výstavy působila.

Když tato fakta dáme do kontextu s jinými výlety či zájezdy Sokola uvidíme opravdu značný rozdíl. Na všech výše zmíněných akcích můžeme vidět, že se vždy kladl důraz na všeslovanský element. Z tohoto důvodu se pravidelně hrály různé slovanské písně. Ovšem na rozdíl od českých obyvatel, kteří tuto velkou podporu slovanství podporovali, bylo vidět, že Rusové stejné myšlenky na velkou slovanskou spolupráci nesdílejí. Soubor a možná i všichni Češi, kteří se vypravili na výstavu, se v Rusku a v jejich obyvatelích velmi zklamali. Byl zde prakticky zničen jejich dřívější obdiv k této zemi, která byla největší slovanskou zemí v Evropě, a tudíž měla být hlavním propagátorem všeslovanského elementu.

---

²²⁶ Regionální muzeum v Kolíně. Sbírká dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 6, *Cestopis do Nižního Novgorodu do Ruska v roce 1896*. s. 14.

²²⁷ Regionální muzeum v Kolíně. Sbírká dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 6, *Cestopis do Nižního Novgorodu do Ruska v roce 1896*. s.18.

Vše zde řečené dokazují zmínky v rámci deníku, který psal jeden z členů kapely, a také svědectví Viléma Mrštíka.

V deníku se jedná o konec, kde jsou shrnovány dojmy z celého působení souboru v Rusku, které bylo považováno za neúspěch a všichni jím byli naprosto otráveni.²²⁸ Vilém Mrštík se těmto problémům věnuje v pasáži, kde popisuje právě setkání s kolínským souborem. Mrštík zaznamenává kompletněji názory členů ansámblu. Když zjistil, že kolínská kapela byla pozvána, aby na výstavě hrála, dal se s hudebníky do řeči a snažil se zjistit jejich pocity. Sám Mrštík při rozhovoru říkal, že v Čechách bylo rozšířeno, že sem kapela byla pozvána, aby Rusové poznali, jaká je česká hudba. Na to mu hudebníci odvětili, že si na samém počátku mysleli to samé, ovšem nebylo tomu tak. Rusové prý o kapele vůbec nevědí, většina z nich ani neví, kde je Praha. A také z tohoto důvodu vůbec na jejich koncerty nechodí a oni tak velmi často hrají úplně prázdným lavicím. Jako další důvod uvádí, že když kdokoliv přijde většinou se hned hrne do šantánu anebo sem jdou pouze za jídlem. Sám Kmoch Mrštíkovi řekl se slzami v očích „*to zrnko písku z naší země nedám za celou ohromnou Rus*“.²²⁹ Tento výrok kapelníka jen podtrhuje velké zklamání nejen z celé výstavy, ale také z Ruska jako takového.

---

²²⁸ Tamtéž

²²⁹ MRŠTÍK, Vilém. *Cesta do Ruska: Listy z Nižního Novgorodu 1896*. Praha: Arkýř, 1992. ISBN 80-85400-01-4. s. 108-109.

Závěr

V rámci celého státu existovalo v 19. století velké množství typů dechových souborů, které si prošly zajímavým vývojem. Hlavním vzorem pro ostatní se stávají především vojenská dechová tělesa. K velkému rozvoji civilních ansámbľů dochází v období po konci Bachova absolutismu, kdy se začíná obnovovat spolková činnost. V této době se rozvíjejí především soubory ostrostřelců, hasičů, válečných vysloužilců a Sokola. Většina dechových hudebních těles byla ovšem naprosto věrná a loajální státu. To je případ především vojenských, ostrostřeleckých, vysloužileckých kapel. Je to dáno také tím, že většina například ostrostřeleckých spolků byla složená primárně z řad rakouských Němců.

Rozdílným směrem se ovšem vydává Sokol, který se stává hlavním podporovatelem českých národních snah a české kultury. Všechny tyto důležité body byly prezentovány v rámci četných veřejných akcí Sokola, mezi něž patří především jejich výlety a zájezdy. Hlavními nositeli těchto snah byly z velké části dechové soubory Sokola, které hrály většinou ryze české národní písně nebo případně písně slovanské. Nejznámějším takovým tělesem byl kolínský dechový soubor Sokola, který vedl hudebník a skladatel František Kmoch.

Na základě zkoumaných informací ohledně průběhu jednotlivých výletů a zkoumaných textů písní, které František Kmoch s celou kapelou hrál se dozvídáme, že cílem dechové hudby v rukou Sokola byla ve většině případů podpora českého obyvatelstva a snaha manifestovat před rakouskými Němci prostřednictvím hudebních motivů a symboliky sílu českého národa. Kapela Františka Kmocha byla oblíbená nejen kvůli své vysoké hudební úrovni, ale hlavně kvůli hraní významných českých národních písní nebo také písní, které pocházely z různých slovanských zemí, popřípadě písní bojových někdy až revolučních. Prakticky všechny tyto písně symbolicky i doslovně vyzdvihovaly českou kulturu, nacionální sílu a odhodlání. V textech těchto skladeb se objevují ve velké míře národní motivy. Byly to tedy především písně, které publikum chtělo slyšet vzhledem k jejich kontextu, který podporoval české národní snahy vůči snahám rakouských Němců. Tento program proti německé části obyvatelstva byl demonstrován na sokolských výletech velkým množstvím provokací. Například v rámci výletu na Sněžku průvod Sokolů s kapelou vedl do míst s největším německým osídlením, kde pak většinou šli navštívit starostu dané obce či města a mezitím soubor hrál české či slovanské písničky před domem starosty. Popřípadě, když skupina vyrazila brzy ráno na cestu, budila ještě spící německé obyvatele také českými písněmi.

Podobných výletů Kmochova hudebního uskupení a jeho podporovatelů bylo opravdu velké množství, jmenovitě výlety do Brna, pravidelné výlety do Prahy, Liberce nebo do Adršpašsko-Teplických skal. Pořádaly se i výlety na významná místa českých dějin například na bojiště u Lipan. V tomto je možné vidět určitou spojitost s táborovým hnutím, jehož cílem byla snaha o to, aby české země byly na stejné úrovni s Rakouskem a Uhrami.

Zajímavým bodem v rámci působení kolínské kapely byly zájezdy do zahraničí, kterých soubor absolvoval velké množství. Pro ukázkou jsem zvolil zájezd do Nižního Novgorodu do Ruska, který krásně ukazuje prvotní nadšení z celé cesty. Později ovšem dochází k velké změně názoru, vlivem špatné organizace a dalších chybných rozhodnutí autorů výstavy. V rámci této části práce jsem se především snažil ukázat každodennost kapely v rámci zájezdů.

Postupně vlivem rozsáhlých změn, které čekaly české země v průběhu 20. století počínaje vznikem samostatného Československa začíná dechová hudba postupně ztrácet na svém hlavním původním významu a tím se postupně snižuje její popularita, ovšem dnes zůstává v určité formě jako česká tradice, která je prezentována na různých akcích. Jednou z takových aktivit je festival Kmochův Kolín, který se pravidelně koná na počest jednoho z největších propagátorů a tvůrců české dechové hudby.

Seznam použitých zdrojů

Archivní prameny

Regionální muzeum v Kolíně. Sbírká dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, MAREK, Robert, *Kmoch a jeho kapela*.

Regionální muzeum v Kolíně. Sbírká dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 13, Fr. Kmoch vzpomínky na něho, *Výlet do Krkonoš ve dnech 15.-17. srpna 1879 sokola Kolínského s hudbou Kmochovou*.

Regionální muzeum v Kolíně. Sbírká dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53, 6, *Cestopis do Nižního Novgorodu do Ruska v roce 1896*.

Regionální muzeum v Kolíně. Sbírká dokumentů Františka Kmocha (1848 - 1912). 1/53. MAREK, Robert. (red.). *60 let městské hudby kolínské. Almanach k jubileu let 1872-1932*. Kolín: Nákladem Městské hudby kolínské, 1932.

Literatura

BAJGAROVÁ, Jitka, ed. *Vojenská hudba v kultuře a historii českých zemí*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, v. v. i. – Kabinet hudební historie, 2007. ISBN 978-80-87112-00-7.

CHVALOVSKÝ, K. Karel. *František Kmoch: Život českého muzikanta a vlastence*. Praha: Panton, 1971.

CHVALOVSKÝ, K. Karel. *Sto let městské hudby Františka Kmocha v Kolíně: almanach 1872-1972*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1974.

KAPUSTA, Jan. *Dechové kapely pochod a František Kmoch*. Praha: Supraphon, 1974.

KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1): 19. 20. století (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0481-5.

KOUKAL, Milan. *Dechovka: historie a současnost naší dechové hudby*. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-909-2.

VIČAROVÁ, Eva. *Rakouská vojenská hudba 19. století a Olomouc*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0401-X.

MRŠTÍK, Vilém. *Cesta do Ruska: Listy z Nižního Novgorodu 1896*. Praha: Arkýř, 1992. ISBN 80-85400-01-4.

Novinové články

Kapelník a hudební skladatel František Kmoch. *Český deník*. 1941, 30 (32), str. 3. ISSN 1801-2639.

ŠMEJKAL, J. V.. Kmoch a jeho banda. *Polední list*. 1937, 11 (121), s. 24. ISSN 1804-8838.

Sborníky

KAŠPAR, Ladislav. Německé turistické spolky v českých zemích do roku 1918. In: WAIC, Marek. (ed.). *Německé tělovýchovné a sportovní spolky v českých zemích a Československu*. Praha: Karolinum, 2008, s. 128-149. ISBN 978-80-246-1489-2.

MACURA, Vladimír. Krajina hymny a krajina literatury. In: *Locus amoenus-místo líbezné: Symposium o české hymně 27. X. 1993*. Praha: Koniasch Latin Press, 1994, s. 45-49. ISBN 80-859117-00-9.

Diplomové práce

KUBÍČEK, Lubomír. *Tábory lidu v Čechách v 19. století*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta filozofická. Ústav sociálních a kulturních dějin.

KLÍMOVÁ, Eliška. *Sokol Brno I a Brünner Turnverein v letech 1933 až 1938*. Brno, 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Fakulta filozofická. Historický ústav.

Elektronické zdroje

Wikipedie. Otevřená encyklopedie. *Deutscher Turnverband* [online]. [cit. 2. 6. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Deutscher_Turnverband.

Wikipedie. Otevřená encyklopedie. *Kovárna (horská bouda)* [online]. [cit. 4. 4. 2022]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Kov%C3%A1rna_\(horsk%C3%A1_bouda\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Kov%C3%A1rna_(horsk%C3%A1_bouda)).

Krkonošský národní park. *Historie Krkonošských bud* [online]. [cit. 2. 6. 2022]. Dostupné z: <https://www.krnap.cz/krkonose-man-and-nature/>.

Wikipedie. Otevřená encyklopedie. *Táborové hnutí* [online]. [cit. 4. 4. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/T%C3%A1borov%C3%A9_hnut%C3%AD.

Wikipedie. Otevřená encyklopedie. *Nokturno* [online]. [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Nokturno>.

Wikipedie. Otevřená encyklopedie. *Serenáda* [online]. [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Seren%C3%A1da>.

Wikipedie. Otevřená encyklopedie. *Jednota pro zvelebení hudby v Čechách* [online]. [cit. 28. 3. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Jednota_pro_zveleben%C3%AD_hudby_v_%C4%8Cech%C3%A1ch.

Wikipedie. Otevřená encyklopedie. *Alexander Bach* [online]. [cit. 27. 3. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Alexander_Bach.

Wikipedie. Otevřená encyklopedie. *Lví silou* [online]. [cit. 6. 5. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Lv%C3%AD_silou.

Tělocvičná jednota Sokol Červené Janovice. *Historie Sokola v ČR* [online]. [cit. 9. 5. 2022]. Dostupné z: <https://www.sokolcervenejanovice.cz/o-nas/historie-sokola-cr/?msclkid=01119d21cfa211ecb6dee2a3db4f103f>

Česká obec Sokolská. *Historie Sokola* [online]. [cit. 10. 5. 2022]. Dostupné z: <https://www.sokol.eu/historie-sokola-pamatky?msclkid=d581fdc9d07011ec89204828eb2ad3bc>

Wikipedie. Otevřená encyklopedie. *Josef Barák* [online]. [cit. 2. 6. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_Bar%C3%A1k.

Spolek Vlastenci. Vlast. *Spějme dál za sokolským praporem* [online]. [cit. 6. 5. 2022]. Dostupné z: <https://vlast.cz/spejme-dal-za-sokolskym-praporem/>.

Wikipedie. Otevřená encyklopedie. *Hej, Slované* [online]. [cit. 3. 6. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Hej,_Slovan%C3%A9.

Wikipedie. Otevřená encyklopedie. *Česká hymna* [online]. [cit. 3. 6. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%A1_hymna.